

KOUVOLA
ANJALANKOSKI, ELIMÄKI, KOUVOLA JA KUUSANKOSKI

Osa II

**Historiallisen ajan muinaisjännösten
arkeologinen inventointi**

25.8.–31.10.2008

FM Johanna Enqvist

Museovirasto, rakennushistorian osasto

Arkisto- ja rekisteritiedot

Alue: Anjalankosken, Kouvolan ja Kuusankosken kaupungit, Elimäen kunta

Tutkimuksen laatu: inventointi

Kohteen laji: kiinteä muinaisjäännös

Kohteen ajoitus: historiallinen

Peruskartat:

Projekti: Pohjois-Kymenlaakson muinaisjäännösten inventointi 2008

Tutkimuslaitos: Museovirasto, arkeologian ja rakennushistorian osastot (MV/AO ja RHO)

Tutkija: FM Johanna Enqvist

Kenttätyöaika: 25.8.–31.10.2008

Tutkimuskustannukset: 36 925,00 €

Tutkimusten kustantaja: Elimäen kunta, Anjalankosken, Kuusankosken ja Kouvolan kaupungit, Kymenlaakson maakunnan kehittämisrahasto, Kaakkois-Suomen tiepiiri sekä Museovirasto

Aikaisemmat tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi

Löydöt: -

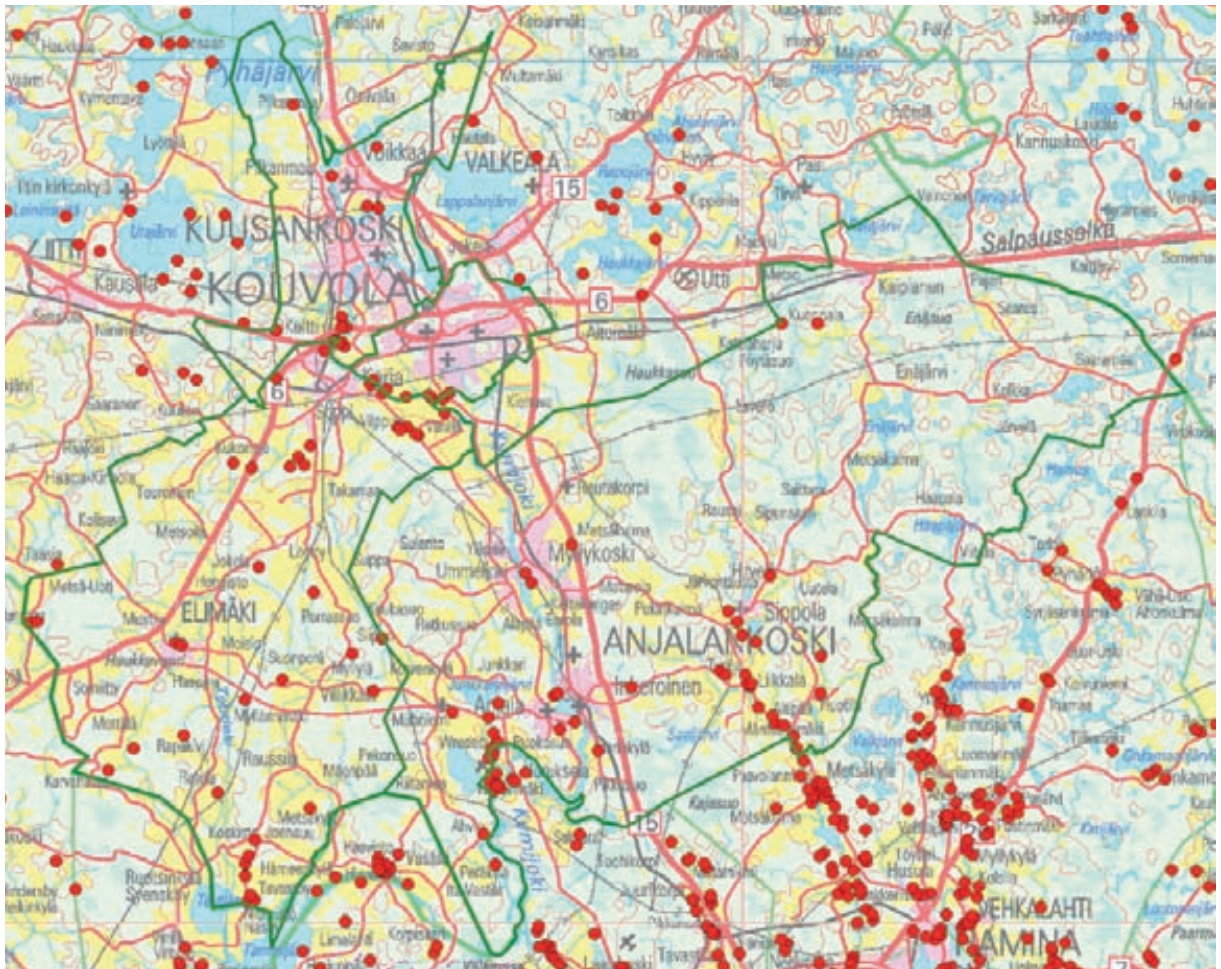
Digitaalikuvat: DG605:1-68 (MV/RHOA)

Inventointiraportin sivumäärä: 100 s. + Liitteet

Liitteet: Digitaalikuvaluettelo

Alkuperäisen inventointikertomuksen säilytyspaikka: Museovirasto, rakennushistorian osaston arkisto (Osa II, historiallisen ajan muinaisjäännökset); Museovirasto, arkeologian osaston arkisto (Osa I, esihistoriallisen ajan muinaisjäännökset)

Yleiskartta

Kuva 1. Tutkimusalue, ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut kiinteät muinaisjännökset on merkitty punaisilla ympyröillä. Mk 1:200 000.

Tiivistelmä

Museoviraston arkeologian ja rakennushistorian osastojen yhteisessä inventointiprojektissa etsittiin uusia kiinteitä muinaisjäänöksiä Anjalankosken, Elimäen, Kouvolan ja Kuusankosken alueelta (vuoden 2009 alusta kuntaliitosten myötä Kouvola). Kustannuksista vastasivat kaupungit/kunnat, maakunnan kehittämisrahasto, Kaakkois-Suomen tiepiiri sekä Museovirasto. Tutkimukset liittyvät laajempaan, koko Pohjois-Kymenlaakson kattavaan inventointihankkeeseen, joka toteutettiin vuoden 2008 aikana.

Anjalankoskelta tunnettiin entuudestaan yhteensä 42, Elimäeltä 56, Kouvolasta 7 ja Kuusankoskelta 14 suojeltua muinaisjäänöskohdetta. Vuoden 2008 inventoinnissa etsittiin uusia esihistoriallisia muinaisjäänöksiä, joita ovat kivikautisten asuinpaikkojen lisäksi pronssi- ja rautakautiset kohteet: röykkiöhaudat ja asuinpaikat. Inventoinnissa paikannettuja historiallisen ajan muinaisjäänöksiä olivat mm. keskiajalle periytyvät kylätontit, vanhat kirkon paikat ja käytöstä poistuneet teollisuuslaitokset. Inventoinnin yhteydessä tarkastettiin myös jo aikaisemmin tunnettuja kohteita. Anjalankoskella kiinnitettiin erityistä huomiota Kymijoen rantayleiskaava-alueeseen.

Uusia esihistoriallisia, kivikautisia kohteita löydettiin 26. Keskiaikaisia kyliä alueella on 34 ja niihin liittyviä tonttimaita inventointialueelta paikannettiin yhteensä 66. Muita inventoinnissa tarkastettuja historiallisen ajan kohteita olivat mm. Turpaan ruutitehdas ja Anjalankosken Juustomänty.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Yleiskartta.....	3
Tiivistelmä.....	4
Sisällysluettelo.....	5
1. Johdanto.....	6
2. Tutkimusalueen historiaa.....	6
2.1. Pohjois-Kymenlaakson vanhat kylät.....	8
3. Yhteenvedo.....	11
4. Ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan kohteet.....	12
4.1. Kiinteät muinaisjäännökset.....	14
4.2. Mahdolliset muinaisjäännökset.....	24
5. Vuoden 2008 inventoinnissa löydetty historiallisen ajan kohteet.....	27
5.1. Kylänpaikat.....	30
5.2. Muut kohteet.....	96
Lähteet.....	105
Arkistolähteet.....	105
Painetut lähteet ja kirjallisuus.....	106
Liitteet.....	107
Digitaalikuvaluettelo.....	107

1. Johdanto

Museoviraston arkeologian ja rakennushistorian osastojen yhteisessä inventointiprojektissa etsittiin uusia kiinteitä muinaisjäännöksiä Anjalankosken, Elimäen, Kouvolan ja Kuusankosken alueelta (vuoden 2009 alusta kuntaliitosten myötä Kouvola). Kustannuksista vastasivat kaupungit/kunnat, maakunnan kehittämisrahasto, Kaakkois-Suomen tiepiiri sekä Museovirasto. Tutkimukset liittyvät laajempaan, koko Pohjois-Kymenlaakson kattavaan inventointihankkeeseen, joka toteutettiin vuoden 2008 aikana. Inventoinnin toteutuksesta ja raportoinnista, esi-, kenttä- ja jälkitöineen, huolehti Museoviraston arkeologian osaston tutkija FM Johanna Enqvist. Maasto- ja jälkityöosuudessa projektissa työskentelivät myös tutkimusavustajat FM Riku Mönkkönen ja fil. yo. Ville Rohiola.

Anjalankoskelta tunnettiin entuudestaan yhteensä 42, Elimäeltä 56, Kouvolasta 7 ja Kuusankoskelta 14 suojeltua muinaisjäännöskohdetta. Arkeologista perusinventointia oli tutkimusalueella tehty viimeksi vuosina 1968 ja 1974 (Huurre 1968a, 1968b, 1968c; Miettinen 1974a). Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, lähinnä sotahistoriallisia kohteita, on inventoitu vuonna 1967 (Ahvenisto 1967). Vuoden 2008 inventoinnissa etsittiin uusia esihistoriallisia muinaisjäännöksiä, joita ovat kivilautisten asuinpaikkojen lisäksi pronssi- ja rautakautiset kohteet: röykkiöhaudat ja asuinpaikat. Inventoinnissa paikannettuja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä olivat mm. keskiajalle periytyvät kylätontit, vanhat kirkon paikat ja käytöstä poistuneet teollisuuslaitokset. Inventoinnin yhteydessä tarkastettiin myös suurin osa aikaisemmin tunnetuista kohteista. Anjalankosken alueella kiinnitettiin erityistä huomiota Kymijoen rantayleiskaava-alueeseen.

Inventoinnin esitöiden yhteydessä käytiin tutkimusalueen perus- ja maaperäkartojen lisäksi läpi historiallista kartta-aineistoa, isojako- ja tiluskarttoja 1700–1800-luvulta sekä Nimiarkiston ja Museoviraston rakennushistorian osaston arkiston tietoja. Uusien esihistoriallisten kohteiden löytämiseksi rekonstruointiin vanhoja rantapintoja ja selvitettiin entuudestaan tunnettujen irtolöytöjen sijainteja. Uusia esihistoriallisia, kivilautisia kohteita löydettiin 26. Historiallisen ajan kohteita inventointialueelta paikannettiin yhteensä 66, joista 60 oli keskiaikaisia kylätontteja. Muita inventoinnissa tarkastettuja historiallisen ajan kohteita olivat mm. Turpaan ruutitehdas ja Anjalankosken Juustomänty.

2. Tutkimusalueen historiaa

Kristinuskon saapuminen, joka määrittellään esihistoriallisen ajan päätepisteeksi, ajoitetaan hieman vaihtelevasti eri osissa Suomea. Itä-Suomessa on rajapyykinä perinteisesti pidetty 1300-lukua, Hämeessä 1200-lukua ja Lounais-Suomessa 1100-lukua. Ristiretkiaikaan (1025–1300 jKr.) viitattaessa käytetään myös termejä *varhaiskeskiaika* tai *varhaishistoria*; Keski-Euroopassa *keskiajan* on katsottu alkaneen jo 400-luvulla.

Muinaismuistolaki ei täsmällisesti määrittele muinaisjäännökseltä vaadittavaa ikää, mutta Museovirastossa on muotoutunut käytäntöjä ja määritelmiä, joiden perusteella historiallisen ajan muinaisjäännöksiä tutkitaan ja suojellaan. Historiallinen aika voidaan arkeologian näkökulmasta jakaa karkeasti:

Keskiaika *1300–1500 jKr.*

Uusi aika *1500–1900 jKr.*

Uudemmissa (1900-luvun) jäännöksistä suojelun piiriin kuuluvat ensimmäisen ja toisen maailmansodan linnoituslaitteet.

Esihistoriallisen ja historiallisen ajan taitteessa keskinen ja eteläinen Kymenlaakso olivat arkeologisten löytöjen perusteella vielä vailla pysyvää asutusta. On oletettavaa, että alueelle suuntautui kuitenkin eränkävintä, ja että Kymijoen arvokaloja on käyty pyytämässä jo tuolloin. Arvellaan, että Kymin suulle syntyi viikinkiaikana (800–1000 jKr.) kausiluonteisia kauppapaikkoja, joissa myytiin kaukokauppiaille

elintarvikkeita ja mahdollisesti turkiksiä. Uusia kauppasuhteita syntyi ja kaupankäynti vilkastui toden teolla 1100-luvulla, jolloin saksalaiset kauppiaat levittäytyivät Itämeren alueelle ja perustivat tukikohdiksi kaupunkia, mm. Tarton, Tallinnan ja Narvan. Yksi tärkeimmistä kauppavarainista oli kala, joten Kymijoen lohikosket nousivat nyt arvoonsa; ensimmäiset asutuskeskuksetkin syntyivät oletettavasti koskien partailla. Tämän kehityksen myötä syntyi Kymenlaakson rannikkoasutus ilmeisesti jo 1200-luvulla, täydentyen seuraavalla vuosisadalla. Alueelle saapui väestöä ainakin Savosta ja Kaakkois-Hämeestä. Kun Torgils Knuutinpoika valtasi Karjalan vuonna 1293 ja perusti Viipurin linnan, muutti sekä Suomenlahden rannikolle että saaristoon vielä ruotsalaisia uudisasukkaita. (Oksanen 1981:36-37; Rosén 1936, 1960:97-128.)

Kymijoen Ankkapurha oli lohikoskista suurin ja tuottoisin. Ei ole tiedossa, milloin kruunu alkoi verottaa Ankkapurhan kalastusta, mutta 1500-luvun puolivälissä vero oli jo puolet kalastajien saaliista. Ankkapurhaan ja Ahvionkoskeen perustettiin myös kruununkalastamot, jotka olivat tärkeitä tulolähteitä kruunulle 1600-luvun alkuun asti. Ankkapurhan merkitystä korostaa myös sen maininta tärkeänä rajapaikkana vuosina 1415 ja 1458. Kymijoen asema mahdollisena heimo- ja valtarajana, ”Suomen vanhimpana itärajana”, on ollut historiantutkimuksen piirissä pitkään kiistanalainen. Historiallisten lähteiden perusteella ei voida sanoa, milloin eräkalastuksesta on luovuttu ja asetettu Ankkapurhan partaalle pysyvästi asumaan. Paikalla on joka tapauksessa ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla. Ankkapurha oli vuonna 1415 annettu tuomioissa Hämeen ja Savon välisen rajan lähtökohta, josta raja vedettiin kohti pohjoista. Vuonna 1458 Viipurin linnanhera Erik Akselinpoika Tott pani toimeen rajankäynnin, jossa erotettiin Viipurin ja Hämeen talonpoikien omistukset toisistaan (FMU 3077). Raja lähti Ankkapurhasta ja jatkui Muhniemen kautta Pilkkavuoliin (*Pecka wolet*). (Oksanen 1981:38-39, 62, 80-82, 244.)

Suomeen oli ilmeisesti jo 1300-luvun alussa luotu Ruotsin mallin mukainen maakuntajärjestelmä, joka oli aluksi melko itsenäinen suhteessa keskushallintoon. Kun kruunu halusi tiukentaa otettaan, kuningas lähetti keskuslinnoihin uskotut miehensä, linnanisännät, jotka ryhtyivät hoitamaan aikaisempien maakuntatuomareiden hallinnollisia tehtäviä. Suomi jakaantui keskiajalla Turun, Hämeen, Viipurin, Kastelholman, Korsholman, Raaseporin, Kokemäenkartanon ja Savonlinnan linnalääneihin. Suurin osa tutkimusalueella eli silloinen Elimäen pitäjän kuului Ahvion kylää lukuun ottamatta Hämeen linnalääniin vuoteen 1556 asti. Hämeen linnalääni oli jaettu vielä kolmeen kihlakuntaan: Hollolaan, Sääksmäkeen ja Hattulaan; Elimäen alue kuului Hollolan kihlakuntaan. Paikallishallinnon perustana oli pitäjälaitos, joka taas pohjautui vanhaan kansanomaiseen hallintotapaan. Hämeessä oli 1500-luvun alussa 24 hallintopitäjää. Elimäen asukkaat kuuluivat aluksi myös Hollolan seurakuntaan, mutta alue liitettiin myöhemmin Pyhtään seurakuntaan. (Oksanen 1981:62-64.)

On oletettu, että Kymijoen keskijuoksun ja joen itäpuolella olevat seudut asutettiin vakituisesti vasta 1400-luvulla, ja että uudisasutus levisi alueelle Hämeestä, Suur-Hollolasta käsin. Tutkimusalueen itäosaan, entisen Sippolan seudulle on asutusta tullut myös Lappeen suunnalta. (Hellgren 1957:82; Rosén 1936:110-111.) Elimäki esiintyy historiallisissa lähteissä ensimmäisen kerran 1455, jolloin sitä kutsutaan jo pitäjäksi. Elimäki ja nykyinen Anjalankoski muodostivat keskiaikaisten mainintojen perusteella tuolloin myös yhteisen käräjäkunnan. Tämä tarkoittaa sitä, että uudisasutuspitäjä oli itsenäistynyt ja hoiti asioitaan omilla käräjillään. Säilyneitä käräjäpöytäkirjoja on vuosilta 1455–1480. Ne käsittelevät kaikki kylien välisiä rajoja ja niiden vahvistamista, mikä kertoo osaltaan kylien olevan tuolloin vielä muodostumassa. Hämeen ja nykyisen Kouvolan seutujen väliseen yhteyteen viittaavat myös pöytäkirjoihin liittyvät lauta- ja katselmusmiesluettelot, joissa esiintyy etunimiin liitettyjä paikannimiä, kuten *Arvi Tenholast* (Tenhola), *Antti Wanaiast* (Vanaja), *Björn Wäxö* (Vääksy), *Pentti Achtiast* (Ahtiala), *Olli Hollockea* (Hollola), *Pertti Artijerf* (Artjärvi) jne. (Oksanen 1981:40.)

Kustaa Vaasa (1523–1560) halusi edelleen tehostaa hallintoa ja veronkantoa jakamalla linnaläänit pienempiin voutikuntiin. Vuonna 1556 Kymenkartanon hallintokeskuksen ympärille perustettiin voutikunta, ja Elimäki liitettiin heti tähän nk. Kymenkartanon lääniin, johon kuuluivat 1560-luvun alussa myös suurpitäjät: Pyhtää, Vehkalahti ja Virolahti. Kymijoen länsipuoli luettiin tuolloin Hämeeseen, mutta itäpuoli kuului Rannan kihlakunnan Vehkalahtien pitäjään. Tutkimusalueen pohjoisosa, Kuusankosken

alue kuului Iitin pitäjään. Varhaisin suhteellisen kattavasti ja systemaattisesti alueen kylien asutuksesta ja asukkaista kertova lähde on Hämeen ensimmäinen maakirja vuodelta 1539. Asiakirjan perusteella voidaan tehdä päätelmiä myös hieman varhaisempien aikojen tilanteesta. (Kaukiainen 1970:172; Rosén 1960:171-172.)

2.1. Pohjois-Kymenlaakson vanhat kylät

Keskiaikaisten kylien arkeologisessa inventoinnissa hyödynnetään monia historiallisia lähteitä. Tärkeimpiä kylien synnystä, koosta ja sijainnista kertovia lähteitä ovat asiakirjamaininnat, historialliset kartat (maakirja-, tilus-, verollepano- ja isojakokartat 1500–1800-luvuilta), sekä veroluettelot (1500-luku), joiden avulla voidaan jäljittää kylien talolukuja ja yksittäisiä isäntiä. Nykyinen paikannimistö ja niihin liittyvä perimätieto antavat myös arvokkaita vihjeitä inventoijalle.

Ongelmana on se, että muutamaa keskiaikaista asiakirjamainintaa lukuun ottamatta historialliset lähteet ovat yleisesti ottaen paljon nuorempia kuin se kerrostuma, joka arkeologisen inventoinnin yhteydessä pyritään tavoittamaan. Vanhimmat käytettävissä olevat kartat ovat jo 1500-luvun loppupuolelta, mutta suurin osa historiallisesta karttamateriaalista koostuu 1800-luvun isojakokartoista. Isojakokartatkin ovat tosin käyttökelpoisia inventoinnin apuvälineitä valottaessaan osaltaan alueen maankäytön historiaa.

Arkeologiselta kannalta mielenkiintoisimpia ovat ns. autiokylät, jotka ovat sodan, nälänhädän, epidemian tai muun syyn takia autioituttuaan olleet unohduksissa parhaassa tapauksissa useita vuosisatoja. Kyliä autioittivat 1500-luvun lopulla sotavuodet ja niiden välittömänä seurauksena tulleet rasitukset: ryöstöretket, nälkä ja taudit.

Elimäki oli 1500-luvulla suhteellisen tasa-arvoinen talonpoikaisyhdyskunta, vaikka vuoden 1571 hopeaveroluettelosta käy ilmi, että alueen talonpoikien varallisuudessa oli huomattavia eroja. Kirkkoherra asui Pyhtäällä ja kävi Elimäellä vain ajoittain – kuten kihlakunnantuomari ja voutikin; nimismies asui Peippolassa, mutta hän oli myös talonpoika, jota rahvas piti enemmän omana luottamusmiehenään kuin kruunun käskyläisenä. Elimäellä ei ollut aatelisten kartanoita vielä tuolloin. (Oksanen 1981:61.)

Etelä-Kymenlaaksossa kylien talot ovat usein olleet jakautuneina kahdelle tai useammalle tontille jo ennen isojakoa. Esimerkiksi Hämeessä tyypillisiä tiiviitä ryhmäkylä ei rannikkoalueelle ole muodostunut kuin poikkeustapauksissa. Pohjois-Kymenlaakson oletetaan tulleen asutetuksi Hämeestä käsin, ja ehkä osittain tästä syystä yhdellä tiiviisti rakennetulla kylätontilla sijainneet kylät ovat tutkimusalueella tavallisia. Käytännöllisesti katsoen kaikilla viljelykseen kelpaamattomilla alueilla, pienialaisillakin peltojen ympäröimillä kumpareilla on saattanut olla asutusta.

Kylissä talot ja niihin kuuluneet piharakennukset oli sijoitettu ahtaasti, ja talon jakautuessa jaettiin usein myös sen tontti sen sijaan, että olisi etsitty uusi tontti kylän ulkopuolelta. Asuinrakennukset olivat yksinkertaisia, kivijalattomia savupirttejä, jotka saattoivat olla hyvinkin lyhytikäisiä mm. alati vaanivan tulipalovaaran vuoksi. Hygieniataso oli alkeellinen, kun navetat ja tunkiot sijaitsivat asuinrakennusten välittömässä läheisyydessä. Talvella koko talon väki sekä pienemmät kotieläimet ahtautuivat pimeään ja nokiseen savipirttiin. Perhe käsitettiin laajemmaksi yksiköksi kuin nykyisin, ja siihen kuului yleensä useita sukupolvia sekä muita sukulaisia. Isäntäväen lisäksi talon vahvuuteen saattoi kuulua myös palkollisia ja loisia. (Oksanen 1981:264-265.)

Talonpoikaiskylien pääasiallinen elanto saatiin maanviljelyksestä, joka vaati runsaasti työvoimaa. peltoja viljeltiin kaksivuoroisesti siten, että vuorotellen toinen puoli pelloista oli kylvössä ja toinen lepäsi kesantona. Yleisimmät viljalajit olivat ruis, ohra ja kaura; herneitä, papuja ja nauriita kasvatettiin myös jonkin verran. Anjalan kartanossa oli kaalimaa jo 1640-luvulla, ja onkin mahdollista että juuri Wredet aloittivat kaalinviljelyn seudulla. Lain mukaan jokaiseen taloon tuli kuulua myös humalatarha, mutta määräystä ei noudatettu kirjaimellisesti. Humalaa tarvittiin oluen tekoon, ja sitä kuluikin huomattavia määriä. Pellavaa, joka voitiin kylvää kesantomaahan, viljeltiin vaatteiden tekoa varten. (Oksanen 1981:191-196.)

Kylien välittömässä läheisyydessä sijainneet rintapellot noudattivat ns. *sarkajakoa*, mikä merkitsi maan toistuvaa jakamista talojen kesken veroluvun edellyttämässä suhteessa. Tästä johtui myös, että yhden talonpojan peltosarat olivat hajallaan eri puolilla kylää, ja kaikkien osakkaiden tuli kyntää, kylvää ja korjata sato yhtäikaa. Talon peltoalaa voitiin kasvattaa raivaamalla ns. ulkopeltoja kylän ulkopuolelle. Rintapellot vakiintuivat ja pysyivät suhteellisen muuttumattomina, mutta ulkopellot lisääntyivät jatkuvasti; valtaosa ulkopelloista lienee syntynyt vasta 1700-luvun puolella. Peltoviljelyn ohella harjoitettiin kaskenpolttoa, mutta metsien vähyys alueella rajoitti kaskien hyödyntämistä. (Oksanen 1981:191-196.)

Huomattava osa satona saadusta viljasta käytettiin oluen ja paloviinan valmistukseen. Olutta ja viinaa anniskeltiin myös majataloissa ja krouveissa. Oluttuoppi veti 1600-luvulla yli 1,3 litraa, ja useiden tuopillisten nauttimisen jälkeen syntyneet kärhämät olivat käräjäpöytäkirjojen perusteella tavallisia. Aateliset perustivat omia krouveja, ja mm. Gertrud von Ungernilla oli 1630-luvulla krouvi, joka sijaitsi todennäköisimmin Peippolassa (ks. Peippolan krouvi), sillä sinne sanottiin olevan Muhniemeltä 1,5 peninkulman matka. 1690-luvulla oli myös Anjalan kylässä krouvi, joka ilmeisesti kuului kartanon omistajalle. (Oksanen 1981:206.)

1500-luvun jälkipuoliskon sotavuosien rasitukset: väenotot, raskaat lisäverot, taudit, nälkä ja suoranaiset siviiliväestöön kohdistuneet ryöstö- ja hävitysretket johtivat talojen autioitumiseen ja häviämiseen, erityisesti Suomenlahden itärannikolla. Ruotsin ja Venäjän välillä oli käyty toistuvia rajakahakoita aina 1323 solmitusta Pähkinäsaaren rauhasta lähtien, ja tilanne kärjistyi avoimeksi sodaksi useaan otteeseen: vuosina 1555–1557, 1563–1570 (ns. *pohjoismainen seitsenvuotinen sota*) ja 1570–1595 (*25-vuotinen sota*). Venäläisten hävitysretket ulottuivat vuonna 1571 jo Elimäen eteläosiinkin ja mm. Hämeenkylästä poltettiin tuolloin neljä taloa. Sodan alussa vuonna 1573 Elimäen tiloista vain yksi oli vouden veroluettelossa merkitty autioksi, mutta sodan loputtua vuonna 1597 Elimäen 183 savusta autiona oli 131. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että tilat olisivat olleet asumattomia, vaan että ne olivat kykenemättömiä maksamaan määrättyjä veroja. (Oksanen 1981:88-89, 94.)

Kylä	Varhaisin maininta	Taloluku (savuja)	Autioituminen
1. Anjala (Anjala)	v. 1477	11 (v. 1539)	Vanha tonttimaata autioitui vuonna 1647, alue on nykyisin peltona.
2. Ahvio (Ahwis)	v. 1541	2 (v. 1541)	Vanha tonttimaata on ollut rakennettu ja asuttu 1900-luvulle asti, iso osa alueesta on nykyisin rakentamatonta.
3. Enäjärvi (Enäjärvi)	v. 1551	15 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
4. Haapala (Haapala)	v. 1551	4 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
5. Hirvelä (Hirwelä)	v. 1551	6 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
6. Liikkala (Likala)	v. 1551	17 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
7. Muhniemi (Muhuniemi)	v. 1458 (FMU 3077)	8 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Wredebyn kartano.
8. Mämmälä (Mämmälä)	v. 1551	14 (v. 1551)	Kylätontti on jäänyt Inkeröisten keskustan alueen alle ja tuhoutunut täysin
9. Ruotila (Ruotila)	v. 1551	3 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
10. Saaramaa (Saaramaa)	v. 1551	7 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu.
11. Sippola (Anikkala/Sipula)	v. 1551	6 (v. 1551)	Kylätontti on edelleen asuttu, mutta osin rakentamatonta.
12. Ummeljoki (Ummeljoki)	v. 1539	8 (v. 1539)	Kylätontti on lähes kokonaan autioitunut ja rakentamatonta.
13. Viiala (Wiala)	v. 1551	14 (v. 1551)	Kylätontti on jäänyt Myllykosken keskustan alueen alle ja tuhoutunut täysin

Taulukko 1. Vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä Anjalankosken alueelta paikannetut kylät vanhoine kirjoitusasuineen, varhaisin maininta kylännimestä, taloluku ja autioitumisaste/nykytila.

Kylä	Varhaisin maininta	Taloluku	Autioituminen
1. Hongisto (Hongisto by)	v. 1561 (itsenäistyi Kesolasta)	5 (v. 1561)	Kylätontti on edelleen asuttu.
2. Huitila (Huitila by)	v. 1560 (itsenäistyi Kesolasta)	4 (v. 1561)	Kylätontti on edelleen asuttu.
3. Hämeenkylä (Tavastby)	v. 1539	14 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Hämeenkylään kartano.
4. Joensuu/Tallusjoki (Joensu by)	v. 1539	4 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu, osin peltona.
5. Kesola (Käsälä by)	v. 1466	33 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
6. Moisio (Moisio)	v. 1555 (itsenäistyi Rahikkalasta)	6 (v. 1555)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Moisio kartano.
7. Mustila (Mustela)	v. 1555 (itsenäistyi Kesolasta)	5 (v. 1555)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Mustilan arboretum.
8. Peippola (Peipola)	v. 1466	18 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Peippolan kartano.
9. Rahikkala (Raikola by)	v. 1455 (FMU 2975)	25 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
10. Ratula (Ratula)	v. 1461	12 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
11. Raussila (Rausila)	v. 1460	16 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
12. Teutkoski (Teutkoski)	v. 1539	6 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
13. Villikkala (Villickala)	v. 1455 (FMU 2975)	16 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu.
14. Vilppula (Philpola by)	v. 1560	4 (v. 1560)	Kylätontti on edelleen asuttu.
15. Värälä (Värälä by)	v. 1570 uudisasutusta Anjalasta (nyk. Anjalankoskea), omaksi kyläkseen v. 1622	5 (v. 1633)	Kylätontti on edelleen asuttu.

Taulukko 2. Vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä Elimäen alueelta paikannetut kylät vanhoine kirjoitusasuineen, varhaisin maininta kylännimestä, taloluku ja autioitumisaste/nykytila.

Kylä	Varhaisin maininta	Taloluku	Autioituminen
1. Hirvelä (Hirweläby)	v. 1550 (kantatalo Hirvi)	1 (v. 1550)	Kylätontti on edelleen asuttu.
2. Keltti (Kelttes by)	v. 1458	5 (v. 1539)	Kylätontti on edelleen asuttu, mutta osin rakentamaton.
3. Kouvola (Käfwola by)	v. 1458	10 (v. 1550)	Kylätontti on edelleen asuttu
(osittain Valkealan puolella)			
4. Kuusanniemi (Kusaniemi/Kuusas)	v. 1510	1 (v. 1539)	Kylätontti on jäänyt UPM-Kymmenen tehdasalueen alle ja tuhoutunut täysin.
5. Kyöperilä (Köperlä)	v. 1632 (v. 1922 Kymenranta)	5 (v. 1600)	Kylätontti on edelleen asuttu, mutta osin rakentamaton.
(Iitin Lyöttilän tytärkylä)			
6. Mattila (Mattilaby)	v. 1557	8 (v. 1557)	Kylätontti on edelleen asuttu.
(Oravalan tytärkylä)			
7. Maunuksela (Maunuxela)	v. 1629	1 (v. 1539)	Kylätontti on jäänyt Kuusankosken kaupungin alueen alle ja tuhoutunut täysin.
(Keltin vanha osakylä)			
8. Pilkanmaa (Pilckanma)	v. 1601 (v. 1922 Kymenranta)	5 (v. 1600)	Kylätontti on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee Pilkanmaan kartano.
(Iitin Lyöttilän tytärkylä)			
9. Ruoßsula (Rotzula)	v. 1550	6 (v. 1544)	Kylätontti on edelleen asuttu
(Keltin vanha osakylä)			

Taulukko 3. Vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä Kouvolan ja Kuusankosken alueelta paikannetut kylät vanhoine kirjoitusasuineen, varhaisin maininta kylännimestä, taloluku ja autioitumisaste/nykytila.

3. Yhteenveto

Anjalankosken, Elimäen, Kouvolan ja Kuusankosken kaupunkien/kuntien, maakunnan kehittämisrahaston, Kaakkois-Suomen tiepiirin sekä Museoviraston rahoittamassa inventointiprojektissa etsittiin uusia kiinteitä muinaisjäännöksiä (vuoden 2009 alusta kuntaliitosten myötä) Kouvolan kaupungin alueelta. Tutkimukset liittyvät laajempaan, koko Pohjois-Kymenlaakson kattavaan inventointihankkeeseen, joka toteutettiin vuoden 2008 aikana. Etelä-Kymenlaakson kunnat oli inventoitu jo vuosina 2006–2007.

Tutkimusalueelta tunnettiin entuudestaan 119 suojeltua muinaisjäännöskohdetta. Vuoden 2008 inventoinnissa etsittiin uusia esihistoriallisia ja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, joita löydettiin yhteensä 93. Inventoinnin tulokset eivät olleet sinänsä erityisen yllättäviä: uusia kivikautisia muinaisjäännöksiä löydettiin niiltä alueilta, joilta niitä tunnettiin myös entuudestaan. Toisaalta käsitys esihistoriallisen asutuksen suhteellisesta intensiivisyydestä esim. Sippolanjokilaaksossa sai lisävahvistusta. Alueen keskiaikaiset kylätontit tulivat ensimmäistä kertaa huomioiduiksi arkeologisesti ja siten suojelun piiriin.

Inventoinnin tuloksiin vaikutti epäilemättä kylmä ja sateinen kesä, jonka vuoksi vilja korjattiin epätavallisen myöhään. Valtaosa esihistoriallisen asutuksen kannalta potentiaalisista alueista on nykyisin peltona, joten havaintomahdollisuudet olivat erittäin huonot pitkälle lokakuuhun asti. Tämänkin vuoksi on vielä syytä todeta vuoden 2008 inventoinnin ja sen tulosten olevan otos, joka muotoutui tehtävänasettelun, käytössä olleiden resurssien ja olosuhteiden seurauksena. Kouvolan alueelta on löydettävissä uusia muinaisjäännöksiä varmasti tulevaisuudessakin, mutta inventoinnit voidaan kohdentaa tarkemmin tietyille alueille tässä tutkimuksessa muodostetun yleiskuvan pohjalta.

Helsingissä 31.1.2009

FM Johanna Enqvist

4. Ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan kohteet

Seuraavassa kappaleessa on luetteloitu ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan muinaisjäännökset. Muinaismuistolain suojaamat kiinteät muinaisjäännökset luokitellaan Museovirastossa vakiintuneen käytännön mukaan kolmeen rauhoitusluokkaan seuraavasti:

1 = valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävä muinaisjäännös, jonka säilyminen on turvattava kaikissa olosuhteissa.

2 = kohteen määrittely edellyttää lisätutkimuksia, joiden jälkeen muinaisjäännös voidaan siirtää luokkiin 1 tai 3

3 = muinaisjäännös on tuhoutunut tai hyvin epämääräinen.

Mahdolliset muinaisjäännökset ovat kohteita, jotka eivät tämän hetkisen tiedon perusteella täytä muinaisjäännöksen määritelmää, mutta jotka lisätutkimusten jälkeen voidaan mahdollisesti luokitella suojeltaviksi kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Nämä kohteet eivät siis ainakaan toistaiseksi ole muinaismuistolain tarkoittamia ja rauhoittamia suojelukohteita.

Kohde	Mjrekisterino	Ajoitus	Rauhoitusluokka	Viimeisin tutkimus
1. Liikkalan/Likkolan linnoitus	1000002101	uusi aika	2	v. 2008*
2. Mämmälän linnoitus	1000002102	uusi aika	2	v. 2008*
3. Hirsimäki 1	1000002514	historiallinen	1	v. 2008
4. Hirsimäki 2	1000002515	historiallinen	2	v. 2008
5. Vuoripatteri	1000007601	uusi aika	2	v. 2008*
6. Flêche-patteri	1000007603	uusi aika	2	v. 2008*
7. Pirilän töyry	1000007693	uusi aika	3	v. 2008*
8. Liikkala Alapää 1	1000007695	uusi aika	2	v. 2008*
9. Liikkala Alapää 2	1000007696	uusi aika	2	v. 2008*
10. Kivikoski	1000009315	uusi aika	2	v. 2008*
11. Korvenkylä Vähä-Pasila	754500007	historiallinen	-	v. 2008
12. Kirkkovouri	754500008	historiallinen	-	v. 2008
13. Anjalan retutti	754500009	uusi aika	-	v. 2008*

Taulukko 4. Ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan muinaisjäännökset Anjalankoskella, niiden tunnukset, ajoitus ja rauhoitusluokitus Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä ja viimeisin tutkimusvuosi. Rauhoitusluokkiin 1 ja 2 kuuluvat suojeltavat kiinteät muinaisjäännökset on säilytetty. Vuonna 2008 tarkastetut, tähdellä merkityt kohteet ovat sotahistoriallisia muinaisjäännöksiä, joiden yksityiskohtaisemmat kuvaukset ja inventointitiedot löytyvät John Lagerstedtin inventointiraportista (Lagerstedt 2008).

Kohde	Mjrekisterino	Ajoitus	Rauhoitusluokka	Viimeisin tutkimus
1. Soininkallio	44010014	historiallinen	2	v. 1968
2. Värälän rauhankivi	44500004	uusi aika	2	v. 1990
3. Teutjärven höyrysaha	44500008	uusi aika	2	v. 2008
4. Vilppulan patteri n:o 4	1000002045	uusi aika	1	v. 2008*
5. Vilppulan patteri n:o 5	1000002046	uusi aika	2	v. 2008*

6. Pitkäsilta	1000002087	uusi aika	2	v. 2008*
7. Värälän kenttälainnitus	1000002100	uusi aika	2	v. 2008*
8. Heikkilä/Ukonpalo	1000006109	historiallinen	2	v. 2002
9. Nappa Lauttavalkama	1000006133	historiallinen	1	v. 2006
10. Tuohimäki	1000007276	historiallinen	-	v. 2008
11. Pieni Mäyrämäki	1000007277	uusi aika	2	v. 2008*
12. Vilppulan patteri n:o 6	1000007589	uusi aika	3	v. 2008*
13. Villikkalan valli	1000007590	historiallinen	2	v. 2008*
14. Vilppulan patteri n:o 7	1000007591	uusi aika	3	v. 2008*
15. Vilppulan patteri n:o 2	1000007592	uusi aika	3	v. 2008*
16. Kuusela	1000007593	uusi aika	2	v. 2008*
17. Värälän valli	1000007594	uusi aika	2	v. 2008*
18. Lähdekallio	1000007595	uusi aika	2	v. 2008*
16. Kauppakuja 2	1000007597	historiallinen	3	v. 2008
17. Ratula Hautapelto	1000007598	historiallinen	2	v. 1967
18. Ratula Vanhala	1000007599	historiallinen	-	v. 1967
19. Raussila Männismäki	1000007600	historiallinen	-	v. 2008
20. Vilppula Lauttavalkama	1000007713	historiallinen	-	v. 2008

Taulukko 5. Ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan muinaisjäänneksiset Elimäellä, niiden tunnukset, ajoitus ja rauhoitusluokitus Museoviraston muinaisjäännekserekisterissä ja viimeisin tutkimusvuosi.. Rauhoitusluokkiin 1 ja 2 kuuluvat suojeltavat käänteet muinaisjäänneksiset on säilytetty. Vuonna 2008 tarkastetut, tähdellä merkityt kohteet ovat sotahistoriallisia muinaisjäänneksiä, joiden yksityiskohtaisemmat kuvaukset ja inventointitiedot löytyvät John Lagerstedtin inventointiraportista (Lagerstedt 2008).

Kohde	Mjrekisterino	Ajoitus	Rauhoitusluokka	Viimeisin tutkimus
1. Kuusankoski Kirkkokallio	306010003	historiallinen	2	v. 2008
2. Kuusankoski Ruotsulan redutti	1000011935	uusi aika	1	v. 2008*
3. Kuusankoski Keltti Jyrkänkallio	1000002089	uusi aika	2	v. 2008*
4. Kuusankoski Mattila Rantakallio	1000006104	historiallinen	2	v. 2002
5. Kuusankoski Keltti Pellontaustantie	1000006130	historiallinen	2	v. 2006
6. Kuusankoski Keltin koulu	1000006131	historiallinen	3	v. 2008*
7. Kuusankoski Keltti Lauttavalkama	1000006132	uusi aika	2	v. 2008*
8. Kuusankoski Ruotsula Kaivomäki	1000006134	historiallinen	2	v. 2008*
9. Kuusankoski Ruotsula Ulvi	1000006135	uusi aika	2	v. 2008
10. Kuusankoski Ruotsula Lauttavalkama	1000006136	historiallinen	1	v. 2008
11. Kuusankoski Mattila Pessankoski	1000006867	uusi aika	2	v. 2006
12. Kouvola Alakylä Kallioniemen patteri	1000007697	uusi aika	2	v. 2008*
13. Kouvola Alakylä patteri n:o 7	1000007699	historiallinen	3	v. 2008*
14. Kouvola Alakylä patteri n:o 8	1000007698	uusi aika	3	v. 2008*

15. Kouvola Mäkikylä patteri n:o 5	1000007700	historiallinen	2	v. 2008*
16. Kouvola Mäkikylä patteri n:o 6	1000007701	historiallinen	3	v. 2008*

Taulukko 6. Ennen vuoden 2008 inventointia tunnetut historiallisen ajan muinaisjäännökset Kouvolan ja Kuusankosken alueella, niiden tunnukset, ajoitus ja rauhoitusluokitus Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä ja viimeisin tutkimusvuosi. Rauhoitusluokkiin 1 ja 2 kuuluvat suojeltavat kiinteät muinaisjäännökset on säilytetty. Vuonna 2008 tarkastetut, tähdellä merkityt kohteet ovat sotahistoriallisia muinaisjäännöksiä, joiden yksityiskobtaisemmat kuvaukset ja inventointitiedot löytyvät John Lagerstedtin inventointiraportista (Lagerstedt 2008).

4.1. Kiinteät muinaisjäännökset

1. Anjalankoski Hirsimäki 1

<i>Mjrekino:</i>	1000002514
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kultti- ja tarinapaikat - <i>jatulintarhat</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6733367, <i>ikoo:</i> 3498789, \approx 46 m mpy (GPS-mittaus rakenteen keskeltä.)
<i>Peruskartta:</i>	302412

Kuvaus: Anjalankosken eteläosassa, noin 1,2 kilometriä Sippolanjoesta länteen on kaksi spiraalimaisesti ladottua kivirakennetta eli jatulintarhaa. Tarhoista luoteisempi, Hirsimäki 1, sijaitsee Hirsimäen luoteispuolella, avokallioalueen alareunassa loivassa rinteessä, kahden kuusen välissä. Kiveys koostuu halkaisijaltaan noin 20–25 cm kokoisista kivistä, koko rakenteen halkaisija on noin 4,5 m. Kiveys on paksun sammaleen peitossa, joten sen todellista muotoa ja laajuutta on vaikea hahmottaa.

Tutkimukset: Ilkka Kaskinen & Eija Naakka 2000, tarkastus; Esa Mikkola 2004, tarkastus; Petteri Pietiläinen 2004, tarkastus; Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

Digitaalikuvat: DG605:5.

DG605:5 Anjalankoski Hirsimäki 1, yksityiskohta latomuksesta. Panoraama. E-W, 9.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

2. Anjalankoski Hirsimäki 2

<i>Mjrekino:</i>	1000002515
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kultti- ja tarinapaikat - <i>jatulintarhat</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6733181, <i>ikoo:</i> 3499081, $z = 51$ m mpy (GPS-mittaus rakenteen keskeltä.)
<i>Peruskartta:</i>	302412

Kuvaus: Anjalankosken eteläosassa, noin 1,2 kilometriä Sippolanjoesta länteen on kaksi spiraalimaisesti ladottua kivirakennetta eli jatulintarhaa. Tarhoista kaakkoisempi, Hirsimäki 2, sijaitsee Hirsimäen kaakkoispuolella, pienialaisen kalliopaljastuman laella. Osaksi rikkoutuneen kiveyksen halkaisija on noin 4 metriä.

Tutkimukset: Ilkka Kaskinen & Eija Naakka 2000, tarkastus; Esa Mikkola 2004, tarkastus; Petteri Pietiläinen 2004, tarkastus; Johanna Enqvist 2008, tarkastus (Tarkastuksen yhteydessä rakenteen päälle kasatut/ kaatuneet puut poistettiin).

3. Elimäki Soininkallio

<i>Mjrekino:</i>	44010014
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kivirakenteet - <i>ryssänuunit</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6737540, <i>ikoo:</i> 3477240, $z = 55-60$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	302406

Kuvaus: Elimäen itäosassa Saunamäellä, Soininkallio –nimisen kalliopaljastuman länsiosassa on kaksi sortunutta kiviunia eli ns. ryssänuunia noin 8 metrin päässä toisistaan. Peruskartassa on kohdetta osoittava muinaisjäännösmerkki noin 290 metriä muinaisjäännösrekisterin koordinaateista etelään.

Tutkimukset: Matti Huurre 1968, inventointi. Kohdetta ei tarkastettu vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä huonojen kulkuyhteyksien vuoksi.

4. Elimäki Värälän rauhankivi

<i>Mjrekino:</i>	44500004
<i>Ajoitus:</i>	uusi aika
<i>Tyyppi:</i>	taide, muistomerkit
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös

Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pkoo:* 6745927, *ikoo:* 3482657, $\varphi = 57$ m mpy
Peruskartta: 311307

Kuvas: Elimäen pohjoisosassa sijaitseva Värälän rauhankivi on Kustaan sodan 1788–90 ja sen päätteeksi solmitun rauhnan muistomerkki. Rauhanneuvottelijoina toimivat paronit Mauritz Armfelt Ruotsista ja Osip Andrejevitsch Igelström Venäjältä. 14.8.1790 allekirjoitetun 8 artiklaisen rauhansopimuksen mukaan raja valtakuntien välillä pysyi ennallaan. Sopimuskirjat vaihdettiin temppelissä, joka oli pystytetty tarkoitusta varten. Rauhankivi sijaitsee noin 1 kilometrin päässä temppelin paikasta, lähellä Kustaa III:n päämajan paikkaa – noin 10 metrin päässä nykyisestä maantie 359:sta.

Kiven pystytysajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta sen on oletettu olevan 1800-luvun alkupuoli. Kiven koko on 0,6 x 0,6 x 1 m, ja se on ilmeisesti graniittia. Kiven kerrotaan olevan peräisin navetan kivijalasta, ja se koostuu kahdesta lohकारeesta, jotka on muurattu yhteen. Kiveen on hakattu teksti: ”HÄR AFSLUTADE GUSTAF III FREDEN MED CATHARINA II DEN 19 AUGUSTI 1790”.

Tutkimukset: Alfred Kolehmainen 1955, tarkastus; M. Kuosmanen 1974, tarkastus; K. Rissanen 1976, tarkastus; Lasse Laaksonen 1985, tarkastus; Minna Miettinen/RHO:n restaurointitoimisto 1990, hoito.

5. Ruotsinpyhtää (Elimäki) Teutjärven höyrysaha

Mjrekino: 44500008
Ajoitus: uusi aika
Tyyppi: teollisuuskohteet
Laji: kiinteä muinaisjäänös
Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pkoo:* 6722188, *ikoo:* 3471720, $\varphi = 15$ m mpy
(GPS-mittaus rakenteen keskeltä.)
Peruskartta: 311307

Kuvas: 1870-luvulla toimineen Teutjärven höyrysahan rauniot sijaitsevat, Teutjärven pohjoisrannalla, aivan Elimäen ja Ruotsinpyhtään rajalla, nykyisen Ruotsinpyhtään puolella. Elimäen ensimmäiset höyrysahat perustettiin kartanoiden maille. Emil af Forselles pyysi vuonna 1872 maaherralta lupaa perustaa Peippolaan 1-raamisen ja appensa omistamaan Hämeenkylässä 2-raamisen höyrysahan. Sanomalehti Hämäläinen kirjoittaa 19.9.1872/N:o 38: ”---maanviljelijä Emil af Forselles pyytännyt lupaa saada Hämeenkyllän tilalle Elimän pitäjästä rakentaa höyrysahan---”.

Teutjärven höyrysahan tiedetään tuottaneen jo seuraavana vuonna 15 000 tolttia (=lautojen kappalemitta, 12 kpl) lankkuja ja lautoja. Tuoton yhteisarvo oli 200 000 tuolloista markkaa. Tämän jälkeen sahan toiminta taantui, ja lamavuonna 1878 se oli muiden seudun sahojen tavoin lähes pysähdyksissä. Tämän jälkeen saha jäi kotitarvekäyttöön, samoin kuin sen yhteydessä jauhanut myllykin. (Oksanen 1985:384.)

Kohde tarkastettiin vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä ja sen sijainti määritettiin GPS –paikantimella. Tällöin havaittiin, että muinaisjäänös sijaitsee nykyisen Ruotsinpyhtään eikä Elimäen alueella, vaikka saha onkin sijainnut toimiessaan Elimäen Hämeenkyllän kartanon maille. Sahan paikka ja rauniot ovat edelleen havaittavissa rantavyöhykkeellä, sekametsän keskellä; paikalla on romahtaneita kiviperustuksia.

Tutkimukset: Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

Digitaalikuvat: DG605:32-33

DG605:32 Elimäki Teutjärven hörysaha, yleiskuva. Panoraama S-N, 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:33 Elimäki Teutjärven hörysaha, sahan perustuksia Panoraama SW-NE, 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

6. Elimäki Heikkilä/Ukonpalo

<i>Mjrekino:</i>	1000006109
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kivirakenteet – rajamerkit
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6729960, <i>ikoo:</i> 3470360, <i>z</i> = 35 m mpy
<i>Peruskartta:</i>	302406

Kuvaus: Peippolan ja Ratulan kylien välinen rajakivi sijaitsee pienellä kalliopaljastumalla kuusimetsässä. Itse kivirakenne on kooltaan noin 4,5 x 2 metriä. Keskellä rajamerkkiä on pyöreä keskuskivi ja reunoilla rajan suuntaa osoittavat viisarikivet.

Kirjallisten lähteiden perusteella Peippolan ja Ratulan kylien välinen raja, jolla rajamerkki sijaitsee, olisi vahvistettu kesäkäräjillä 1466 (Kokkonen 1927).

Tutkimukset: Marita Kykyri 2002, tarkastus.

7. Elimäki Nappa Lauttavalkama

<i>Mjrekino:</i>	1000006109
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	muinaisjäännösryhmät
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	1
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6750876, <i>ikoo:</i> 3478342, <i>z</i> = 60 m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311305

Kuvaus: Elimäen pohjoisosassa, valtatie 6:n ja Kymen paviljongin eteläpuolella, Kymijoen pohjoisrannalla on 1700–1900 -luvulle ajoittuvia taisteluhautoja, Ylisen Viipurintien vanha lauttavalkama ja tienpohja.

Kymijoen rantajyrkänteen päällä, lauttavalkamaan vievän tien eteläpuolella ollutta valliä on sen muodon perusteella hyödynnetty ensimmäisen maailmansodan aikaisen juoksuhaudan rakentamisessa, joten 1700-luvun valliakin voi vielä olla jäljellä. Nykyinen taisteluhauta kuuluu ns. Kymijoki-linjaan. Taisteluhaudan alkuosan muoto on samankaltainen kuin 1740-luvun kartassa kuvatun vallin. Taisteluhaudan syvyys on noin 1,5 metriä ja penkan leveys noin 5 metriä. Taisteluhaudan kokonaispituus on noin 150 metriä. Kohde on kohtalaisen hyvässä kunnossa. Napan Lauttavalkama liittyy joen vastakkaisella rannalla oleviin Kuusankosken Ruotsulan reduttiin (100001935) ja Ruotsulan Lauttavalkamaan (1000006136).

Kohteeseen liittyy lauttavalkama sekä sinne johtava tie, joka on yksi näyttävimmistä muinaisten kulumaurista Suomessa. Tien rinneosuus on selkeä ja se on säilyttänyt hyvin avoimen muotonsa. Lauttapaikan alatasanne ja varsinainen lauttaranta on kasvanut täysin umpeen. Varsinaiseen lauttapaikkaan on tuotu täytemaata tai sitä on kaivettu läheisen Kymen paviljongin viemäri- ja sadevesijohtojen asentamisen aikana 1980-luvulla. Sadevesiviemäri- ja sadevesijohtojen on johdettu vanhan tiepohjan sivulla alas Kymijoen rantaan. Alhaalla rannassa on kaksi betonista viemärikaivoa, jotka eivät ilmeisesti ole enää käytössä. Vanhaa tiepohjaa on käytetty paviljongin paikoitusalueen sadevesiviemäroinnin johtamiseen. Yksi tarkastusputki ja kaivo sijaitsevat rinteen keskiosassa.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Kimmo Seppänen 2006, inventointi.

8. Elimäki Kauppakuja 2

<i>Mjrekino:</i>	1000007597
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kirkkorakenteet – <i>kirkonpaikat</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	3
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6734720, <i>ikoo:</i> 3470240, $\varphi = 45$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	302406

Kuvas: Nykyisestä Elimäen keskustasta, 60–80 metriä Elimäen 1600-luvulla rakennetun puukirkon kiviaidasta itään on löydetty pintaan haudattuja luita. Pettersson ja Luho ovat tutkineet aluetta ja päätelleet paikalla olleen Elimäen vanhan kirkon. Paikalle on myöhemmin rakennettu Elimäen osuuspankin konttori ja kauppaliike. Alueella mahdollisesti olleet vanhemman kirkkorakennuksen jäännökset ovat todennäköisesti tuhoutuneet rakennustöissä.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, tarkastus.

9. Elimäki Ratula Hautapelto

<i>Mjrekino:</i>	1000007598
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	hautapaikat – <i>ruumiskalmistot</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6726920, <i>ikoo:</i> 3472160, $\varphi = 45$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	302405

Kuvas: Elimäen eteläosasta, Ratulan Joki-Tommolan mailla sijaitsevasta, peltojen ympäröimästä Hautapelto-nimisestä kummusta on löydetty luita soraa otettaessa. Vuonna 1967 paikalla oli vielä parisenkymmentä 2 x 1 metrin kokoista painautumaa koskemattomana.

Alue on edelleen rakentamaton.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, tarkastus.

10. Kuusankoski Kirkkokallio

<i>Mjrekino:</i>	306010003
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kivirakenteet - <i>latomukset</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös

Raudoitusluokka: 2

Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6761130, *ikoo:* 3480590, $z = 100$ m mpy

Peruskartta: 311309

Kuvas: Kuusankosken pohjoisosassa Sompasen ja Laukassuon välisellä kannaksella, Kirkkokallio -nimisen silokallion lakialueella on suorakaiteen muotoinen kivirakenne. Latomuksen koko on 10 x 15 metriä ja se koostuu kallion pinnalle riveihin ladotuista luonnonkivistä. Rakenteen ajoitus ja funktio ovat epäselviä.

Tutkimukset: Timo Miettinen 1992, tarkastus; Johanna Enqvist & Ville Rohiola 2008, tarkastus.

Digitaalikuvat: DG605:61-62

DG605:61 Kuusankoski Kirkkokallio, tarhamainen kivilatomus. Kuvasa tutkimusavustaja Ville Rohiola. N-S, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:62 Kuusankoski Kirkkokallio, yksityiskohta kivilatomuksesta. E-W, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

11. Kuusankoski Mattila Rantakallio

<i>Mjrekino:</i>	1000006104
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	taide, muistomerkit - <i>hakkaukset</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6758000, <i>ikoo:</i> 3480100, $\zeta = 60$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311308

Kuvaus: Kuusankosken pohjoisosassa, Voikkaan alueella, Kymijoen pohjoisrannalla on kallioon hakattu kuvioita/kirjaimia. Kalliohakkaus on tehty Kymijoen rannasta noin 50 metrin päässä sijaitsevaan pieneen kalliojaljastumaan. Kalliohakkaus sijaitsee Pentti Raitovuoren omistaman omakotitalon pihamaalla, asuinrakennuksen ja autotallin välissä. Itse hakkaus on 22 cm pituinen ja noin 2,5 cm korkuinen. Kyseessä on todennäköisesti kyrillisin kirjaimin toteutettu sana tai lyhenne.

Tutkimukset: Marita Kykyri & Timo Lievonen 2002, tarkastus.

12. Kuusankoski Keltti Pellontaustantie

<i>Mjrekino:</i>	1000006130
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	hautapaikat - <i>ruumiskalmistot</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6752135, <i>ikoo:</i> 3478735, $\zeta = 72,5$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311305

Kuvaus: Kuusankosken eteläosassa, Kuusankosken–Korian -valtatieltä Alataloon vievän kylätien alta, länteen viettävästä rinteestä on tullut esiin luita sekä palmikko tai peruukki, kun sadevesi on kuljettanut tiestä maata mukanaan. Hautapaikan maa on hiekkaa ja ruskomultaa.

Keltintien ja Pellontaustantien risteyksessä olevan kolmionmuotoisen risteysalueen keskellä sijaitsee luonnonmuistomeriksi rauhoitettu vanha mänty. Sen kohdalta on soranoton yhteydessä joskus v. 1938–40 tullut esiin kaksi pääkalloa. Haudattujen kerrotaan olevan venäläisten ampumia sotavankeja 1700-luvulta (lähde: Jorma Taavila 2006).

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Kimmo Seppänen & Hannu Purho 2006, tarkastus.

13. Kuusankoski Ruotsula Ulvi

<i>Mjrekino:</i>	1000006135
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen - <i>uusi aika</i>
<i>Tyyppi:</i>	muinaisjäännösrühmät - <i>1700-luvun sotilaskirkko ja hautausmaa</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös

Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pkoo:* 6750830, *ikoo:* 3478704, $\varepsilon = 65,5$ m mpy
(Oletetun kirkonpaikan koordinaatit.)
Peruskartta: 311305

Kuvaus: Kuusankosken eteläosassa, aivan Kymijoen rannan tuntumassa, Ruotsulan redutin itäpuolella ovat perimätiedon mukaan sijainneet venäläisten sotilaskirkko ja sotilashautausmaa. Kirkon on arveltu seisseen peltosaarekkeella sijaitsevan ladon kohdalla. Ladon pohjoispäädyn molemmat nurkat on nostettu kiville. Vuoden 1967 (Ahvenisto 1967) inventoinnin yhteydessä mainittu nurkkakivi on hävinnyt, muuten paikka on säilynyt koskemattomana. Pellot ympäröivät latoa muuten paitsi sen eteläpuolella, jossa lato sivuaa vanhaa tienpohjaa; ladon välitön ympäristö on pusikoitunut. Ladon pohjoispuolella, redutin koilliskulmassa kerrotaan sijaitsevan venäläisen varuskunnan hautausmaan. Aluetta ei ole tutkittu ja se on nykyisin peltona.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Kimmo Seppänen & Hannu Purho 2006, tarkastus; Johanna Enqvist & Ville Rohiola 2008, tarkastus.

Digitaalikuvat: DG605:608

DG605:68 Kuusankoski Ruotsula Ulvi, perimätiedon mukainen sotilaskirkon paikka ja hautausmaa ladon kohdalla. W-E, 2.9..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

14. Kuusankoski Ruotsula Lauttavalkama

Mjrekino: 1000006136
Ajoitus: historiallinen
Tyyppi: kulkuväylät - tienpohjat
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Raudoitusluokka: 1
Yhtenäiskoordinaatit: *pkoo:* 6750752, *ikoo:* 34785214, $\varepsilon = 60,5$ m mpy

(Lauttavalkamalle johtavan tien yläosa.)

Peruskartta: 311305

Kuvaus: Kuusankosken eteläosassa, mm. Ruotsulan redutin eteläpuolelta kulkee peltojen halki vanha Viipurin–Hämeenlinnan tie, joka on merkitty nykyiselle paikalleen 1800-luvun alussa ja on mahdollisesti ollut siinä jo keskiajalta lähtien. Tie on ollut käytössä ainakin jo Kustaa Vaasan aikana oikotienä kuljettaessa Ylistä Viipurintietä pitkin. Vuodesta 1712 lähtien se oli varsinainen valtatie Viipuriin, jolloin vanhempaa pohjoisempaa tietä käytettiin vähän. Turun rauhan (v. 1743) jälkeen molemmin puolin Kymijokea oli sijoitettu rajavartiostot ja tulliasemat.

Ruotsulan puolella tien linjaus on sijoittunut keskellä peltoaukeamaa ja se on kynnetty vuonna 1968 pelloksi. 1810-luvulla rakennettiin valtatie Alakylään ja Vilppulaan, ja kun lauttopaikkakin siirrettiin sinne Lauttavalkamasta, jäi tie vähälle käytölle. Vanhojen karttojen perusteella on tie jo ainakin vuonna 1804 ollut nykyisellä paikallaan.

Tienpohja erottuu pellon ja rannan välisellä vyöhykkeellä. Tie on osittain sortunut ja sortumakohta on suojattu puisilla kaiteilla vuonna 2006. Tiepohjan ala-osa on suhteellisen hyvin säilynyt. Rannassa ei ole havaittavissa mitään varsinaisia lauttopaikkaan liittyneitä rakenteita. Tiealuetta on maisemoitu kesällä 2006 Museoviraston hoitoyksikön suorittamilla raivauksilla.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Kimmo Seppänen & Hannu Purho 2006, tarkastus; Johanna Enqvist & Ville Rohiola 2008, tarkastus.

Digitaalikuvat: DG605:67

DG605:67 Kuusankoski Ruotsula Lauttavalkama, rantaan johtava tasanne. E-W, 2.9..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

15. Kuusankoski Mattila Pessankoski

<i>Mjrekino:</i>	1000006867
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen – <i>uusi aika</i>
<i>Tyyppi:</i>	taide, muistomerkit - <i>hakkaukset</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6757902, <i>ikoo:</i> 3480685, $z = 57$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311308

Kuvaus: Kalliohakkaus on tehty vuonna 2002 valmistuneen Pessankosken uuden maantiesillan itäpuolella olevan kallion pintaan, noin 12 metrin päähän kohteen länsipuolella olevasta kiinteistörajapyykistä ja noin 10 metrin päähän Kymijoen ranta-alueella olevasta kiinteästä metallisesta mattojenkuivaustelineestä. Rannassa on veneidenlaskupaikka ja sinne johtava hiekkatie päättyy juuri kalliohakkauksen kohdalle. Kymijoki virtaa noin 20 metrin päässä.

Kalliohakkaus on valtakunnallinen mittauspiste Pessankosken rantakalliossa vuodelta 1861. Piste numero on 33. Hakkauksessa on kaksi riviä, joista ylemmällä rivillä on XXXIII. ja alemmalla 18 (rombi-tähti) 61. Numerot on hakattu punertavaan, loivasti länteen viettävään laakeaan graniittikallion pintaan. Teksti on hakattu suuntaan E-W. Hakkaus on 63 cm:n levyinen ja 30 cm:n korkuinen. Hakkauksen syvyys on 0,5 cm. Kohde sijaitsee rantaan laskeutuvan soratien päässä.

Kalliohakkauksen merkinnät liittyvät Venäjän vallan aikana, 1860-luvulla suoritettuun sotilaalliseen kartoitustyöhön, jossa luotiin Suomenlahdelta Tornionjoelle ulottuva maamme läpäisevä kiintopisteverkosto. Verkostolinjaan kuului yhteensä 90 kiintopistettä. Niistä yksi, numero 33, sijoittui silloiseen Valkealan Mattilan kylään Pessankosken rannalle.

Tutkimukset: Kimmo Seppänen & Hannu Purho 2006, tarkastus.

4.2. Mahdolliset muinaisjäännökset**1. Anjalankoski Korvenkylä Vähä-Pasila**

<i>Mjrekino:</i>	754500007
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	hautapaikat - <i>hautausmaat</i>
<i>Laji:</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	-
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6732098, <i>ikoo:</i> 3484010, $z = n. 30$ m mpy (Korvenkylän Vähä-Pasilan talon koordinaatit.)
<i>Peruskartta:</i>	302409

Kuvaus: Anjalankosken länsiosasta, noin 1,2 kilometriä Junkkarinjärvestä länteen, (Ali-)Pasilan talon maalta kerrotaan löydetyn luurankoja, pronssinappi, arkuinjäänteitä, palanutta kiveä ja tiiliä. Hautausten on ajateltu liittyvän Suomen sotaan (v. 1808–09) tai Kustaan sotaan (v. 1788–90).

Tutkimukset: L. Laaksonen 1967, tarkastus; Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

Digitaalikuivat: DG605:11

2. Anjalankoski Kirkkovoori

<i>Mjrekino:</i>	754500008
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kivirakenteet
<i>Laji:</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	-
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6731285, <i>ikoo:</i> 3489581, $\varphi = n. 60$ m mpy (Anjalan Kirkkovuoren koordinaatit.)
<i>Peruskartta:</i>	302409

Kuvas: Kirkkovoori on laaja kalliopaljastuma Anjalankoskesta ja Anjalan kartanomuseosta noin 800 metriä lounaaseen. Vuoden 1967 inventoinnissa (Ahvenisto 1967) löydettiin vuorensinämästä hakkauksia (samankaltaisia hakkauksuvia kerrottiin olevan myös Soidinkalliolla). Vuoren laella havaittiin kaivantoja sekä rakennuksen perustuksia. Perimätiedon mukaan kalliolla on kirkon- tai vartiotorinpaikka. Kohouman rinteessä todettiin useita kymmeniä kaivantoja riveissä - niiden arveltiin olevan hautoja tai leiripaikan jäännöksiä.

Vuoden 2008 sotahistoriallisessa (Lagerstedt 2008) inventoinnissa tutkittiin alue, joka sijaitsee jyrkkärinteisen Kirkkovuoren luoteisrinteen juurella, Wrede-suvun hautausmaan pohjoispuolella, soistuvan maan reunalla, kuusimetsässä. Alueella on neljä kuoppaa, joiden halkaisija on 2 metriä ja syvyys 0,5 metriä. Näiden lisäksi on 2 x 6 metrin kokoinen, nelikulmainen kuoppa, jonka syvyys on 0,5 metrin. Kuopat poikkeavat muodoltaan ja kooltaan tyyppillisistä sotilasleirialueen kuopista. Ne saattavat liittyä viereisen hautausmaan toimintaan. Samassa yhteydessä tarkasteltiin Kirkkovuoren muitakin rinteitä sekä mäen lakea, mutta sotahistoriaan viittaavia muinaisjäännöksiä ei havaittu.

Vuoden 2008 asutushistorialliseen inventointiin (Enqvist 2008) liittyneessä tarkastuksessa ei Kirkkovuorelta kyetty myöskään paikallistamaan seinämässä olevia hakkauksia, eikä laella olevia kaivantoja tai rakennuksen perustuksia.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; John Lagerstedt 2008, tarkastus; Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

3. Elimäki Tuohimäki

<i>Mjrekino:</i>	1000007276
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	asuinpaikat – <i>talonpohjat</i>
<i>Laji:</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	-
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6744395, <i>ikoo:</i> 3472977, $\varphi = 66$ m mpy

Peruskartta: 311304

Kuvaus: Elimäen pohjoisosassa, Tuohimäen kaakkoislaidalla on sammaleen peittämä, suorakaiteen muotoinen soravalli, jonka ulkomitat ovat 5,9 x 3,6 metriä. Valli on noin 40 cm korkuinen ja 90 cm leveä. Rakenne vaikuttaa suhteellisen nuorelta, eikä siihen voida liittää historiallista lähdeaineistoa, kuten esim. karttoja. Kohteen muinaisjäännösstatus on siten varsin kyseenalainen.

Tutkimukset: Wesa Perttola 2005, inventointi; Johanna Enqvist & Ville Rohiola 2008, tarkastus.

Digitaalikuivat: DG605:44

DG605:44 Elimäki Tuohimäki, yleiskuva. Kuvassa tutkimusavustaja Ville Rohiola. Panoraama. SE-NW, 8.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

4. Elimäki Ratula Vanhala

Mjrekino: 1000007599
Ajoitus: historiallinen
Tyyppi: hautapaikat - *hautausmaat*
Laji: mahdollinen muinaisjäännös
Ranboitusluokka: -
Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6725900, *ikoo:* 3471580, $\xi = n.$ 20 m mpy
Peruskartta: 302405

Kuvaus: Elimäen eteläosassa, peltojen ympäröimällä kumpareella, Ratulan Vanhalan tilan asuinrakennuksen länsipuolella on pitkulaisia painautumia, joita sanotaan ”venäläishaudoiksi”. Alueelta on löydetty luita. Perimätiedon mukaan alueella olisi ollut kulkutautisairaala.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi

5. Elimäki Raussila Männismäki

<i>Mjrekino:</i>	1000007600
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	hautapaikat - <i>ruumiskalmisto</i>
<i>Laji:</i>	mahdollinen muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	-
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6728200, <i>ikoo:</i> 3474800, $\xi = n. 30$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	302405

Kuvaus: Elimäen eteläosassa sijaitsevalta, peltojen ympäröimältä Männismäki –nimiseltä hiekkaiselta metsäkumpareelta on hiekkaa otettaessa löydetty luita noin hehtaarin alalta. Suurin osa kalmistosta lienee hävitetty hiekanotossa, mutta alueen länsiosassa on vielä pienialaisesti ehjää metsämaastoa jäljellä.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

6. Elimäki Vilppulan Lauttavalkama

<i>Mjrekino:</i>	1000007713
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kulkuväylät - <i>valkamat</i>
<i>Laji:</i>	mahdollinen muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	-
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6747660, <i>ikoo:</i> 3481860, $\xi = n. 30$ m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311307

Kuvaus: Elimäen pohjoisosassa, Kymijoen etelärannalla, nykyisen Niemisen talon kohdalla on vanha lauttavalkama. 1810-luvulta lähtien Loviisan–Lappeenrannan valtatie kulki Elimäen Vilppulan ja Valkealan (nyk. Kouvolan) Alakylän kautta. Tällöin Alakylän kylätie korjattiin valtatieksi ja Kymijoki ylitettiin lautalla. Elimäen puoleinen lauttaranta on ollut nykyisin asutulla alueella, Vilppulan vanhalla kylätontilla.

Tutkimukset: Tapani Ahvenisto 1967, inventointi; Johanna Enqvist 2008, tarkastus.

5. Vuoden 2008 inventoinnissa löydetty historiallisen ajan kohteet

Tutkimusalueelta tunnettiin entuudestaan 119 suojeltua muinaisjäänöskohdetta. Vuoden 2008 inventoinnissa etsittiin uusia esihistoriallisia ja historiallisen ajan muinaisjäänöksiä, joita löydettiin yhteensä 93. Historiallisen ajan kohteita inventointialueelta paikannettiin yhteensä 66, joista 60 on keskiaikaisia kylätontteja. Valtaosa kohteista määriteltiin muinaismuistolain tarkoittamiksi ja suojaamiksi kiinteiksi muinaisjäänöksiksi, mutta inventoinnin yhteydessä tarkastettiin myös muutamia uusia epävarmoja, ns. mahdollisia muinaisjäänöksiä.

Kohde	Mjrekisterino	Laji	Rauhoitusluokka
1. Anjalankoski Anjala (Anjala)	1000013083	kiinteä muinaisjäänös	2
2. Anjalankoski Ahvio (Ahwis)	1000013084	kiinteä muinaisjäänös	1
3. Anjalankoski Enäjärvi (Enäjärvi)	1000013081	kiinteä muinaisjäänös	2
4. Anjalankoski Haapala (Haapala) Rantala	1000013078	kiinteä muinaisjäänös	2
5. Anjalankoski Haapala (Haapala) Kivelä	1000013079	kiinteä muinaisjäänös	2
6. Anjalankoski Haapala (Haapala) Hietala	1000013080	kiinteä muinaisjäänös	2
7. Anjalankoski Hirvelä (Hirwelä)	1000013093	kiinteä muinaisjäänös	2
8. Anjalankoski Liikkala (Likala) Paloasema	1000013087	kiinteä muinaisjäänös	2
9. Anjalankoski Liikkala (Likala) Iioharju	1000013088	kiinteä muinaisjäänös	2
10. Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi)	1000013085	kiinteä muinaisjäänös	2
11. Anjalankoski Ruotila (Ruotila) Salmela	1000013089	kiinteä muinaisjäänös	2
12. Anjalankoski Ruotila (Ruotila) Pakkala	1000013090	kiinteä muinaisjäänös	2
13. Anjalankoski Ruotila (Ruotila) Rantapirtti	1000013091	kiinteä muinaisjäänös	2
14. Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa)	1000013082	kiinteä muinaisjäänös	2
15. Anjalankoski Sippola (Anikkala/Sipula) Lahtela	1000013092	kiinteä muinaisjäänös	2
16. Anjalankoski Sippola (Anikkala/Sipula) Koulu	1000013094	kiinteä muinaisjäänös	2
17. Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä	1000013086	kiinteä muinaisjäänös	1
18. Anjalankoski Anjalan vanha kirkonpaikka ja hautausmaa	1000013074	kiinteä muinaisjäänös	2
19. Anjalankoski Sippolan vanha kirkonpaikka ja hautausmaa	1000013075	kiinteä muinaisjäänös	2
20. Anjalankoski Turpaan ruutitehdas	1000013077	kiinteä muinaisjäänös	2
21. Anjalankoski Sippola Juustomänty	1000013076	kiinteä muinaisjäänös	2
22. Elimäki Hongisto (Hongisto by) Kyläntalo	1000013043	kiinteä muinaisjäänös	2
23. Elimäki Hongisto (Hongisto by) Rauhala	1000013044	kiinteä muinaisjäänös	2
24. Elimäki Hongisto (Hongisto by) Heikkilä	1000013045	kiinteä muinaisjäänös	2
25. Elimäki Huitila (Huitila by)	1000013046	kiinteä muinaisjäänös	2
26. Elimäki Hämeenkylä (Tavastby)	1000013072	kiinteä muinaisjäänös	2
27. Elimäki Joensuu/Tallusjoki (Joensu by)	1000013073	kiinteä muinaisjäänös	2
28. Elimäki Kesola (Käsälä by)	1000013047	kiinteä muinaisjäänös	2
29. Elimäki Mustila (Mustela)	1000013048	kiinteä muinaisjäänös	2
30. Elimäki Moisis (Moisis)	1000013051	kiinteä muinaisjäänös	2
31. Elimäki Peippola (Peipola) Kartano	1000013049	kiinteä muinaisjäänös	2
32. Elimäki Peippola (Peipola) Vantola	1000013050	kiinteä muinaisjäänös	2
33. Elimäki Rahikkala (Raikola by) Juhanala	1000013052	kiinteä muinaisjäänös	2
34. Elimäki Rahikkala (Raikola by) Lammela	1000013053	kiinteä muinaisjäänös	2
35. Elimäki Ratula (Ratula) Junttila	1000013062	kiinteä muinaisjäänös	2
36. Elimäki Ratula (Ratula) Peltomäki	1000013063	kiinteä muinaisjäänös	2
37. Elimäki Ratula (Ratula) Peltola	1000013064	kiinteä muinaisjäänös	2

38. Elimäki Ratula (Ratula) Heikkilä	1000013065	kiinteä muinaisjäännös	2
39. Elimäki Ratula (Ratula) Koulu	1000013066	kiinteä muinaisjäännös	2
40. Elimäki Ratula (Ratula) Takala	1000013067	kiinteä muinaisjäännös	2
41. Elimäki Ratula (Ratula) Höysti	1000013068	kiinteä muinaisjäännös	2
42. Elimäki Raussila (Rausila) Tuomala	1000013059	kiinteä muinaisjäännös	2
43. Elimäki Raussila (Rausila) Majuri	1000013060	kiinteä muinaisjäännös	2
44. Elimäki Raussila (Rausila) Seppälä	1000013061	kiinteä muinaisjäännös	2
45. Elimäki Teutkoski (Teutkoski) Pasila	1000013069	kiinteä muinaisjäännös	2
46. Elimäki Teutkoski (Teutkoski) Tommola	1000013070	kiinteä muinaisjäännös	2
47. Elimäki Teutkoski (Teutkoski) Huhtala	1000013071	kiinteä muinaisjäännös	2
48. Elimäki Villikkala (Willickala) Rantala	1000013054	kiinteä muinaisjäännös	2
49. Elimäki Villikkala (Willickala) Inkala	1000013055	kiinteä muinaisjäännös	2
50. Elimäki Villikkala (Willickala) Villikkala	1000013056	kiinteä muinaisjäännös	2
51. Elimäki Villikkala (Willickala) Kulmala	1000013057	kiinteä muinaisjäännös	2
52. Elimäki Villikkala (Willickala) Lonkala	1000013058	kiinteä muinaisjäännös	2
53. Elimäki Vilppula (Philpola by) Lautala	1000013039	kiinteä muinaisjäännös	2
54. Elimäki Vilppula (Philpola by) Nieminen	1000013040	kiinteä muinaisjäännös	2
55. Elimäki Värälä (Värälä) Mikkola	1000013041	kiinteä muinaisjäännös	2
56. Elimäki Värälä (Värälä) Tolkkala	1000013042	kiinteä muinaisjäännös	2
57. Elimäki Peippolan krouvi	1000013038	kiinteä muinaisjäännös	2
58. Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby)	1000013030	kiinteä muinaisjäännös	2
59. Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Simola	1000013036	kiinteä muinaisjäännös	2
60. Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu	1000013037	kiinteä muinaisjäännös	2
61. Kuusankoski Kyöperilä (Köperlä)	1000013033	kiinteä muinaisjäännös	2
62. Kuusankoski Mattila (Mattilaby)	1000013034	kiinteä muinaisjäännös	3
63. Kuusankoski Pilkanmaa (Pilkanmaa)	1000013032	kiinteä muinaisjäännös	2
64. Kuusankoski Ruotsula (Rotzula)	1000013035	kiinteä muinaisjäännös	2
65. Kuusankoski Huuhkajavuori	1000013030	mahdollinen muinaisjäännös	-
66. Kouvola Alakylä (Kåfwola by)	1000013029	kiinteä muinaisjäännös	2

Taulukko 5. Vuoden 2008 inventoinnissa löydetty historiallisen ajan muinaisjäännökset, niiden tunnuksset, ajoitus ja rauhoitusluokitus Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä. Rauhoitusluokkiin 1 ja 2 kuuluvat suojeltavat kiinteät muinaisjäännökset on säilytetty.

5.1. Kylänpaikat

1. Anjalankoski Anjala (Aniala)

<i>Mjrekino:</i>	1000013083
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6731489, <i>ikoo:</i> 3489840 (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302409

Historialliset kartat: KA, MHA G138 2/1-19 (Bergström 1703, rajankäyntikartta; Westermark 1773-76, tiluskarttoja; Ottelin 1792, Anjalan pappilan kartta)

Kuvaus: Anjalan kylän vanha tonttima on sijainnut Kymijoen Anjalankosken Koskenaluksen länsirannalla, Kartanomuseon ja pienen Kymijokeen laskevan Pekinojan eteläpuolella.

Anjalan kylä mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1477 Kaakkois-Hämeen tuomiokirjassa. Samassa yhteydessä mainitaan vanhimmat nimeltä tunnetut kyläläiset: *Jusse Seppä*, *Knvtt Anialan* ja *Madz Holsti*. Vuoden 1539 hopeaveroluettelossa kylään on merkitty 11 taloa, jotka olivat muodostuneet 7 kantatilasta. Anjalan kylä kuului samaan jakokuntaan Ummeljoen kylän kanssa, mutta oli vuonna 1539 sekä talo- että koukkuluvultaan suurempi, minkä vuoksi sen oletetaan olevan myös vanhempi. Taloluku vaihteli tämän jälkeen 11 ja 15 välillä, mutta laski 25-vuotisen sodan (1570–1595) seurauksena yhdeksään. Sodan jälkeen taloluku nousi 15, joka vakiintui 1600-luvun maakirjoissa kylän tilaluvuksi. (Oksanen 1981:42.)

Anjalan kylää kuvaavista karttapiirroksista vanhin säilynyt on Erik Bergströmin vuonna 1703 laatima kartta, johon on merkitty Koskenalusjärven rantaan kylän entinen tonttima, josta asukkaat muuttivat pois vuonna 1647 tapahtuneen sarkojenvaihdon jälkeen. Karttaselityksessä on maininta: ”Tällä paikalla kerrotaan talonpoikaistilojen aikaisemmin sijainneen, osan väitetään olleen siellä, mihin kartano on nyt rakennettu.” Anjalan kartano on kuitenkin tiettävästi rakennettu peltosaroille, joten sillä paikalla ei ainakaan enää 1620-luvulla ollut taloja. (Oksanen 1981:239-240.)

Vanhan kylätontin alue on edelleen peltona, joka oli tarkastushetkellä sängellä. Pellon pinnassa oli havaittavissa mm. punasavikeramiikkaa, tiilimurskaa ja palanutta savea.

Digitaalikuvat: DG605:

DG605:2 Anjalankoski Anjala (Aniala), yleiskuva. Panoraama. SE-NW, 16.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Anjala (Aniala) ja Anjalan vanhan kirkon paikka

Pk 302409

2. Anjalankoski Ahvio (Ahwis)

<i>Mjrekino:</i>	1000013084
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Ranboitusluokka:</i>	1
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6724762, <i>ikoo:</i> 3486208 (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302408

Historialliset kartat: KA, MHA G138 1/1-16 (Winter 1765, rajankäyntikartta; Westermark 1774-76, tiluskarttoja).

Kuvas: Ahvion kylän vanha tonttimaa on sijainnut Kymijoen Ahvionkosken partaalla, nykyisessä Ahvion Keskikylässä. Samalla paikalla on myös Ahvionkosken rautakautinen asuinpaikka (754010001). Kylätontin lounaispuolelta, perunapellosta löytyi vuoden 2008 inventoinnin yhteydessä myös kampakeraamisen ajan asuinpaikka (Hakala 1000013014).

Vanhin Ahvion kylää koskeva asiakirjatieto on vuodelta 1541 peräisin oleva kymmenysluettelo, jossa kylässä kerrotaan olevan kaksi taloa. Kylä mainitaan myös vuosilta 1555–1556 peräisin olevassa ns. Jaakko Teitin valitusluettelossa, jossa kerrotaan Ahvion kolme tilan joutuneen ruotsin valtionhoitajan Sten Sturen haltuun ennen hänen kuolemaansa vuonna 1503. Tämän jälkeen tilat joutuivat Viipurin Maria Magdaleenan hospitaalille ja vuoden 1556 tienoille ne peruutettiin kruunulle. Vaikka Teitin luettelossa mainittujen tilojen haltijat olivat vuokraviljelijöitä eli lampuoteja, olivat he 1500-luvun hopeaveroluetteloiden perusteella poikkeuksellisen varakkaita. (Oksanen 1981:44-46.)

Ahvion kylän talot sijaitsivat verrattain pienellä tonttimaalla, Kymijoen rannassa. Paikalla sijaitsi vielä 1960-luvulla Ahvion kartano. Vaikka tontin ahtaus aiheutti riitoja ja dramaattisia välienselvittelyjä jo 1600-luvulla, Ahvion tiivis ryhmäkylä purettiin lopullisesti vasta 1910-luvulla. (Oksanen 1981:243.)

Vanhan kylän alue on nykyisin osittain rakentamaton; suhteellisen laajalla rakentamattomalla alueella kasvaa korkeaa aluskasvillisuutta ja sekametsää. Paikalla on havaittavissa ainakin yhden (uudemman) rakennuksen, mahdollisesti navetan, kivijalka.

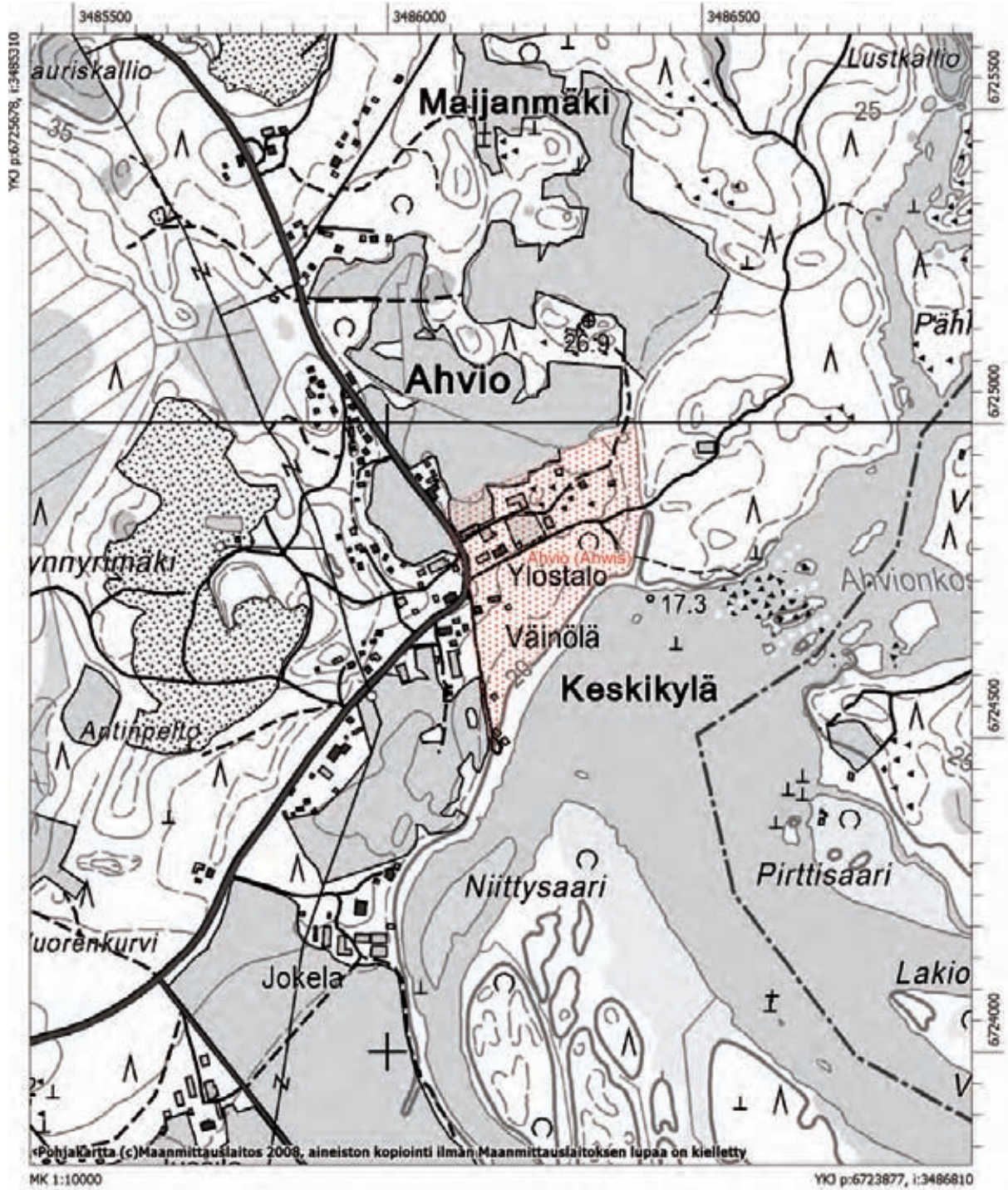
Digitaalikuva: DG605:1

DG605:1 Anjalankoski Ahvio (Ahwis), yleiskuva. SW-NE, 10.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Ahvio (Ahwis)

Pk 302408

3. Anjalankoski Enäjärvi (Enäjärvi)

<i>Mirekino:</i>	1000013081
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6748432, <i>ikoo:</i> 3506551, <i>z:</i> 55-60 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	313101

Historialliset kartat: KA, MHA G17 23/1-35 (Ärgillander 1774-75, verokartta; Hackzell 1826, Brandenburg 1831, Lindh 1828, 1832-34, isojakokartta).

Kuvas: Enäjärven kylän tonttimaan on sijainnut nykyisen Anjalankosken itäosassa, Enäjärven pohjoispuolella peltomaisemaa halkovan kylätien varrella. Vuoden 1573 maakirjassa Enäjärven kylään on merkitty yhdeksän taloa. (Hellgren 1957:89.).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

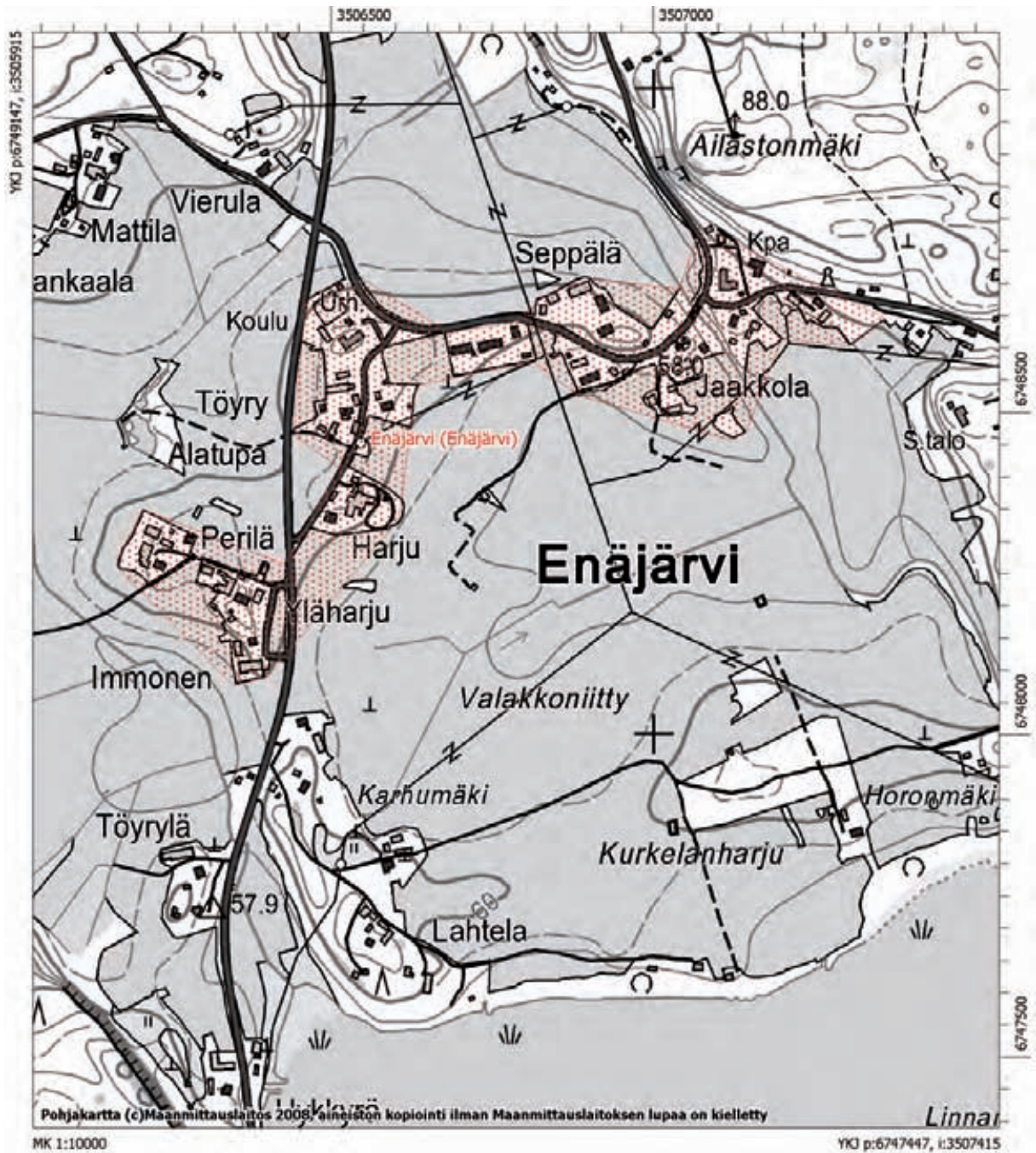
Digitaalikuvat: DG605:3

DG605:3 Anjalankoski Enäjärvi (Enäjärvi), yleiskuva. Panoraama. S-N, 29.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Enäjärvi (Enäjärvi)

Pk 313101

4. Anjalankoski Haapala (Haapala)

Haapalan kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Rantala

<i>Mjrekino:</i>	1000013078
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6741726, <i>ikoo:</i> 3511232, <i>z:</i> 55-60 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Kivelä

<i>Mjrekino:</i>	1000013079
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6742018, <i>ikoo:</i> 3510790, <i>z:</i> 60 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Hietala

<i>Mjrekino:</i>	1000013080
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6741779, <i>ikoo:</i> 3510553, <i>z:</i> 55 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	313104

Historialliset kartat: KA, MHA G18 25/1-6 (Savander 1774, verollepanokartta; Brandenburg 1830, tiluskartta).

Kuvas: Haapalan kylän tonttimaat ovat sijainneet nykyisen Anjalankosken itäosassa, Haapajärvenjärven pohjoispuolella peltomaisemaa halkovan kylätien varrella. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla. Vuoden 1573 maakirjassa Haapalan kylään on merkitty kaksi taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:4

DG605:4 Anjalankoski Haapala (Haapala), yleiskuva. Panoraama. W-E, 28.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Haapala (Haapala)

Pk 313104

5. Anjalankoski Hirvelä (Hirwelä)

<i>Mirekino:</i>	1000013093
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6738325, <i>ikoo:</i> 3501561, <i>z:</i> 40-55 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Historialliset kartat: KA, MHA G17 19/1, G18 22/1-61 (Löfberga 1796, verokartta; Bergström 1701, metsätalouuskartta; Aminoff 1829, 1832, isojakokartta).

Kuvas: Hirvelän kylän tonttima on sijainnut nykyisen Anjalankosken itäosassa, pienen Orijärven koillispuolella peltojen ympäröimällä Palomäki –nimisellä kumpareella. Vuoden 1573 maakirjassa Hirvelän kylään on merkitty 11 taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, kylämäen keski- ja länsiosissa on myös rakentamatonta aluetta. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta; paikalla on mm. museo. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

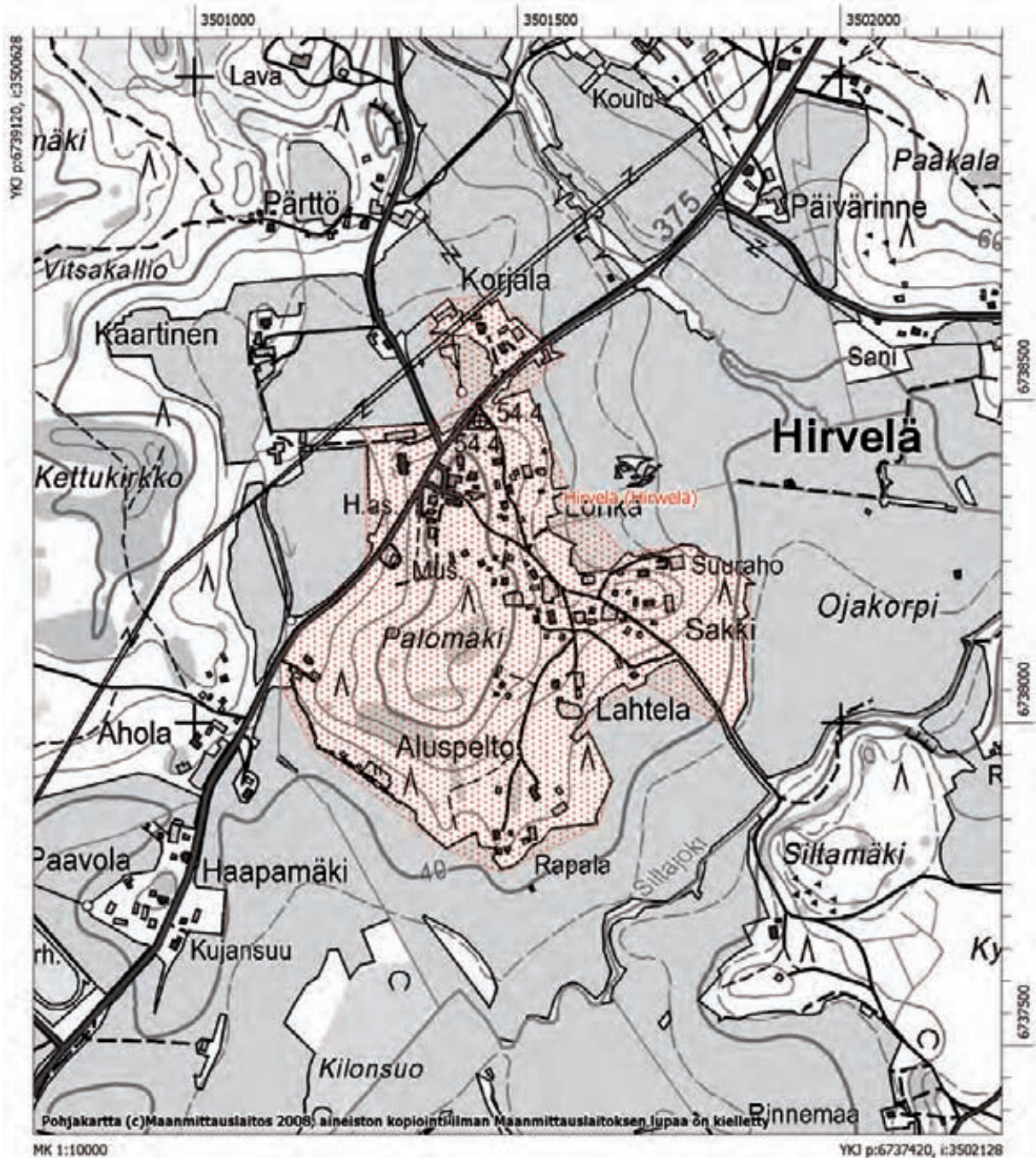
Digitaalikuvat: DG605:6

DG605:6 Anjalankoski Hirvelä (Hirwelä), yleiskuva. Panoraama. N-S, 9.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Hirvelä (Hirvelä)

Pk 304203

6. Anjalankoski Liikkala (Likala)

Liikkalan kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Paloasema

<i>Mjrekino:</i>	1000013087
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raunoiusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6732851, <i>ikoo:</i> 3500363, <i>z:</i> 20-25 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Iloharju

<i>Mjrekino:</i>	1000013088
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raunoiusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6733449, <i>ikoo:</i> 3500528, <i>z:</i> 32,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Historialliset kartat: KA, MHA G17 19/1, G18 22/1-61 (Löfberga 1796, verokartta; Bergström 1701, metsätalouskartta; Aminoff 1829, 1832, isojakokartta). Kra 0425:17:199 (1789, sotilaskartta). RGAVMF, F. 3L. op. 23. D. 981. L. 6 ja 2 (1792, sotilaskartta).

Kuvas: Liikkalan kylän tonttimaat ovat sijainneet nykyisen Anjalankosken eteläosassa, Sippolanjoen itärannalla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla. Vuoden 1573 maakirjassa Liikkalan kylään on merkitty 12 taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, Iloharjun tontti on osaksi peltoa. Paloaseman tontti sijaitsee aivan Liikkalan linnoituksen (1000002101) luoteispuolella; tontin yhteydessä sijaitsee joen ylityspaikka, joka näkyy myös historiallisessa kartta-aineistossa. Rakennusten välissä, piha- ja peltoalueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

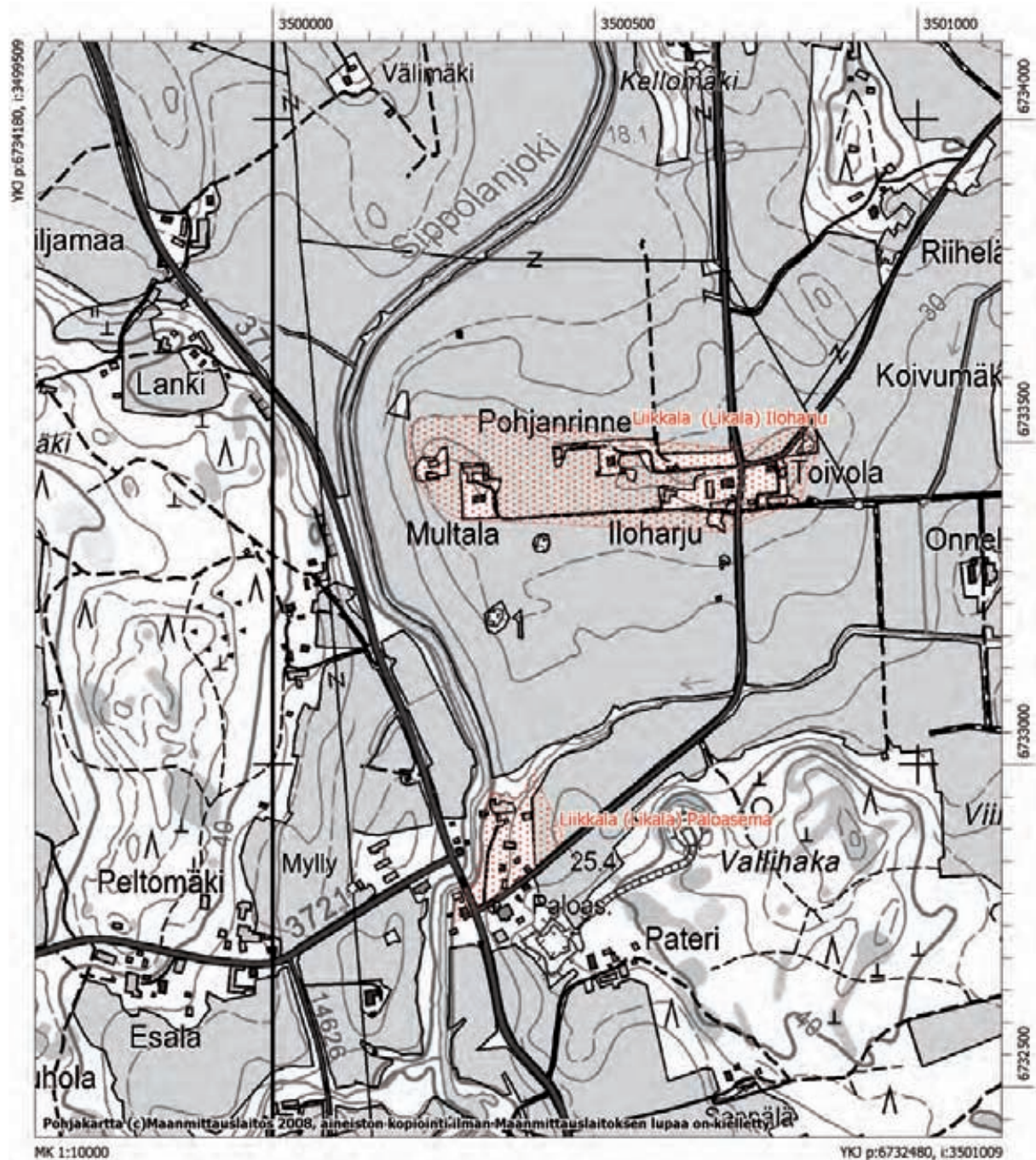
Digitaalikuva: DG605:12

DG605:12 Anjalankoski Liikkala (Likala) Iloharju, yleiskuva. Panoraama. W-E, 9.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Liikkala (Likala)

Pk 304203

7. Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi)

<i>Mirekino:</i>	1000013085
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6728611, <i>ikoo:</i> 3486125, <i>z:</i> 25-30 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302408

Historialliset kartat: KA, MHA G139 15/1-2, G138 3/1-7 (1773, rajakartta; Ottelin 1794, tiluskartta).

Kuvas: Muhniemen kylän tonttimaan on sijainnut nykyisen Anjalankosken eteläosassa, Muhjärven koillispuolella olevan kallioisen kumpareen eteläkärjessä.

Muhniemi mainitaan rajapaikkana vuonna 1458 (FMU 3077) Erik Akselinpojan tuomiossa, mutta tätä ei voi vielä pitää todisteena kylän olemassaolosta. Vuoden 1539 hopeaveroluettelossa kylään on merkitty 8 taloa, jotka olivat muodostuneet neljästä kantatilasta. 1500-luvun lopulla Muhniemen kylässä oli kolme autiotilaa, joiden isännät olivat kuolleet, joten tilat saattoivat olla todellisuudessa asumattomia. Näiden autiotilojen jakamisesta uusille viljelijöille on säilynyt myös tietoja. 1500- ja 1600-luvulla Muhniemen isäntien sukunimiä ja samalla kantataloja olivat mm. *Kooppa* (Kuoppa), *Karnaattu*, *Varpuin* (Varpunen) ja *Hobti*. (Oksanen 1981:43, 95, 276.)

Varhaisin Muhniemen kylän talojen sijaintia kuvaava kartta on vasta vuodelta 1794, joka sekin kuvaa tilannetta vasta isojoan jälkeen. Karttaselityksestä käy kuitenkin ilmi, että talot ovat sijainneet yhtenä rykelmänä itse Muhniemellä. Vapaaherra F. G. Wrede lunasti kylän vuonna 1815 ja paikalle rakennettiin Wredebyn kartano. (Oksanen 1981:243.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, paikalla sijaitsee nykyinen vuonna 1939 rakennettu Wredebyn kartano piharakennuksineen (Knapas 1984:13). Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä. Kartanon eteläpuolella on vanha jääkellari, joka on kartanon isännän mukaan rakennettu vuonna 1802.

Digitaalikuvat: DG605:13-16

DG605:13 Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi), yleiskuva. Panoraama. NW-SE, 11.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:14 Anjalankoski Mubniemi (Mubuniemi), yleiskuva. W-E, 11.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:15 Anjalankoski Mubniemi (Mubuniemi), Wredebyn kartanon vanha jääkellari. Panoraama. N-S, 11.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi)

Pk 302408

8. Anjalankoski Ruotila (Ruotila)

Ruotilan kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Salmela

<i>Mjrekino:</i>	1000013089
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6731806, <i>iko:</i> 3504126, <i>z:</i> 35 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Pakkala

<i>Mjrekino:</i>	1000013090
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6731405, <i>iko:</i> 3503483, <i>z:</i> 30-35 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Rantapirtti

<i>Mjrekino:</i>	1000013091
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6731073, <i>iko:</i> 3504030, <i>z:</i> 30-35 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Historialliset kartat: KA, MHA G18 16/1-28 (Grann 1775, verollepanokartta; Aminoff 1833, 1839, 1841, isojakokartta; Högström 1884, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 112 (Alanen & Kepsu 1989:140).

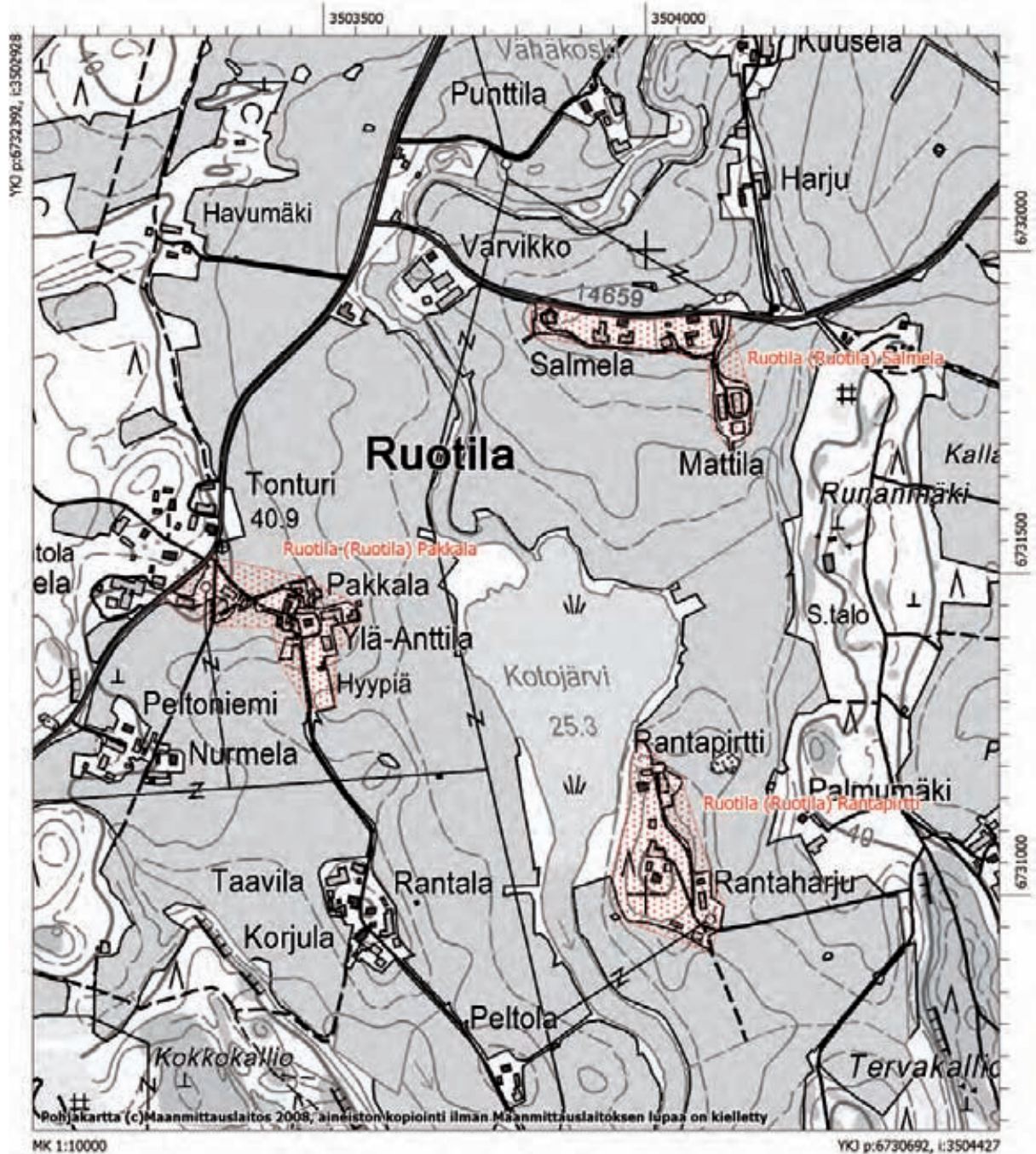
Kuvaus: Ruotilan kylän tonttimaat ovat sijainneet nykyisen Anjalankosken kaakkoisosassa, Pienen Kotojärven ympärillä, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Talot ovat olleet jakaantuneina usealle erilliselle tonttimaalle mahdollisesti jo ennen isojakoa. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida kuitenkaan varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Vuoden 1573 maakirjassa Ruotilan kylään on merkitty kolme taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Anjalankoski Ruotila (Ruotila)

Pk 304203

9. Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa)

Mirekino: 1000013082

Ajoitus: historiallinen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Ranboitusluokka: 2

Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6749246, *ikoo:* 3518081, *z:* 75-80 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 313104

Historialliset kartat: KA, MHA G18 12/1-19 (Nyberg 1828, isojakokartta; Aminoff 1836-38, isojakokartta).

Kuvas: Saaramaan kylän tonttimaan on sijainnut nykyisen Anjalankosken itäosassa, Saaramaanjärven pohjoisrannalla. Vuoden 1573 maakirjassa Saaramaan kylään on merkitty yhdeksän taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:17-18

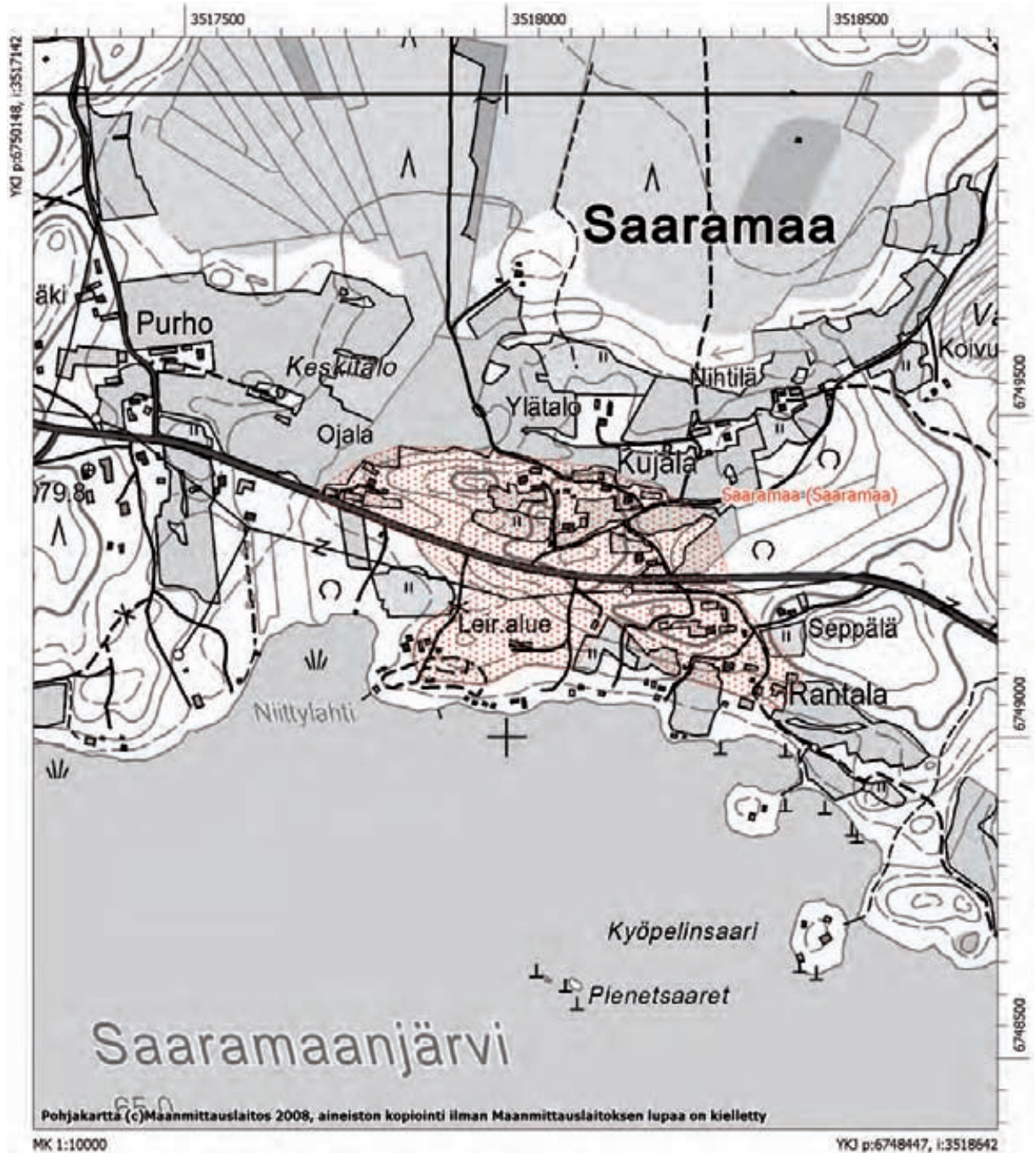
DG605:17 Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa), yleiskuva. Panoraama. E-W, 15.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:18 Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa), yleiskuva. Panoraama. S-N, 15.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa)

Pk 313104

10. Anjalankoski Sippola (Anikkala/Sipula)

Sippolan kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Lahtela

<i>Mjrekino:</i>	1000013092
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6736978, <i>ikoo:</i> 3500022, <i>z:</i> 40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Koulu

<i>Mjrekino:</i>	1000013094
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6736536, <i>ikoo:</i> 3500365, <i>z:</i> 40-45 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 304203

Historialliset kartat: KA, MHA G17 18/1, 19/1; G18 22/1-61 (Löfberga 1796, verokartta; Bergström 1701, tiluskartta ja metsätalouskartta; Aminoff 1829, 1832, 1841, 1846 isojakokartta).

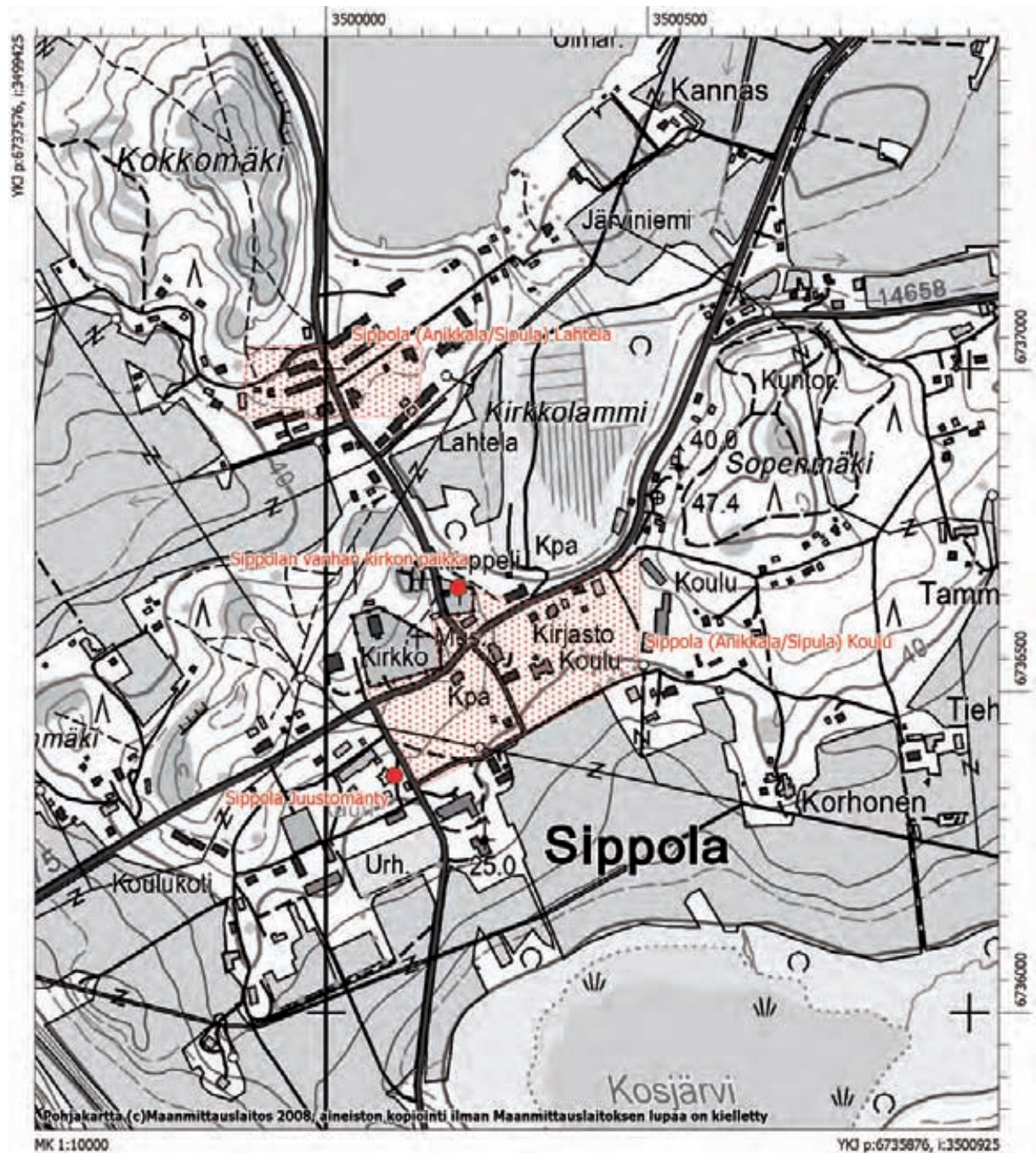
Kuvas: Sippola kylän tonttimaat ovat sijainneet nykyisen Anjalankosken eteläosassa, Orijärven ja Kosjärven välissä, nykyisen Sippolan kyläkeskuksen ja kirkon tienoilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Vuoden 1573 maakirjassa Anikkalan eli Sippolan kylään on merkitty seitsemän taloa. (Hellgren 1957:89.)

Vanhan kylän alueet on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on suhteellisen iäkästä ja väljästi sijoittunutta. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Anjalankoski Sippola (Anikkala/Sipula), Sippolan vanha kirkon paikka, Juustomänty

Pk 304203

11. Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä

<i>Mirekino:</i>	1000013086
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	1
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6738110, <i>ikoo:</i> 3488215, <i>z:</i> 35 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302409

Historialliset kartat: KA, MHA G138 2/1-4, G138 4/1-9 (1703, metsätalouuskartta; 1773 rajakartta; Hagström 1787, tiluskartta).

Kuvas: Ummeljoen kylän tonttimaat ovat sijainneet nykyisen Anjalankosken länsiosassa, molemmin puolin Kymijokea. Ummeljoen Rantakylän tonttimaa, joka on sijainnut Kymijokeen lännestä pistävällä Mikkolanniemellä, on ainoa kylän kolmesta tonttimaasta, joka ei ole jäänyt uudemman kaupunkimaisen asutuksen alle.

Ummeljoen kylää koskevia keskiaikaisia mainintoja ei tunneta, mutta vuoden 1539 hopeaveroluettelossa kylään on merkitty 8 taloa, jotka olivat muodostuneet neljästä kantatilasta. Ummeljoen kylä kuului samaan jakokuntaan Anjalan kylän kanssa, ja sieltä kylän oletetaan saaneen myös asutuksensa. Taloluku vaihteli tämän jälkeen 10 ja 13 välillä ja jopa nousi 25-vuotisen sodan aikana (1570–1595). Sodan loputtua taloja oli 17, 1600-luvun alussa peräti 29. 1500- ja 1600-luvulla Ummeljoen isäntien sukunimiä ja samalla kantataloja olivat mm. *Eijä*, *Haijmine*, *Ambarpää* (Ämpärpää), *Laaman* ja *Käcka* (Kuokka). (Oksanen 1981:43, 275.)

Ummeljoen kylää kuvaavista karttapiirroksista vanhin säilynyt on Erik Bergströmin vuonna 1703 laatima kartta, johon on merkitty Ummeljoen talojen summittainen sijainti. Taloja oli tuolloin yhteensä 39, jotka muodostivat kolme taloryhmää, joilla oli kullakin oma erillinen tonttimaansa. Suurin osa taloista sijaitsi Keski- tai Rantakylän tonttimailla; Rantakylässä taloja oli 1700-luvun alussa yhdeksän. (Oksanen 1981:241-242.)

Vanhan Rantakylän alue on suurimmaksi osaksi autioitunut, metsittyä ja rakentamaton; paikalla on pieni kesämökki. Alueella on havaittavissa uudempiä rakennusten kivijalkoja sekä uuninraunioita. Aivan Kymijoen rannassa, tontin eteläpuolella on laajalla alueella sirpalekivikkoa, jonka keskellä on neliömäisiä, mahdollisia majanpohjia. Kivikkoon on myös kaiveltu kuoppia.

Digitaalikuvat: DG605:24-28

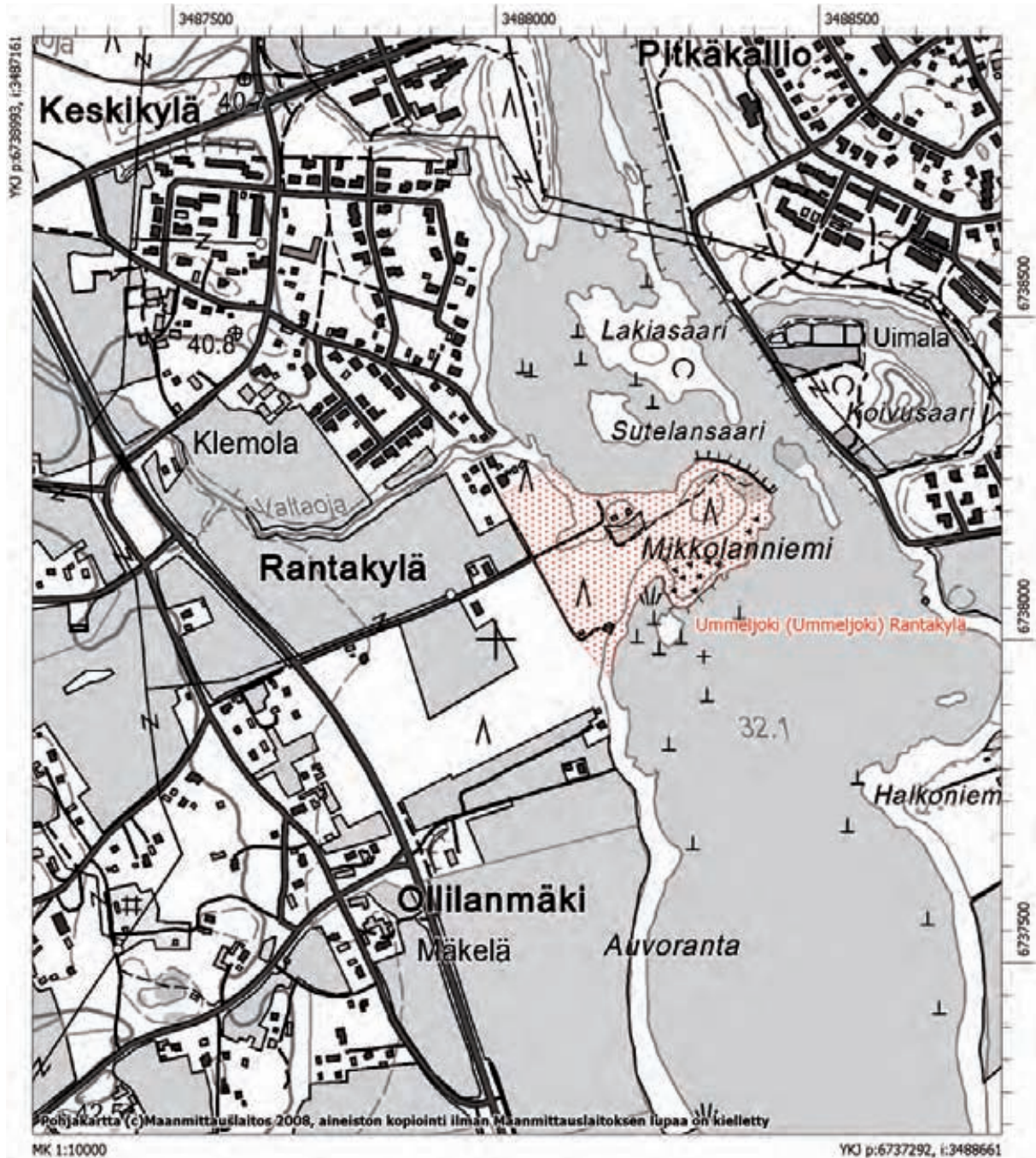
DG605:24 Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä. Kivistä ladottu neliömäinen majanpohja(?) Mikkolanniemen etelälaidalla. SW-NE, 16.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:26 *Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä, neliömäinen uuninperustus. SE-NW, 16.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.*

Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä

Pk 302409

12. Elimäki Hongisto (Hongisto by)

Hongiston kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Kyläntalo

<i>Mjrekino:</i>	1000013043
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6737454, <i>ikoo:</i> 3470642, <i>z:</i> 32,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Rauhala

<i>Mjrekino:</i>	1000013044
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6737361, <i>ikoo:</i> 3470795, <i>z:</i> 32,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Heikkilä

<i>Mjrekino:</i>	1000013045
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6737438, <i>ikoo:</i> 3471196, <i>z:</i> 35-40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 1/1-21 (Ehnqvist 1911, rajakartta; Wikberg 1921, isojakokartta).
Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Hongiston kylän vanhat tonttimaat ovat sijainneet Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven pohjoisrannalla, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Hongisto on Kesolan osakylä, joka esiintyy itsenäisenä kylänä ensimmäisen kerran vuoden 1561 kymmenyluettelossa. Kylä oli ollut olemassa kuitenkin jo kauan; Hongiston rajat Iitin Kolisevaa vastaan vahvistettiin jo vuonna 1480. Vuoden 1570 maakirjassa Hongistoon on merkitty yhdeksän taloa. (Oksanen 1985:29).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylänpaikalla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:29

DG605:29 Elimäki Hongisto (Hongisto by) Heikkilä, yleiskuva. Panoraama. W-E, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

13. Elimäki Huitila (Huitila by)

<i>Mjrekino:</i>	1000013046
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6736107, <i>ikoo:</i> 3469699, <i>z:</i> 37,5-40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Historialliset kartat: KA, MHA G139 1/1-21 (Ehnqvist 1911, rajakartta; Wikberg 1921, isojakokartta).
Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Huitilan vanha kylä on sijainnut Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven länsirannalla, peltojen ympäröimällä kumpareella. Yksinäistalo isojaossa: Huitila.

Huitila on Kesolan osakylä, joka irtautui emäkylästä vähitellen 1500-luvun kuluessa. Kylän asukkaat kirjattiin tätä ennen kuuluvaksi milloin Kesolaan, milloin Mustilaan. Vuoden 1571 hopeaveroluettelossa kylä esiintyy itsenäisenä, ja vuoden 1590 maakirjassa Huitilaan on merkitty neljä taloa. (Oksanen 1985:29).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylänpaikalla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

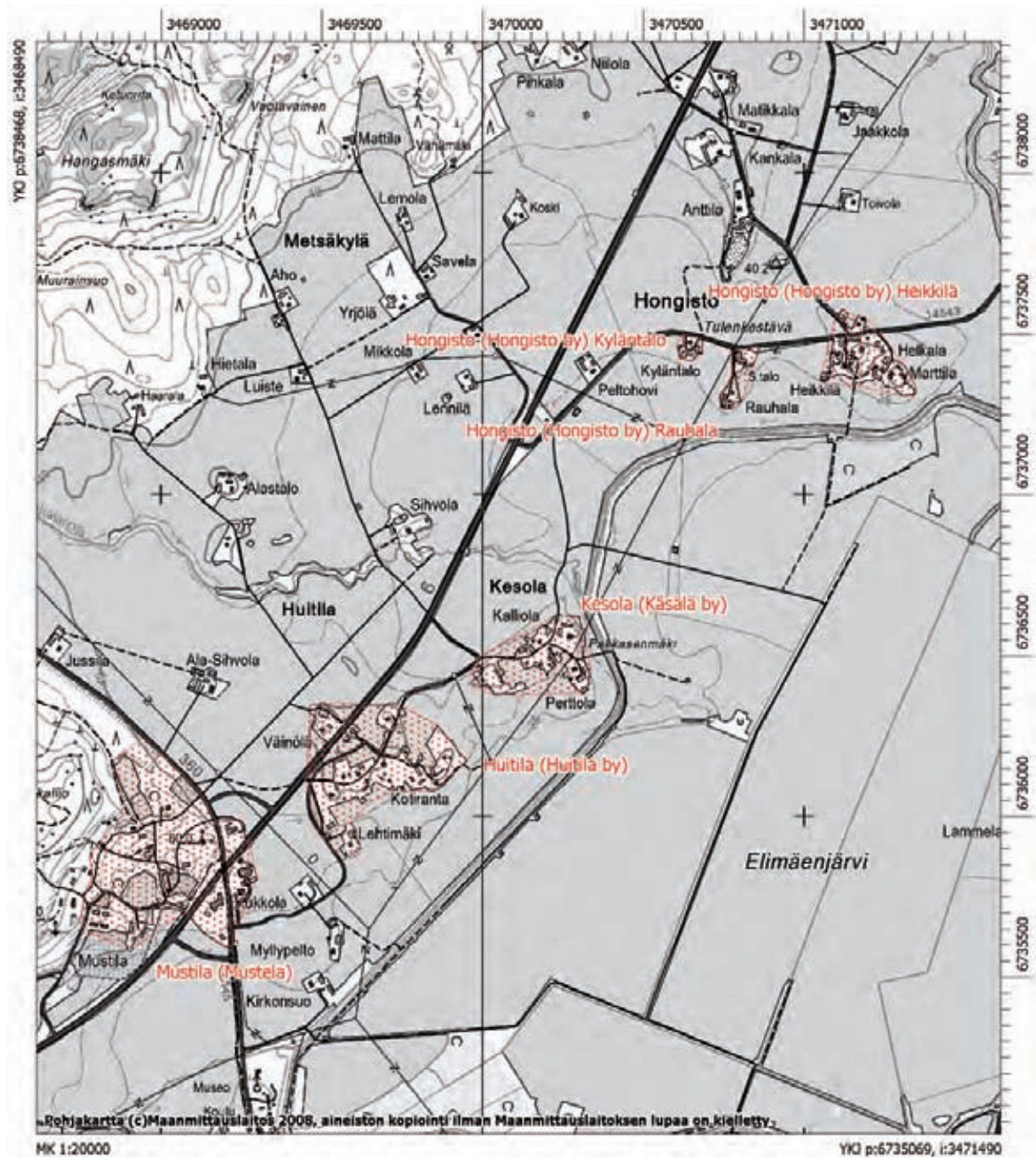
Digitaalikuivat: DG605:36

DG605:36 Elimäki Huitila (Huitila by), yleiskuva. Panoraama. SW-NE, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Hongisto (Hongisto by), Huitila (Huitila by), Kesola (Käsälä by) ja Mustila (Mustela)

Pk 302406

14. Elimäki Hämeenkylä (Tavastby)

<i>Mjrekino:</i>	1000013072
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6722069, <i>ikoo:</i> 3472711, <i>s:</i> 17,5-20 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302405

Historialliset kartat: KA, MHA G139 2/1-24 (Richenberg 1729, tiluskartta; Frisius 1759, tiluskartta; Winter 1766, tiluskartta; Järnefelt 1903, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 111 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Hämeenkylän kylän tonttimaan on sijainnut Elimäen eteläosassa, Teutjärven pohjoisrannalla, nykyisen Hämeenkylän kartanon paikalla.

Hämeenkylästä ei ole keskiaikaisia mainintoja, mutta on todennäköistä että edullinen sijaintipaikka usean veden äärellä on asutettu melko varhain. Hämeenkylässä on ollut ilmeisesti seitsemän kantataloa, jotka olivat vuoden 1539 maakirjassa jakaantuneet 14 taloksi. Kylän tilaluku laski 1500-luvun lopun sotavuosien seurauksena, ja vuonna 1610 pidetyillä käräjillä Henrik Wreden leski Gertrud von Ungern huudatti haltuunsa kylän autiotilat eli puolet kylän maista. Carl Wrede sai vaihdettua talonpojilta vanhan kantakylän alueen, jolloin kylän talot siirrettiin Teutjoen itäpuolelle ja vanhalle kyläpaikalle jäi vain kartano. (Oksanen 1985:26,180).

Vanhan kylän alue on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee 1800-luvun alussa rakennettu Hämeenkylän kartano piharakennuksineen. Kartanon alue on puistomainen ja siellä on useita 1850-luvulla rakennettuja talous- ja väenrakennuksia. (Knapas 1984:19.) Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on todennäköisesti säilynyt myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

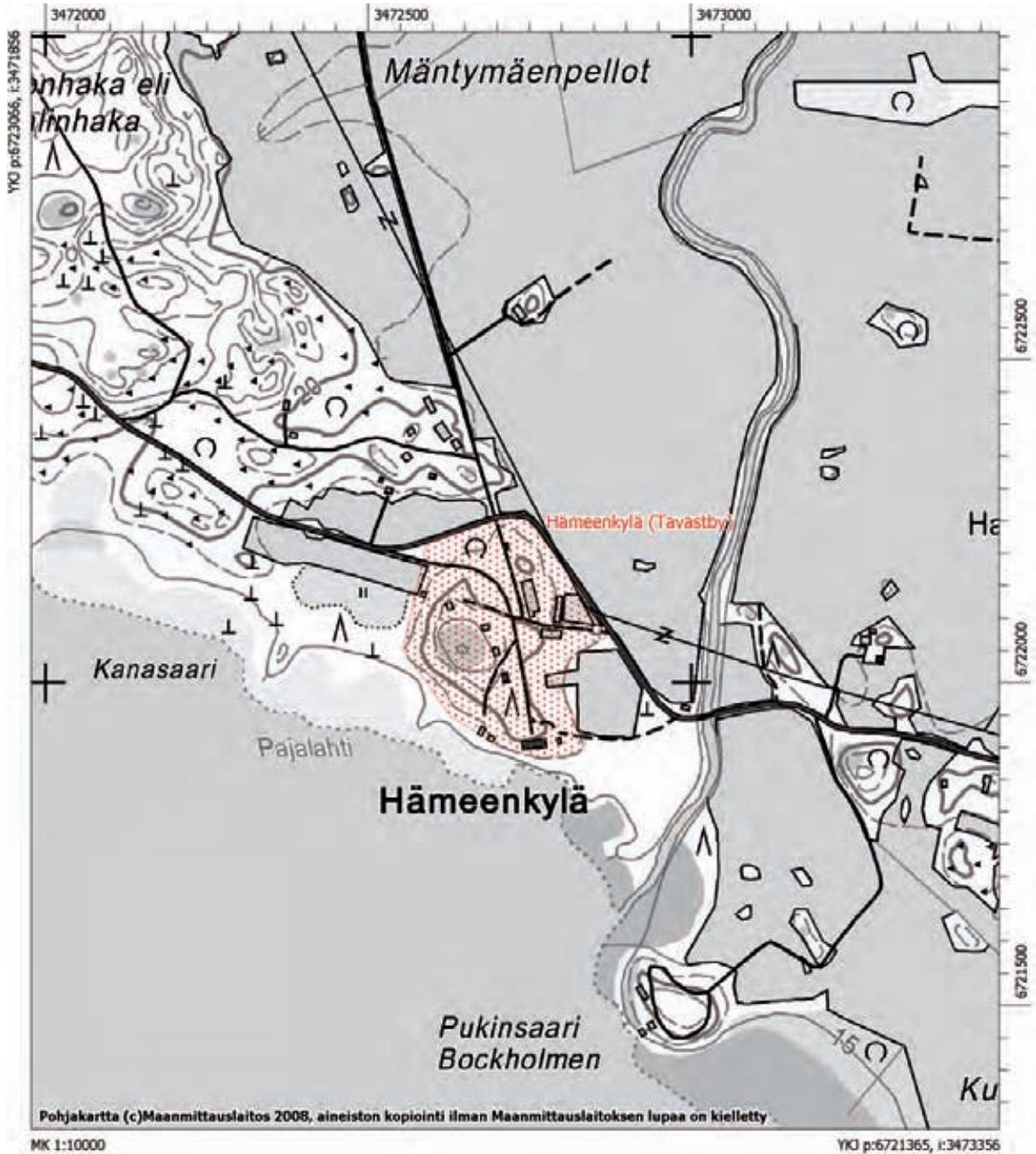
Digitaalikuva: DG605:30-31

DG605:30 Elimäki Hämeenkylä (Tavastby), yleiskuva. Panoraama. N-S, 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Hämeenkylä (Tavastby)

Pk 302405

15. Elimäki Joensuu/Tallusjoki (Joensuu by)

<i>Mirekino:</i>	1000013073
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6723580, <i>ikoo:</i> 3477028, <i>z:</i> 15-20 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302405

Historialliset kartat: KA, MHA G139 3/1-46 (Richenberg 1728, 1785, tiluskartta; Grönroos 1886-89, raja- ja tiluskartta; Luukkonen 1896, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 111 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Joensuun/Tallusjoen kylän tonttima on sijainnut Elimäen eteläosassa, Tallusjoen länsirannalla, Tammijärven pohjoispuolella.

Joensuu oli vuoden 1539 maakirjassa tilaluvultaan Elimäen pienin kylä. Kylässä oli tuolloin neljä isäntää. Tilaluku nousi kahdeksaan vuoteen 1560 mennessä, ja vuonna 1600 kylässä oli jo kymmenen taloa. (Oksanen 1985:27).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, osin se on viljelyksessä olevana peltona. Kyläpaikalla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

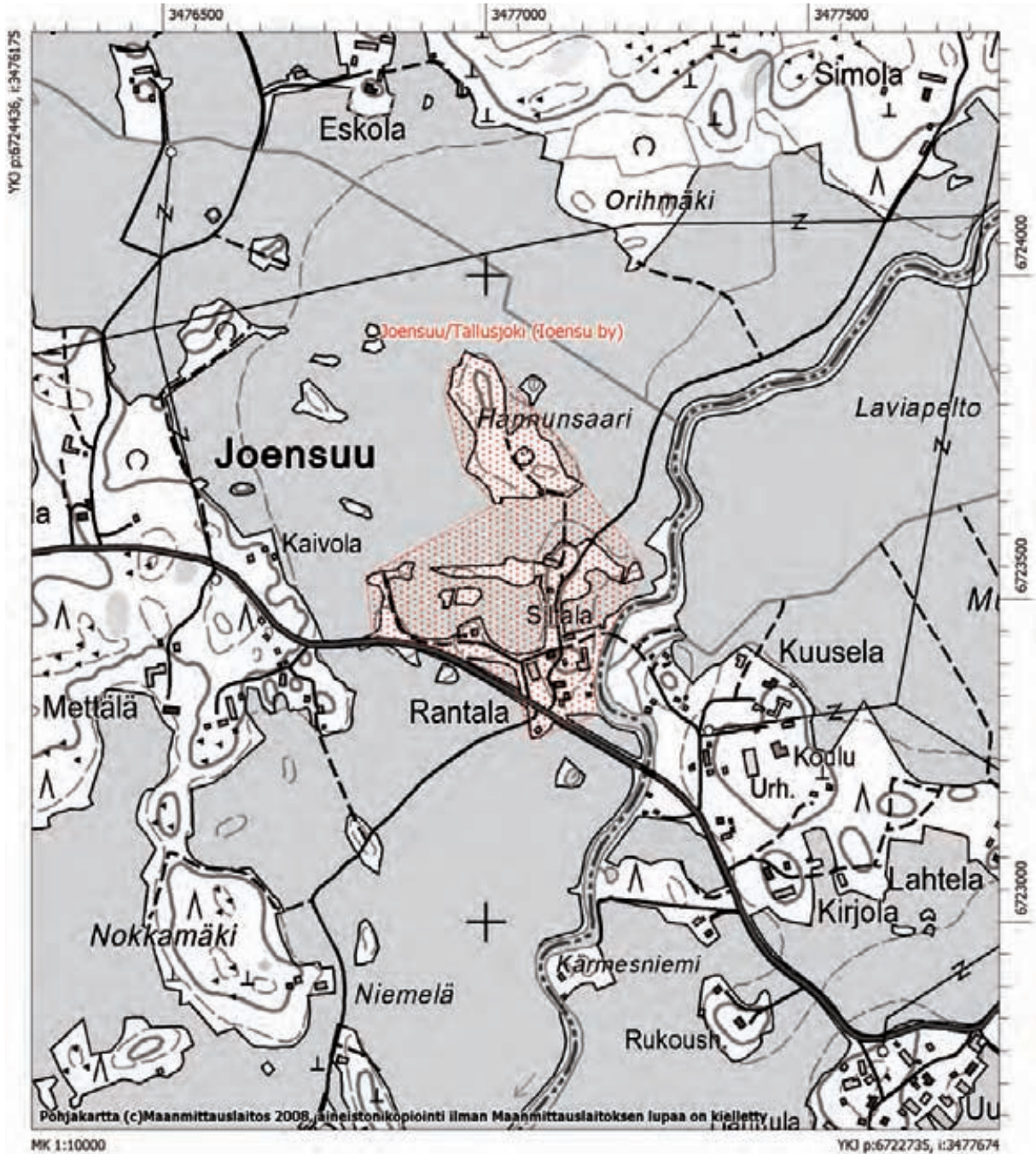
Digitaalikuvat: DG605:34

DG605:34 Elimäki Joensuu/Tallusjoki (Joensuu by), yleiskuva. Panoraama. W-E, 30.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Joensuu/Tallusjoki (Joensu by)

Pk 302405

16. Elimäki Kesola (Käsälä by)

<i>Mjrekino:</i>	1000013047
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6736502, <i>ikoo:</i> 3470143, <i>z:</i> 35-37,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 1/1-21 (Ehnqvist 1911, rajakartta; Wikberg 1921, isojakokartta).
Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Kesolan kylän vanha tonttima on sijainnut Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven länsirannalla, peltojen ympäröimällä kumpareella.

Varhaisin säilynyt, tosin epäsuora maininta Kesolan kylästä on vuodelta 1466, jolloin kesäkäräjien lautakunnassa istui Kauppi Kesolalainen (*Kauppi Kesolan*). Kesolan mylly tunnetaan rajapaikkana jo vuonna 1481. Vuoden 1539 maakirjassa Kesolan kylään oli merkitty 33 taloa ja kylä käsittikin tuolloin myös myöhemmin itsenäisiksi kyliksi irrottautuneet Hongiston, Huitilan ja Mustilan. Kylät olivat vielä 1657 keskinäisessä sarkajaossa. (Oksanen 1985:27-28).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kyläpaikalla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuva: DG605:35

Ks. karttaote s. 57.

DG605:35 Elimäki Kesola (Käsälä by), yleiskuva. Panoraama. N-S, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

17. Elimäki Mustila (Mustela)

<i>Mjrekino:</i>	1000013048
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6735912, <i>ikoo:</i> 3469022, <i>z:</i> 37,5-40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 304203

Historialliset kartat: KA, MHA G139 6/1, 1/3-21 (Levong 1768, rajakartta; 1921 isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Mustilan kylän tonttima on sijainnut Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven länsirannalla, Mustilan kartanon paikalla, nykyisen luonnonsuojelualueena olevan Mustilan Arboretumin ja Vt 7:n välissä.

Mustila on Kesolan osakylä, joka irtautui emäkylästä vähitellen 1500-luvun kuluessa. Ensimmäisen kerran Mustilan kylä esiintyy itsenäisenä kymmenysveroluettelossa vuonna 1555, ja vuonna 1560 maakirjassa kylään on merkitty seitsemän taloa. Kesolan mylly tunnetaan rajapaikkana jo vuonna 1481. Tuolloin Hannu Tennilästä myi Markus Mustalle alueen, jonka raja lähti maantietä myöten Kesolan myllystä. Myyty alue oli osa nykyistä Mustilaa. (Oksanen 1985:27-28).

Vanhan kylän alue on edelleen asuttu, paikalla sijaitsee mm. 1700-luvulla rakennettu asuinrakennus, 1800-luvulta peräisin olevia ulkorakennuksia sekä viljamakasiini (Knapas 1984:20). Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Ks. karttaote s.57.

18. Elimäki Moisio (Moisio)

Mjrekino: 1000013051

Ajoitus: historiallinen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Raudoitusluokka: 2

Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6735131, *ikoo:* 3471768, *z:* 30-42,5 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 12/5 (1751, tiluskartta). Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Moision kylän tonttima on sijainnut Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven itärannalla, Moision kartanon paikalla.

Moisio oli osa Rahikkalan kylää vuoteen 1555 asti, jolloin se kirjattiin ensimmäisen kerran erilliseksi kyläksi. Tuolloin kylässä oli kuusi taloa. Vuonna 1590 taloja oli jo 15, mutta kylä oli taas kirjanpidollisesti liitetty Rahikkalaan. Moisio irrotettiin emäkylästä uudelleen vasta 1650-luvulla. Moision nimi viittaa kartanoon, ja onkin oletettu että Elimäen lääninherra Jacob Wundranck olisi suunnitellut kartanon perustamista Elimäen itärannalle jo ennen kuin Wredet perustivat paikalle Peippolan alaisen karjakartanon 1600-luvulla. (Oksanen 1985:32-33).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu, paikalla sijaitsee mm. 1815 jälkeen rakennettu kartanon päärakennus sekä muuta vanhaa rakennuskantaa: mm. luhtiaitta, kivikellari ja viljamakasiini (Knapas 1984:19). Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:38

DG605:38 Elimäki Moisio (Moisio), yleiskuva. Panoraama. SW-NE, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

19. Elimäki Peippola (Peipola)

Peippolan kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Kartano

<i>Mjrekino:</i>	1000013049
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6734760, <i>ikoo:</i> 3471210, <i>z:</i> 32,5-37,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Vanttola

<i>Mjrekino:</i>	1000013050
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6734430, <i>ikoo:</i> 3471621, <i>z:</i> 35-40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 9/1-5, G140 10/2-4 (Westermarck 1769-70, rajakartta; Ottelin 1792, tiluskartta). Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvas: Peippolan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven etelärannalla, molemmin puolin Teutjokea. Teutjoen länsirannan kylänpaikalla on nykyisin Peippolan kartano. Vanhat kantatalot on yhdistetty Peippolan ja Teuroisten kartanoiksi.

Peippola on ilmeisesti yksi Elimäen vanhimmista kylistä; kylä on melko varmasti ollut olemassa jo 1460, jolloin Hollolan käräjillä katselmusmieheksi valittu Arnikka Peipponen (*Arnick Peipoin*) on saattanut olla peippolalainen. Peippolassa asui nimismies ainakin vuonna 1480, jolloin kylässä mainitaan olevan kuusi isäntää. Kylän seitsemän kantataloa olivat vuonna 1539 jakaantuneina 18 isännän kesken. Peippolan

keskeisestä asemasta kertoo myös se, että kylään rakennettiin kirkko, ilmeisesti jo vuonna 1571. (Oksanen 1985:30-31).

Vanhan kylän alueet ovat edelleen rakennettuja ja asuttuja. Kartanon tontilla sijaitsee mm. 1847 rakennettu kartanon päärakennus sekä muuta vanhaa rakennuskantaa: mm. aittarivi, kiviavetta ja meijeri (Knapas 1984:21), mutta puistomainen kartanoalue on muuten suurelta osin rakentamaton. Vanttolan tontilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta molemmilla tonteilla; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:40

DG605:40 Elimäki Peippola (Peipola) Kartano, yleiskuva. Panoraama. W-E, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

20. Elimäki Rahikkala (Raikola by)

Rahikkalan kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Juhanala

<i>Mjrekino:</i>	1000013052
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6735399, <i>ikoo:</i> 3472838, <i>z:</i> 35-40 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Lammela

<i>Mjrekino:</i>	1000013053
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2

Yhtenäiskoordinaatit: p_{ko}: 6736041, i_{ko}: 3471788, z: 30-32,5 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 7/2, 10/1-4, 12/5 (1751, tiluskartta; 1752, rajakartta; 1835, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

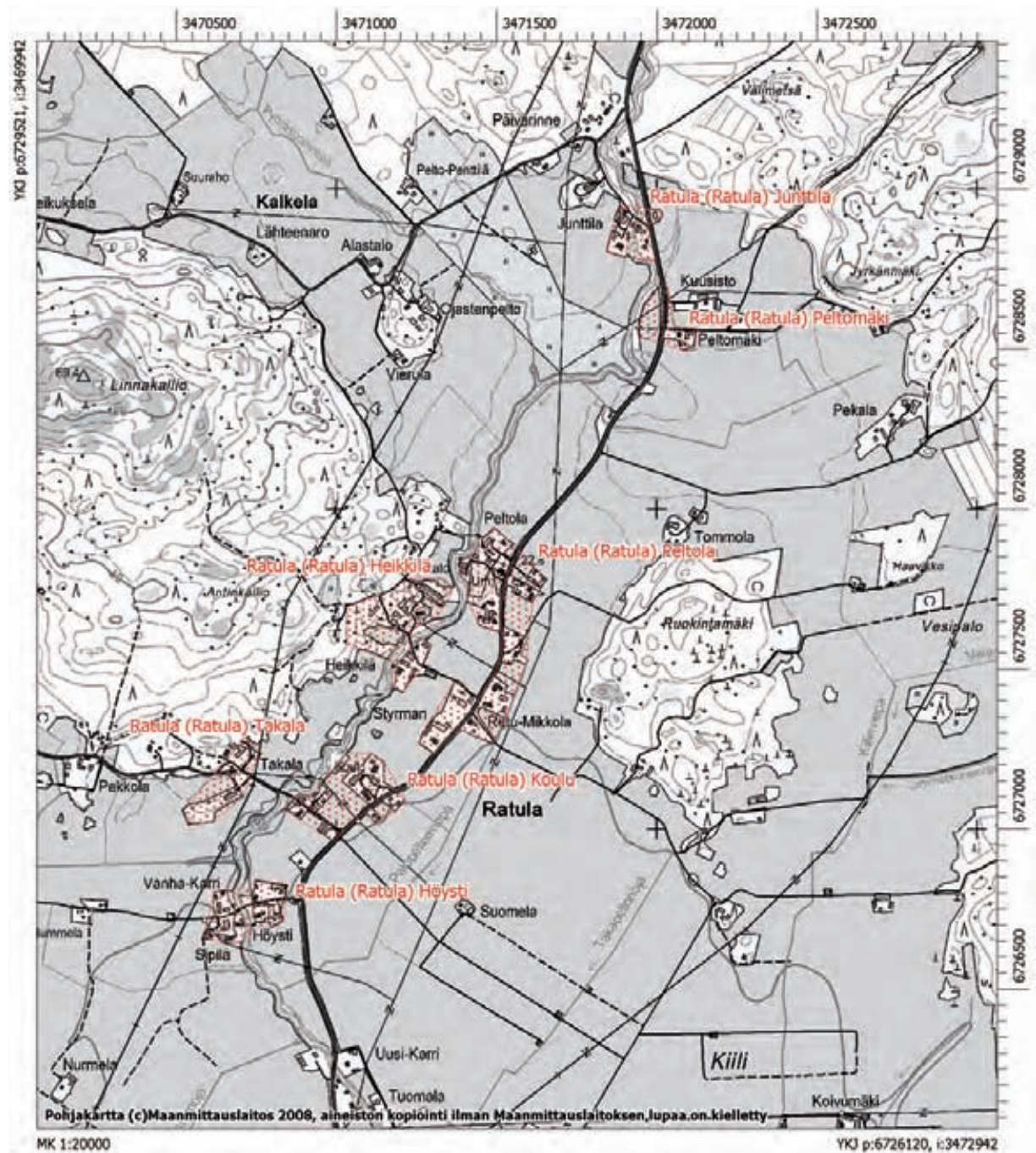
Kuvaus: Rahikkalan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen keskiosassa, kuivatun Elimäenjärven itäpuolella, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhat kantatalot on yhdistetty Rahikkalan yksinäistaloksi.

Rahikkalan kylää koskeva varhaisin maininta on vuodelta 1455, jolloin Elimäen käräjillä käsiteltiin Rahikkalan ja Villikkalan välistä rajaa. Vuonna 1539 Rahikkala oli Elimäen toiseksi suurin kylä, sen taloluku oli 25. Taloluku kasvoi 30:en vuoteen 1550 mennessä.

(Oksanen 1985:31-32). Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kyläpaikalla on mautilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Elimäki Moisio (Moisio), Peippola (Peipola) ja Rahikkala (Raikola by)

Pk 302406

21. Elimäki Ratula (Ratula)

Ratulan kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Junttila

<i>Mjrekino:</i>	1000013062
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6728864, <i>ikoo:</i> 3471929, <i>z:</i> 22,5-25 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peltomäki

<i>Mjrekino:</i>	1000013063
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6728596, <i>ikoo:</i> 3472031, <i>z:</i> 22,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peltola

<i>Mjrekino:</i>	1000013064
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6727588, <i>ikoo:</i> 3471557, <i>z:</i> 20-22,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Heikkilä

<i>Mjrekino:</i>	1000013065
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6727607, <i>ikoo:</i> 3471197, <i>z:</i> 20-27,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Koulu

<i>Mjrekino:</i>	1000013066
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2

Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6727100, *ikoo:* 3471023, *z:* 20 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Takala

Mjrekino: 1000013067
Ajoitus: historiallinen
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6727150, *ikoo:* 3470642, *z:* 20-22,5 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Höysti

Mjrekino: 1000013068
Ajoitus: historiallinen
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6726743, *ikoo:* 3470715, *z:* 20 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
Peruskartta: 302405

Historialliset kartat: KA, MHA G28a 2/1, G139 11/1-77 (Richenberg 1729, tiluskartta; 1739, rajakartta; Frisius 1761, Winter 1798, tiluskartta; Barck 1840, tiluskartta; Unonius 1848, 1850, 1853, tilus- ja jakokartta; Lindh & Grönroos 1894, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 111 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Ratulan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen eteläosassa, Teutjoen varressa, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Varhaisin, todennäköisesti Ratulaan viitattu maininta on vuodelta 1460, jolloin Elimäen ”kalakäräjillä” vahvistettiin Laillisesti Jussi Radun (*Jöns Ratu*) ja Vilkki –nimisen miehen välinen raja. Ratulan kylän neljä kantataloa olivat vuonna 1539 jakaantuneet 12 taloksi, ja taloluku kasvoi sotavuosista huolimatta 17:n 1600-luvun alkuun mennessä. (Oksanen 1985:33-34).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

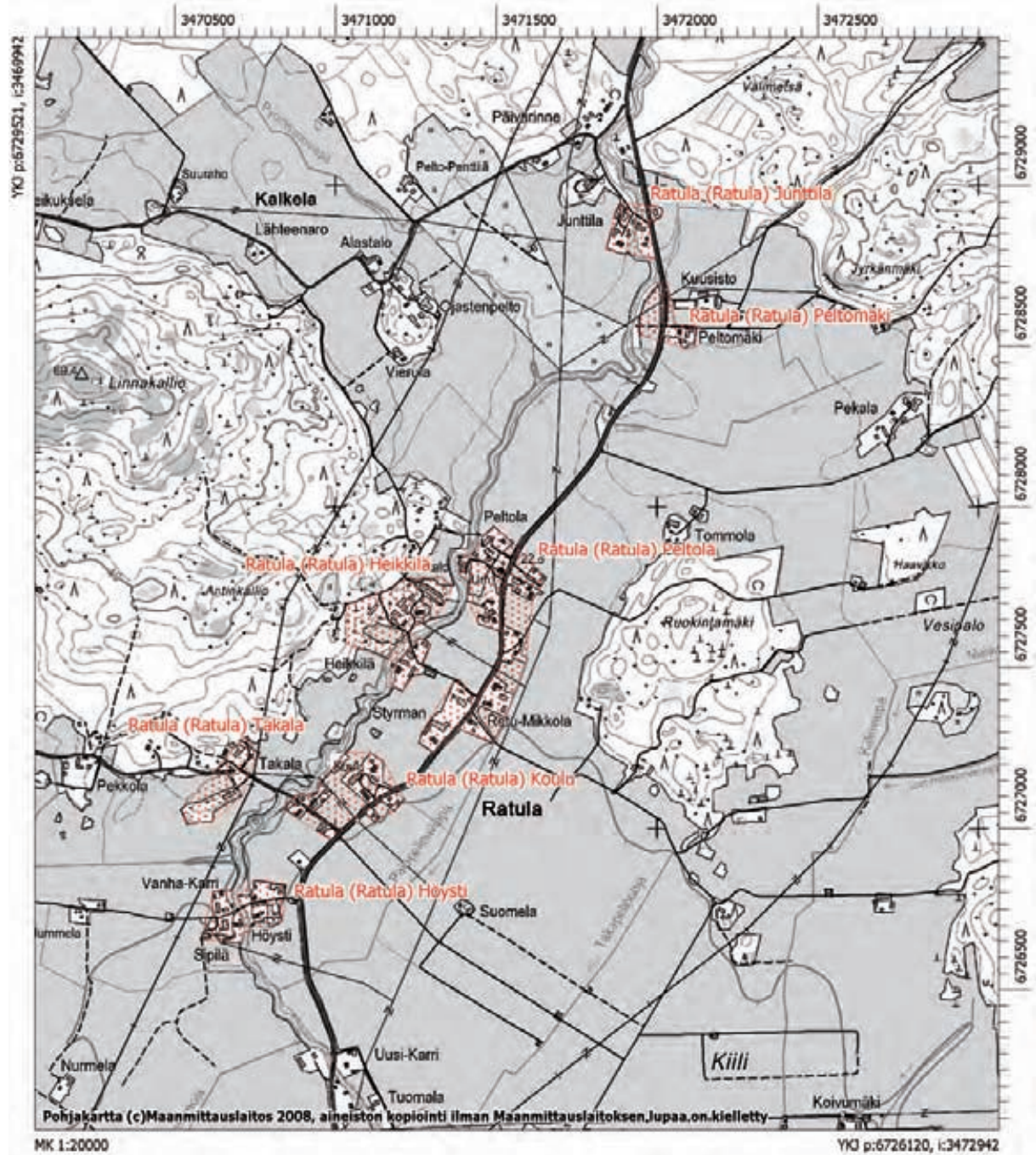
Digitaalikuvat: DG605:41

DG605:41 Elimäki Ratula (Ratula) Peltola, yleiskuva. Panoraama. S-N, 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Ratula (Ratula)

Pk 302405

22. Elimäki Raussila (Rausila)

Raussilan kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Tuomala

<i>Mjrekino:</i>	1000013059
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6729151, <i>ikoo:</i> 3475988, <i>z:</i> 20-22,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Majuri

<i>Mjrekino:</i>	1000013060
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6728220, <i>ikoo:</i> 3476127, <i>z:</i> 20 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Seppälä

<i>Mjrekino:</i>	1000013061
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6727670, <i>ikoo:</i> 3477371, <i>z:</i> 20-25 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302405

Historialliset kartat: KA, MHA G139 12/1-43 (Richenberg 1731, tiluskartta; Frisius 1750, rajakartta; Frisius 1751, tiluskartta; Barck 1828, 1836, tilus- ja jakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 111 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Raussilan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen itäosassa, Tallusjoen varressa, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Varhaisin maininta Raussilan kylästä on vuodelta 1460, jolloin Elimäen ”kalakäräjillä” määritettiin rajat Raussilan kylän ja Antti Kirvesmiehen välille. Raussilassa oli jo vuonna 1539 16 taloa, ja taloluku kasvoi 22:n 1500-luvun loppuun mennessä. Kylä oli Rahikkalan jälkeen Elimäen toiseksi suurin kylä. (Oksanen 1985:35).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

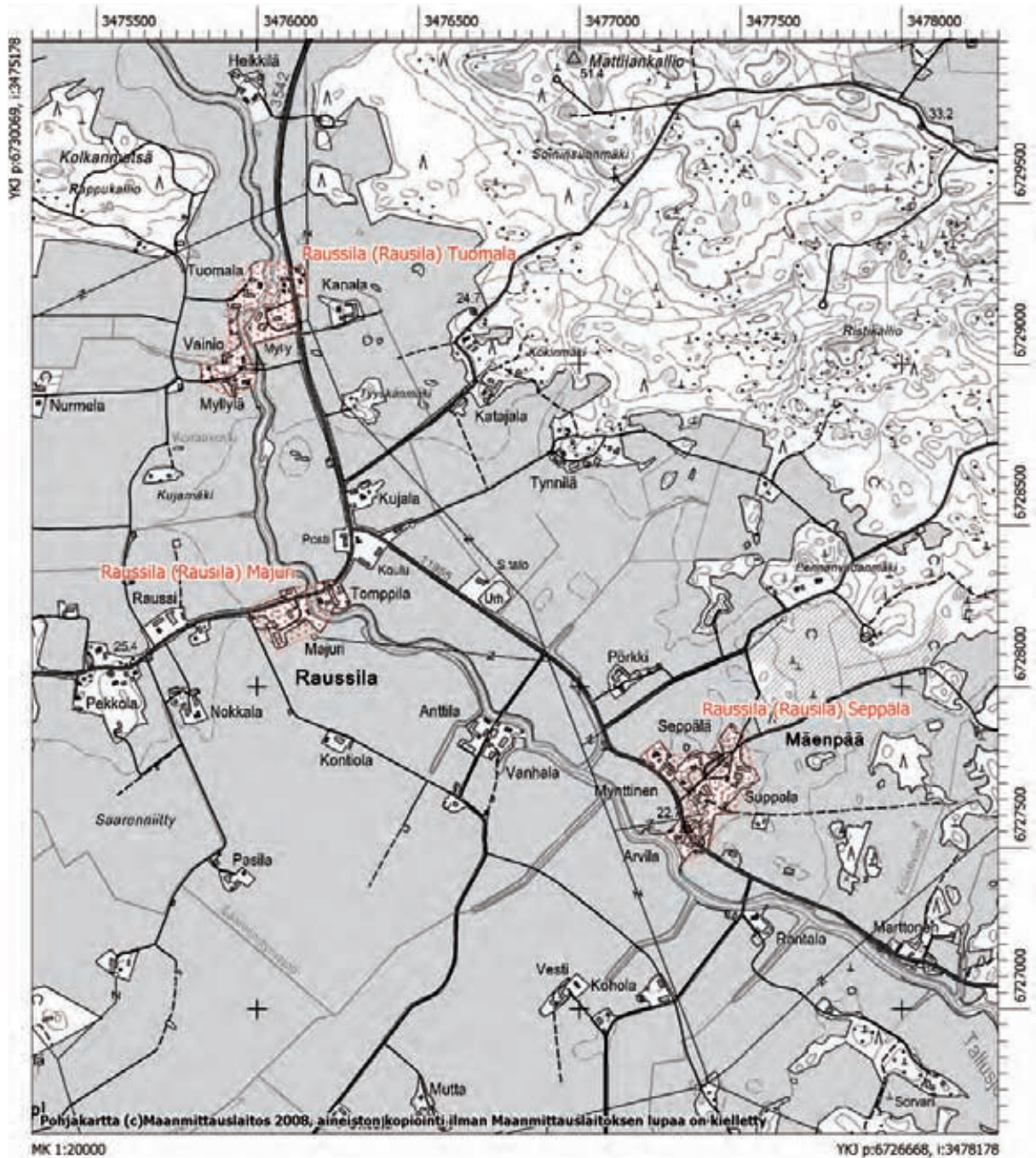
Digitaalikuva: DG605:42

DG605:42 Elimäki Rausila (Rausila) Tuomala, yleiskuva. Panoraama. E-W, 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Raussila (Rausila)

Pk 302405

23. Elimäki Teutkoski (Teutkoski)

Teutkosken kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Pasila

<i>Mjrekino:</i>	1000013069
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6724133, <i>ikoo:</i> 34722892, <i>z:</i> 15-17,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Tommola

<i>Mjrekino:</i>	1000013070
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6723920, <i>ikoo:</i> 3472172, <i>z:</i> 20 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Huhtala

<i>Mjrekino:</i>	1000013071
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6724335, <i>ikoo:</i> 3472084, <i>z:</i> 20 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	302405

Historialliset kartat: KA, MHA G139 13/1-12, B28a 2/1 (1737, rajakartta; Järnefelt 1913, isojakokartta).
Kuninkaan kartasto, lehti 111 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Teutkosken kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen eteläosassa, Teutjoen varressa, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Teutkoski luettiin pitkään Hämeenkylässä; kylät olivat osittaisessa keskinäisessä sarkajaossa vielä 1600-luvulla. Vuoden 1539 maakirjassa kylät esiintyvät kuitenkin erillisinä, ja Teutkosken kylään kuului tuolloin kuusi taloa. (Oksanen 1985:26).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

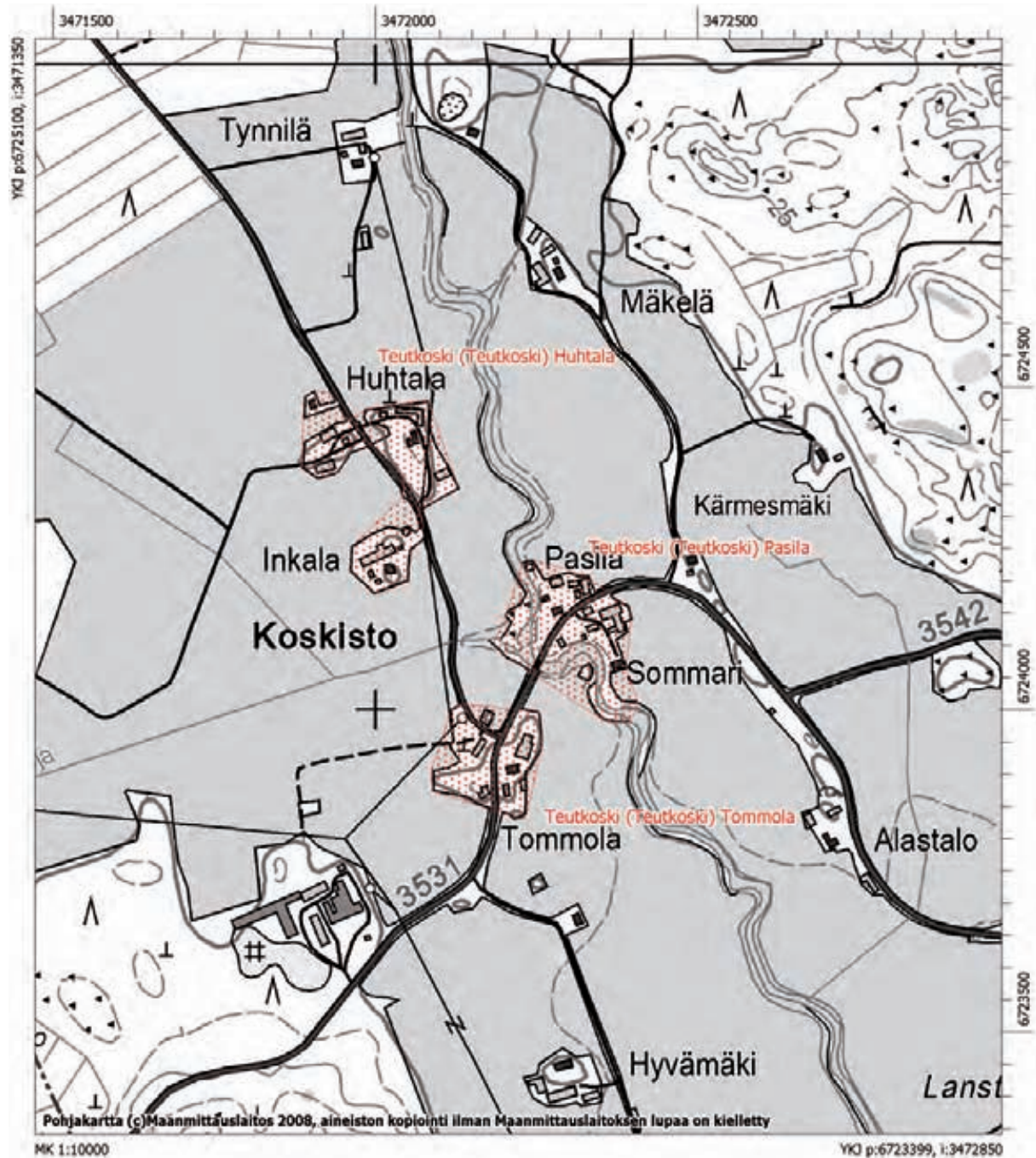
Digitaalikuvat: DG605:43

DG605:43 Elimäki Teutkoski (Teutkoski) Pasila, yleiskuva. Panoraama. SW-NE 25.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Teutkoski (Teutkoski)

Pk 302405

26. Elimäki Villikkala (Willickala)

Villikkalan kylän talot ovat sijainneet usealla erillisellä tonttimaalla:

Rantala

<i>Mjrekino:</i>	1000013054
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6730265, <i>iko:</i> 3475695, <i>z:</i> 22,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Inkala

<i>Mjrekino:</i>	1000013055
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6730713, <i>iko:</i> 3475659, <i>z:</i> 22,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Villikkala

<i>Mjrekino:</i>	1000013056
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6731753, <i>iko:</i> 3476145, <i>z:</i> 22,5-27,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Kulmala

<i>Mjrekino:</i>	1000013057
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6732606, <i>iko:</i> 3476844, <i>z:</i> 25 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Lonkala

<i>Mjrekino:</i>	1000013058
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2

Yhtenäiskoordinaatit: p_{ko}: 6731944, i_{ko}: 3476855, z: 25 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Peruskartta: 302406

Historialliset kartat: KA, MHA G139 12/3-4, 15/1-3 (Westermarck 1773, rajakartta; Jandolin 1781, rajakartta). Kuninkaan kartasto, lehti 129 (Alanen & Kepsu 1989).

Kuvaus: Villikkalan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen itäosassa, Tallusjoen varressa, peltojen ympäröimillä kumpareilla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Villikkala mainitaan ensimmäistä kertaa vuoden 1455 käräjäpöytäkirjassa, jossa käsiteltiin Rahikkalan ja Villikkalan kylien välistä rajaa. Villikkalassa oli seitsemän kantataloa, jotka olivat vuonna 1539 jakaantuneet kuudentoista isännän kesken. 1500-luvun lopun sotavuodet aiheuttivat Villikkalan kylässä huomattavaa autioitumista. (Oksanen 1985:31,37).

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennuskanta on väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

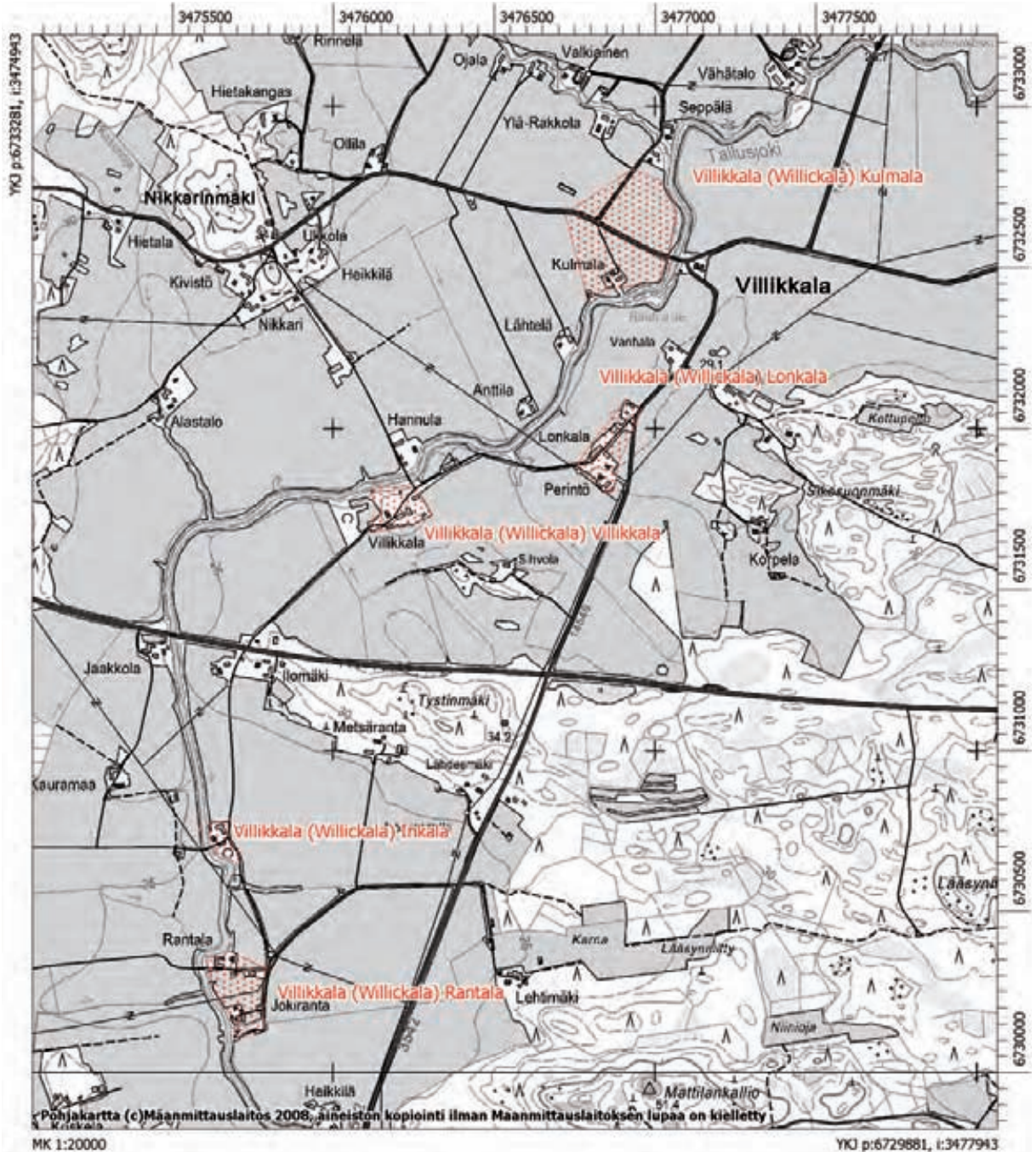
Digitaalikuvat: DG605:45

DG605:45 Elimäki Villikkala (Willickalai) Kulmala, yleiskuva. Panoraama. SE-NW, 10.10..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Villikkala (Willickala)

Pk 302406

27. Elimäki Vilppula (Philpola by)

Vilppulan kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Lautala

<i>Mjrekino:</i>	1000013039
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6748076, <i>ikoo:</i> 34808272, <i>z:</i> 40-47,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Nieminen

<i>Mjrekino:</i>	1000013040
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6747591, <i>ikoo:</i> 3481877, <i>z:</i> 40-47,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311307

Historialliset kartat: KA, MHA G139 16/1-18 (Frisius1764-65, rajakartta; Levong 1772-73, rajakartta; Barck 1824, 1837, isojakokartta). Kuninkaan kartasto, lehti 146 (Alanen & Kepsu 1989:174).

Kuvas: Vilppulan kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen pohjoisosassa, Kymijoen etelärannalla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Vilppulan kylä ilmaantuu maakirjoihin vuonna 1560, jolloin kylässä oli neljä isäntää. Kauas Raussilan kantakylästä perustettu uudiskylä kasvoi nopeasti, ja vuonna 1600 kylässä oli jo 14 isäntää. (Oksanen 1985:36-37.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen, Lautalan tontilla on myös teollisuuskiinteistöjä. Niemisen tontilla on sijainnut vanha Kymijoen ylityspaikka ja lauttavalkama (ks. Vilppulan lauttavalkama 1000007713). Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuvat: DG605:46

DG605:46 Elimäki Vilppula (Philpola by) Lautala, yleiskuva. Panoraama. W-E, 24.10..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

28. Elimäki Värälä (Värälä)

Värälän kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Mikkola

<i>Mjrekino:</i>	1000013041
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6747097, <i>ikoo:</i> 3482100, <i>z:</i> 52,5-55m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Tolkkila

<i>Mjrekino:</i>	1000013042
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6747412, <i>ikoo:</i> 3483076, <i>z:</i> 47,5 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311307

Historialliset kartat: KA, MHA G139 17/1-3 (Ottelin 1791, tiluskartta). Kuninkaan kartasto, lehti 147 (Alanen & Kepsu 1989:175).

Kuvas: Värälän kylän tonttimaat ovat sijainneet Elimäen pohjoisosassa, Kymijoen etelärannalla. Vanhimman, alkuperäisen tonttimaan sijaintia ei voida varmuudella paikantaa historiallisen lähdemateriaalin avulla.

Värälän kylän tiedetään asutetun Anjalasta käsin vuoden 1570 paikkeilla, mutta se ilmaantuu kruunun tilikirjoihin vasta vuonna 1648 (Oksanen 1985:38). Kylässä oli 1600-luvun alussa viisi taloa.

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätonteilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen sekä vuonna 1924 rakennettu Tolkkilan kartano. Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta, joten rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

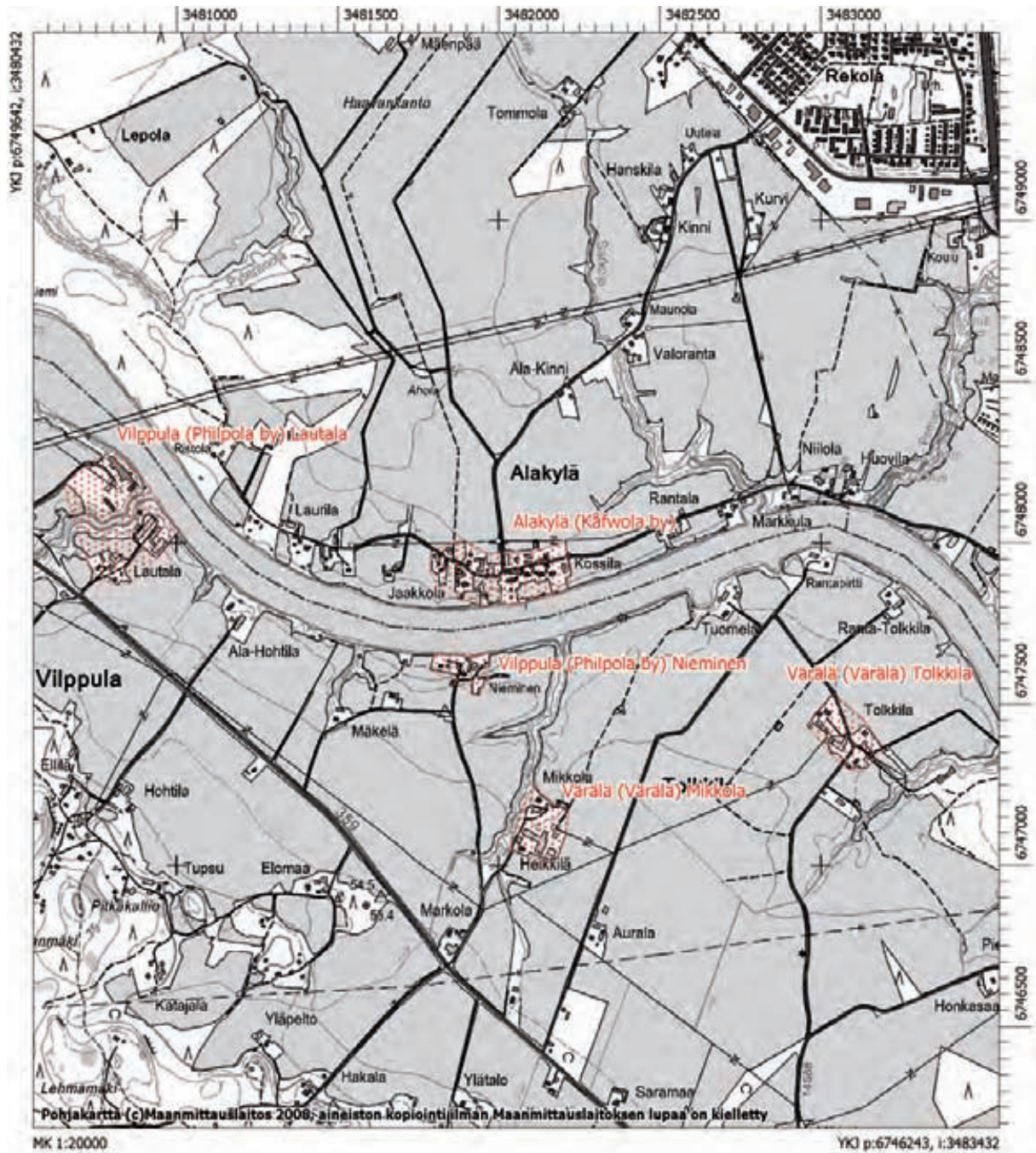
Digitaalikuvas: DG605:47-48

DG605:47 Elimäki Värälä (Värälä) Mikkola, yleiskuva. Panoraama. W-E, 24.10..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Vilppula (Philpola by), Värälä (Värälä) ja Kouvola Alakylä (Käfwola by)

Pk 311307

29. Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby)

<i>Mirekino:</i>	1000013031
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6760649, <i>ikoo:</i> 3478829, <i>z:</i> 75-80 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311306

Historialliset kartat: KA, MHA G25 2/1, 1/1, G25a 23/1-20 (v. 1701, 1732, tiluskarttoja; v. 1831-32, 1836, 1839, isojakokarttoja).

Kuvas: Hirvelän kylän vanha tonttima on sijainnut nykyisen Kuusankosken pohjoisosassa, Sikosaaren kohdalla Kymijoen rannasta muutama sata metri itään. Paikalla on ollut Hirven kantatalo ainakin vuodesta 1550. Hirven talo kuului aikaisemmin Valkealan Oravalan kylään; Hirvelä -nimeä on käytetty maakirjakylän nimenä vasta vuodesta 1922. Hirven kantatalon ympäristössä olevien talojen yhteisnimenä Hirvelä esiintyy kuitenkin jo 1700-luvun alussa. Vuonna 1550 kylä käsitti kuitenkin vain yhden isännän, *Simon Hirven*, isännöimän kantatalon. (Kepsu 1981:27-28.)

Vanhan kylän alue on suurimmaksi osaksi edelleen rakennettu ja asuttu, mutta tontin itäosassa on myös rakentamatonta, metsittynyttä aluetta. Kylän paikalla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen ja uudempiä omakotitaloja. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä. Kylätontin ja Kymijoen välinen alue on edelleen peltona.

Digitaalikuvat: DG605:51-53

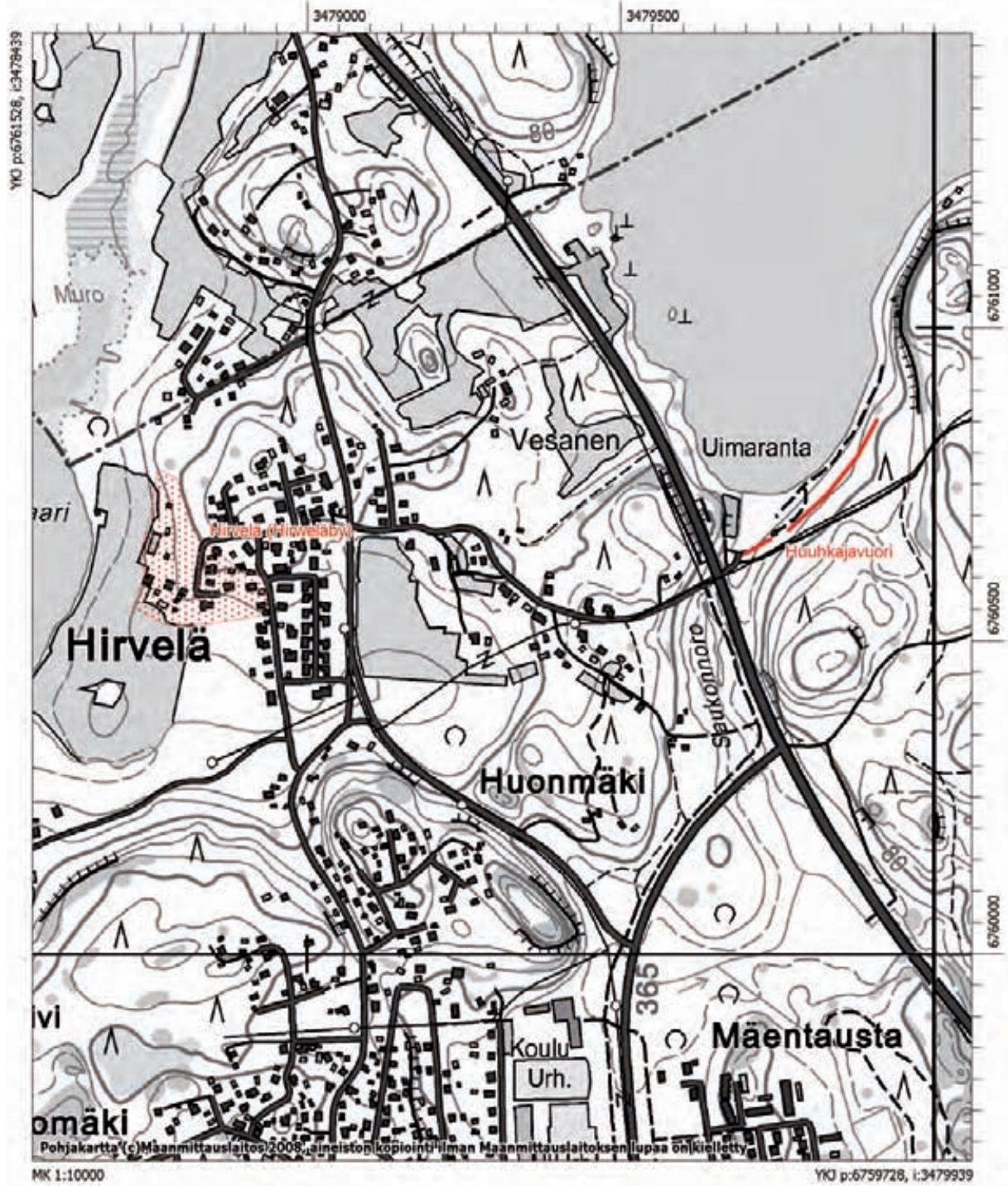
DG605:51 Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby), yleiskuva. Panoraama. SW-NE, 27.8..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:52 Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby), kylätontin rakentamatonta aluetta. Panoraama. N-S, 27.8..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby) ja Huuhkajavuori

Pk 311306

30. Kuusankoski Keltti (Kelltes by)

Keltin kylän talot ovat sijainneet kahdella erillisellä tonttimaalla:

Simola

<i>Mjrekino:</i>	1000013036
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6751575, <i>ikoo:</i> 3478219, <i>z:</i> 62,5-70 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)

Koulu

<i>Mjrekino:</i>	1000013037
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6751484, <i>ikoo:</i> 3478615, <i>z:</i> 62,5-70 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311305

Historialliset kartat: KA, MHA G139 7/5 (v. 1758, rajankäyntikartta); Kra 0406 B:12:020:001 (v. 1746 sotilaskartta); Kra 0425:17:138 (v. 1802 sotilaskartta). Kuninkaan kartasto, lehti 146 (Alanen & Kepsu 1989:174).

Kuvas: Keltin vanha kylä on sijainnut nykyisen Kuusankosken eteläosassa, Kymijoen mutkan pohjoisrannalla, Isosaaren kohdalla. Joen vastakkaisella puolella on Ruotsulan kylän vanhin kylätontti, Alakylä. 1400-luvulla nimi *Keltti* on tarkoittanut vain Ruotsulaa ja myöhemmin molempia kyliä. Kelttiin on lisäksi luettu myös samaan jakokuntaan kuulunut Kuusanniemi. Keltti-Ruotsulan kylien kohdalla Salpausselkää pitkin kulkenut vanha Viipurintie on ylittänyt Kymijoen (ks. Elimäki Nappa Lauttavalkama). Asutusta paikalla on saattanut olla jo 1300-luvulla, vuoden 1539 maakirjaan kylästä on merkitty viis isäntää. (Kepsu 1981:50-52.)

Keltin Hietalan latopellosta löytyi 1950-luvulla viikinkiaikainen keihäänkärki ilmeisesti yhdessä miekan kanssa. Miekka katosi heti löytymisensä jälkeen, mutta keihäänkärki päätyi usean mutkan kautta Kuusankosken kaupunginmuseon kokoelmiin. Kylätontin läheisyydessä esiintyy myös tummatulikukkaa, joten asutus paikalla saattaa periytyä jo rautakaudelle. (Seppänen 1997:25,60.)

Keltin kylänpaikka on säilynyt peltojen ympäröimänä kumpareena, mutta kylätonttia halkovien maanteiden rakentaminen on tuhonnut paljolti vanhaa viljelysmaisemaa sekä oletettavasti myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä. Keltin koulun tontilla on myös ilmeisesti 1700-luvulla rakennetun vallihaudan jäännöksiä. Alue on ollut strategisesti merkityksellinen jo pitkään, joten maankäyttö on paikalla suhteellisen mittavaa. Rakentamattomilla alueilla on kuitenkin voinut säilyä myös keskiaikaisen asutuksen jäännöksiä – etenkin Koulun tontilla Vt 7:n eteläpuolella.

Digitaalikuvat: DG605:57-60

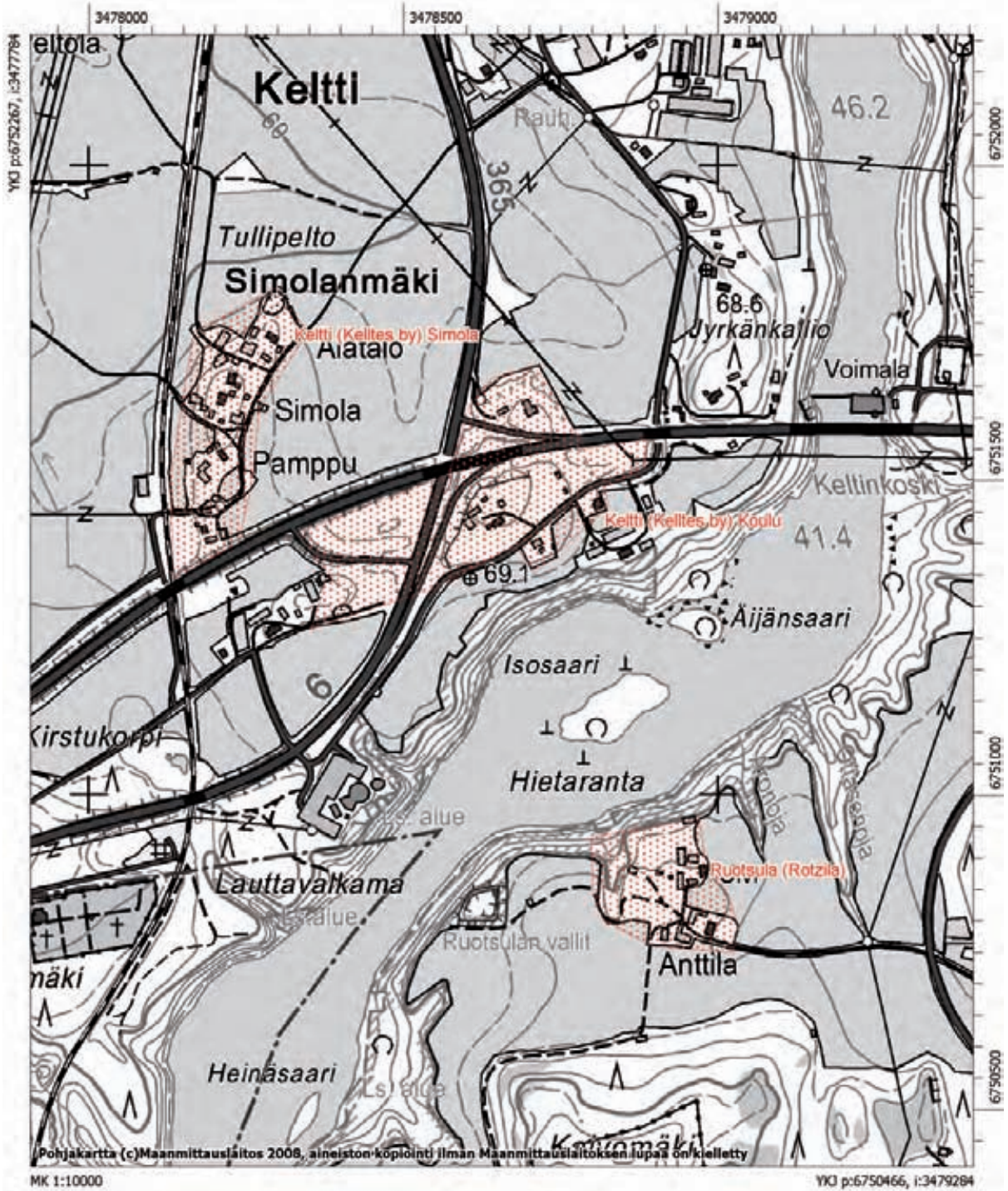
DG605:58 Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, kivijalan kiviä kylätontin nykyisin rakentamattomassa osassa. SW-NE, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:60 Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, kylätontin rakentamaton aluetta Vi 7:n eteläpuolella. Panoraama. N-S, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Kuusankoski Keltti (Kelltes by) ja Ruotsula (Rotzula)

Pk 311305

31. Kuusankoski Kyöperilä (Köperlä)

<i>Mjrekino:</i>	1000013033
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6757443, <i>ikoo:</i> 3478437, <i>z:</i> 60-75 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311305

Historialliset kartat: KA, MHA G142 5/1-2, G140 8/1-13 (Calonius 1774, tiluskartta; v. 1783-1800, isojakokarttoja).

Kuvas: Kyöperilän vanha kylä on sijainnut Kuusankosken kaupunkialueen eteläpuolella, Kymijoen mutkan etelärannalla, kallioisella kumpareella.

Kyöperilän kylä on Iitin Lyötilän tytärkylä, jonka ensimmäisen talon perusti emäkylästä muuttanut Jacob Persson -niminen mies. Kylän rinnakkaisnimi on Pilkanmaa. Asutus on syntynyt viimeistään 1500-luvun puolivälissä; vuonna 1600 kylässä oli 5 taloa, joiden isännät oli vuonna 1580 merkitty vielä Lyötilään. (Kepsu 1981:82-83.)

Kyöperilän kylän alue on osaksi edelleen rakennettu ja asuttu, mutta tontin länsiosassa, maantien länsipuolella on myös rakentamatonta aluetta. Kylän paikalla on omakotitaloja, joista osa on uudehkoja. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

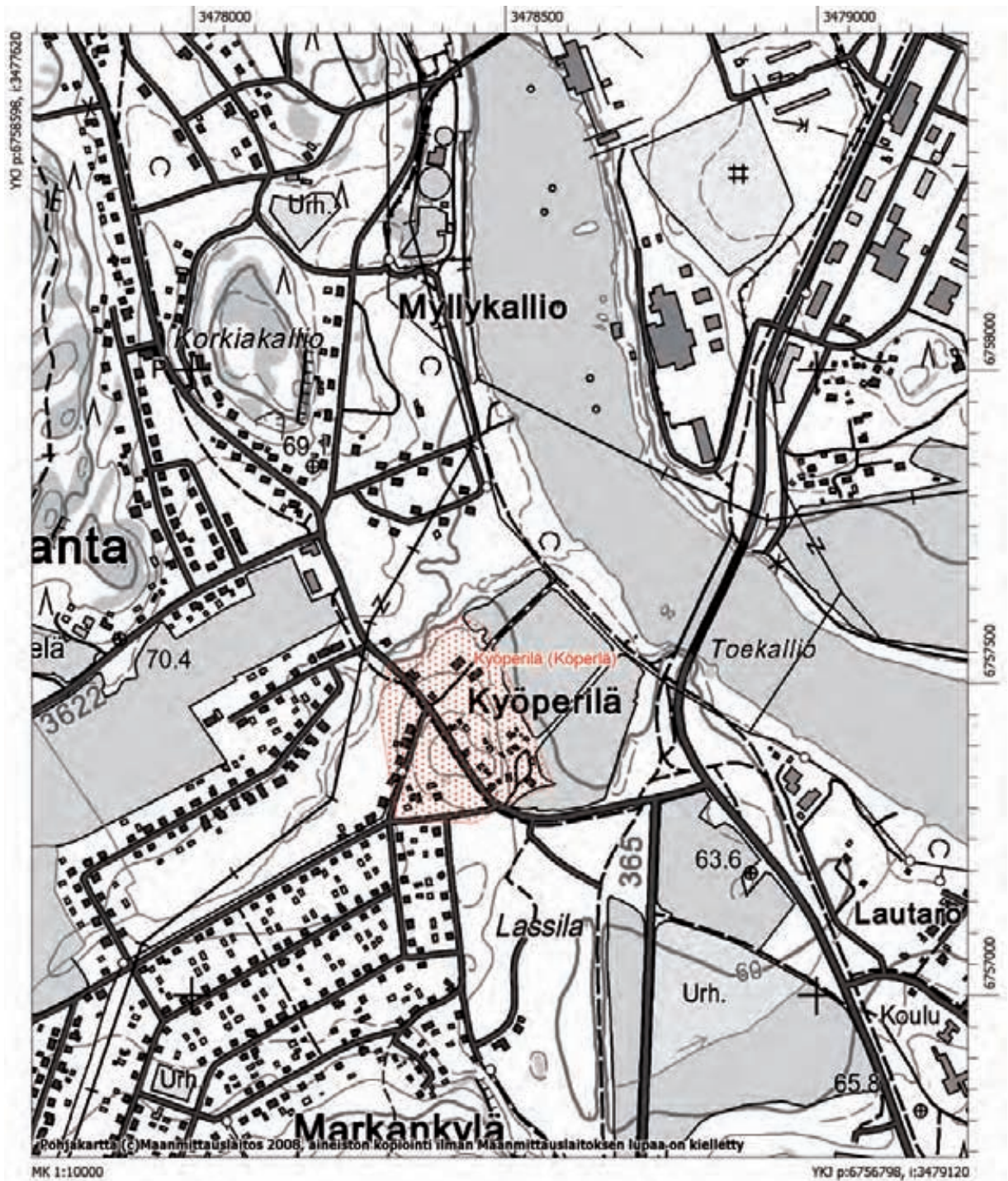
Digitaalikuvat: DG605:63

DG605:63 Kuusankoski Kyöperilä (Köperlä), yleiskuva kylätontin länsiosasta. Panoraama. SE-NW, 26.8..2008 J. Enquist, MV/RHO.

Kuusankoski Kyöperilä (Köperlä)

Pk 311305

32. Kuusankoski Mattila (Mattilaby)

<i>Mjrekino:</i>	1000013034
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6758435, <i>ikoo:</i> 3480096, <i>z:</i> 65-70 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311308

Historialliset kartat: KA, MHA G25 1-2/1, G25a 23/1-20 (v. 1701, 1732, tiluskarttoja; 1831-32, 1836, 1839, isojakokarttoja).

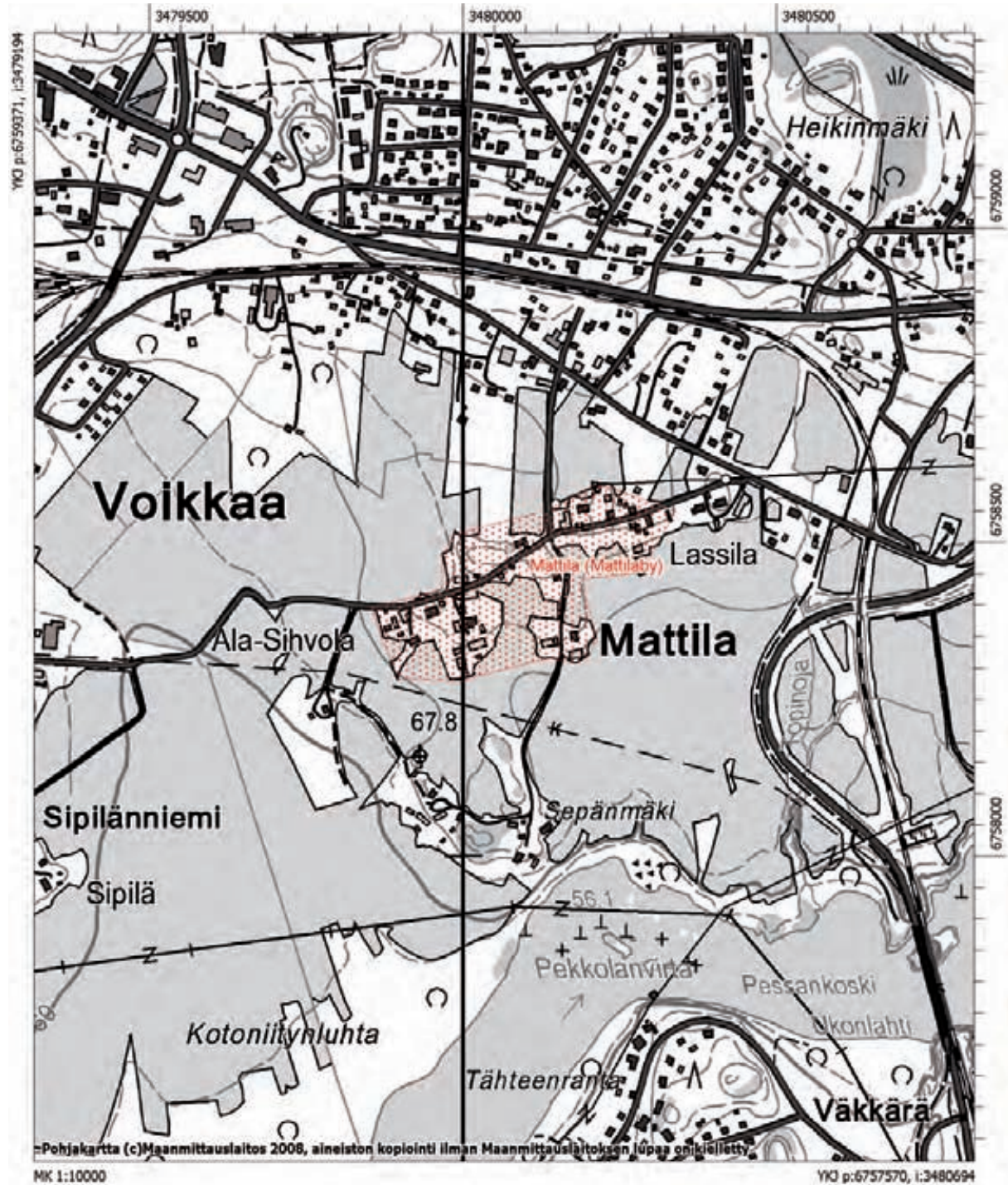
Kuvas: Mattilan vanha kylä on sijainnut Kuusankosken kaupunkialueen eteläpuolella, Kymijoen pohjoisrannalla, peltojen ympäröimällä kumpareella.

Mattilan kylä on kuulunut Valkealan Oravalaan ja perimätiedon mukaan kylä olisi saanut nimensä Oravalan ”ensimmäisen” asukkaan, 1300-luvulla eläneen Matti Oravan pojasta Matista, joka muutti Mattilaan. Kylässä oli vuonna 1557 kahdeksan isäntää. (Kepsu 1981:94.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Kylätontilla on maatilojen talouskeskuksia asuin- ja piharakennuksineen. Rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Kuusankoski Mattila (Mattilaby)

Pk 311308

33. Kuusankoski Pilkanmaa (Pilkanmaa)

<i>Mirekino:</i>	1000013032
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6763164, <i>ikoo:</i> 3476740, <i>z:</i> 70 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311306

Historialliset kartat: KA, MHA G142 5/1-2, G140 8/1-13 (Calonius 1774, tiluskartta; v. 1783-1800, isojakokarttoja).

Kuvas: Pilkanmaan vanha kylä on sijainnut Kuusankosken pohjoisosassa, Pyhäjärven eteläpuolella, Kymijoen länsirannalla, peltojen ja joen rajaamalla kumpareella. Kylätontilla on nykyisin Pilkanmaan kartano asuin- ja piharakennuksineen.

Pilkanmaa on Iitin Lyötilän tytärkylä, joka on asutettu ilmeisesti 1500-luvulla. Kylän vanha rinnakkaisnimi on Kyöperilä ja uudempi Kymenranta. Vanhimmat kylänpaikat ovat olleet Kyöperilän vanhakylä sekä nykyisen Pilkanmaan kartanon alue. Pilkanmaan kartanon edeltäjän oletetaan saaneen asutuksensa Valkealan Oravalasta käsin 1500-luvun lopulla. Karl Henrik Wrede osti alueen tulevan kartanon paikaksi vuonna 1647, ja ostokirjasta käy selvästi ilmi, että paikalla oli vanhastaan vain yksi talonpoikaistalo. (Seppänen 1997:68; Kepsu 1981:128-129.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, paikalla sijaitsee 1899 rakennettu kartanon päärakennus sekä muuta vanhaa rakennuskantaa: mm. väentupa ja kiviavetta (Knapas 1984:74). Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

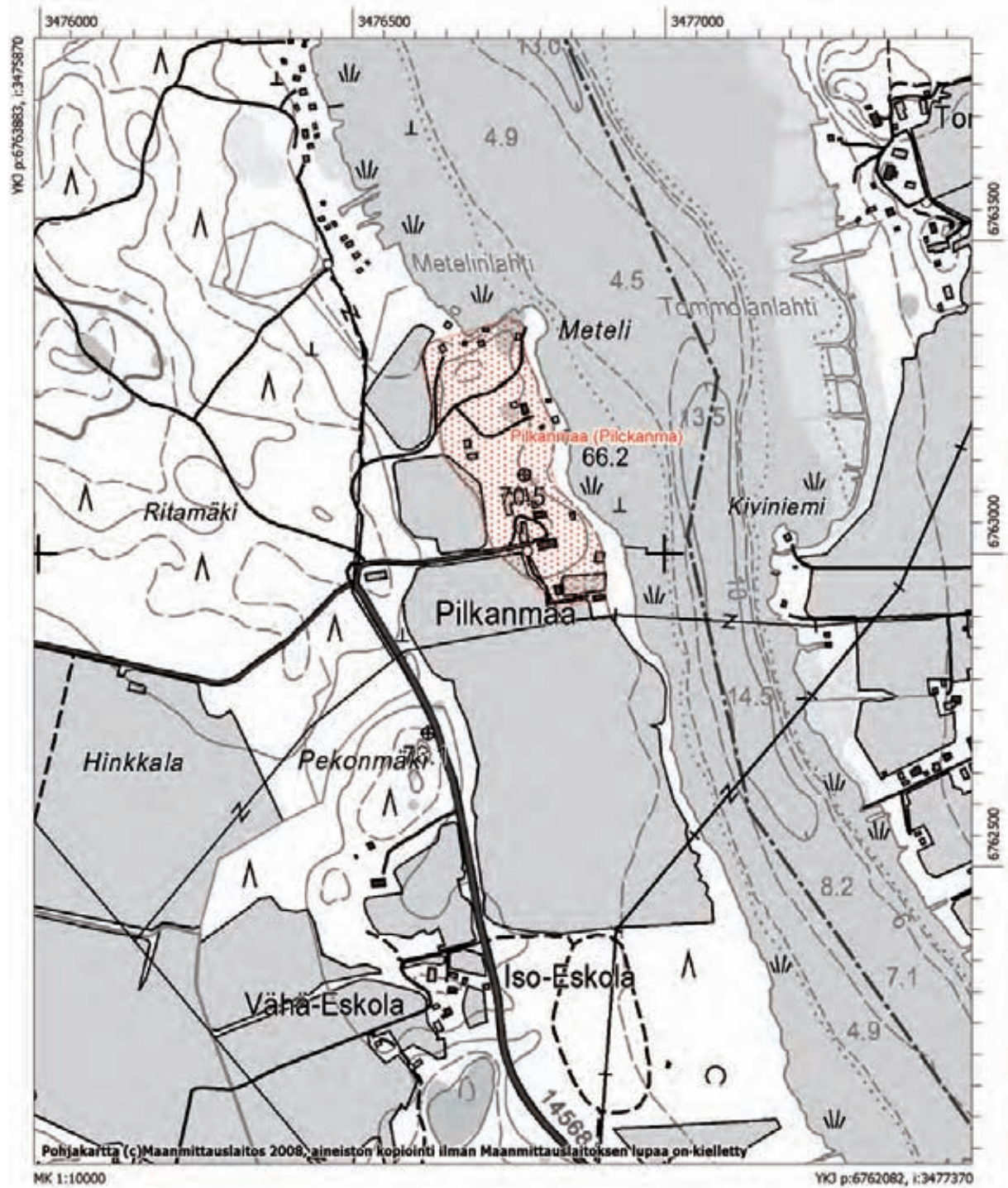
Digitaalikuvat: DG605:64-65

DG605:65 Kuusankoski Pilkanmaa (Pilkanmaa), kartanon piharakennus. S-N, 27.8..2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Kuusankoski Pilkanmaa (Pilckanma)

Pk 311306

34. Kuusankoski Ruotsula (Rotzula)

<i>Mjrekino:</i>	1000013035
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6750855, <i>ikoo:</i> 3478914, <i>z:</i> 60-65 m mpy (Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	311305

Historialliset kartat: KA, MHA G142 8/1-12 (Aminoff & Lindh 1828-30, isojakokarttoja). Kuninkaan kartasto, lehti 146 (Alanen & Kepsu 1989:174).

Kuvas: Ruotsulan vanha kylä on sijainnut Kuusankosken eteläosassa, Kymijoen mutkan etelärannalla, peltojen ja joen rajaamalla kumpareella. Kymen vastarannalla on Keltin vanha kylänpaikka.

Kylä on jossain vaiheessa luultavasti kuulunut yhteen Keltin kylän kanssa ja se laskettiin Vehkalahden Reitkallin nautakuntaan. Asutuksen oletetaan syntyneen viimeistään 1400-luvun alussa, sillä vuonna 1544 Keltti-Ruotsulan kylässä oli jo 14 isäntää, joista 6 Ruotsulassa. (Kepsu 1981:141.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu, paikalla sijaitsevat Ulvin sukutila, joka periytyy vuodelta 1619 ja Anttilan tila, joka on perustettu vuonna 1725. (Knapas 1984:78). Rakennuskanta on iäkästä, osin 1800-luvulta, ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä. Tontilla olevan perunapellon pinnassa havaittiin palanutta savea, havaintojen teko oli muuten runsaan aluskasvillisuuden takia vaikeaa.

Digitaalikuvat: DG605:66

Ks. karttaote s. 87.

DG605:66 Kuusankoski Ruotsula (Rotzula), yleiskuva. Panoraama. E-W, 2.9..2008 J. Enquist, MV/RHO.

35. Kouvola Alakylä (Kåfwola by)

<i>Mjrekino:</i>	1000013029
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen

Laji: kiinteä muinaisjäänös
Raudoitusluokka: 2
Yhtenäiskoordinaatit: *pko:* 6747907, *ikoo:* 3482006, *z:* 40-45 m mpy
(Kylätontin laskennallinen keskipiste.)
Peruskartta: 311307

Kuvaus: Kouvolan Alakylän vanha kylä on sijainnut Kouvolan kaupunkialueen eteläpuolella, Kymijoen pohjoisrannalla, peltojen ja joen rajaamalla kumpareella.

Kouvolan talot sijaitsivat 1700-luvulla lähellä Kymijokea kolmena ryhmänä: Alakoufvola, Sarikoufvola ja Mäkikoufvola. Kepsun mukaan kylä on alkuaan saattanut sijaita yhdessä paikassa, Alakylän tontilla. Kouvola on 1550-luvulla ollut Valkealan suurimpia kyliä, jossa oli v. 1557 jo 18 isäntää. kylä saattaa olla asutettu jo 1300-luvulla, jolloin se kuului Vehkalahden Kymin nautakuntaan. (Kepsu 1981:69.)

Vanhan kylän alue on edelleen rakennettu ja asuttu. Rakennuskanta on iäkästä ja väljästi sijoittunutta; rakennusten välissä ja piha-alueilla on saattanut säilyä myös aikaisempien asutusvaiheiden jäännöksiä.

Digitaalikuva: DG605:49-50

Ks. karttaote s.82.

DG605:49 Kouvola Alakylä (Käfvola by), yleiskuva. Panoraama. N-S, 3.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:50 Kouvola Alakylä (Käfvola by), yleiskuva. Panoraama. SW-NE, 3.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

5.2. Muut kohteet

1. Anjalankoski Anjalan vanha kirkonpaikka ja hautausmaa

<i>Mjrekino:</i>	1000013074
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kirkkorakenteet – <i>kirkonpaikat</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6731468, <i>ikoo:</i> 3489745
<i>Peruskartta:</i>	302412

Historialliset kartat: KA, MHA G138 2/1-19 (Bergström 1703, rajankäyntikartta).

Kuvaus: Anjalan ensimmäinen kappelikirkko on sijainnut nykyisen Anjalankosken eteläosassa, Kymijoen Koskenaluksen länsirannalla, Anjalan kartanosta 400 metriä lounaaseen. Kappeli rakennettiin peltojen ympäröimälle metsäsaarekkeelle vuonna 1692, lähelle Anjalan kartanoa, jossa oli aikaisemmin pidetty jumalanpalveluksia. Kappeli on merkitty Erik Bergströmin vuonna 1703 laatimaan karttaan; rakennuksen suuntaa tai muotoa ei voi kuitenkaan kartan perusteella päätellä.

Kappelin ulkomuodosta ja sisustuksesta on kuitenkin säilynyt tietoja: vuonna 1702 siellä oli lehteri, mutta kello ei vielä kuulunut varustukseen; saarnastuolin koristeena olivat mm. Gertrud von Ungernin ja Henrik Wreden nimet ja vaakunat ja ikkunaruuduissa oli paikkakunnan säätyläisten nimet. Kappeliin saatiin ensimmäinen kello vuoden 1730 tienoilla. Saarnastuoli siirrettiin sittemmin uuteen, vuonna 1756 valmistuneeseen kirkkoon, mutta se tuhoutui venäläisten hyökkäyksessä vuonna 1790. Vuodelta 1745 olevan inventaariluettelon perusteella kappelin sisustus oli todella vaatimaton, esim. alttaritaulua ei ollut lainkaan. (Knapas 1984:8; Oksanen 1981:180-183, 303.)

Anjalan kappelin paikka ei soveltunut hautausmaaksi, eikä kappelia edes ympäröity aidalla. Tästä huolimatta alueelle tietyvästi haudattiin ainakin muutamia vainajia nälkävuonna 1697, mutta joitakin ilmeisesti myös tämän jälkeen. Vuonna 1728 käräjillä keskusteltiin rappeutuneen kappelin perusteellisesta korjaamisesta. Korjaustöitä tehtiinkin, mutta vuoden 1745 piispantarkastuksessa kappelin todettiin olevan jälleen todella huonossa kunnossa, lähes sortumispisteessä. Vuonna 1753 kappelin todettiin olevan käyttökelvoton ja se ilmeisesti purettiin kivijalkaan asti. (Oksanen 1981:184-185, 304.)

Anjalan suojeluskunta ryhtyi vuonna 1936 tekemään uutta urheilukenttää maantien ja kappelipaikan väliin, jolloin löydettiin luita ja arkkujen jäännöksiä. Asiasta ilmoitettiin tuolloin myös Muinaistieteelliselle toimikunnalle. (Oksanen 1981: 304-305.) Paikkaa tutkittiin pintapuolisesti vuonna 1959 (Aarne Heimala 1959), jolloin todettiin että kappelin itäseinän kivijalka on luultavasti säilynyt koko pituudeltaan, jolloin itäseinän pituus olisi ollut 13 metriä. Juoksuhauta katkaisee raunion sillä tavoin, että kappelin suuntaa tai kokoa ei pystytty varmuudella määrittämään. Säilyneen osan perusteella rakennus on ollut kooltaan ainakin 9 x 13 metriä. Rakennuksen kaakkoisnurkka on edelleen selvästi havaittavissa maan pinnalla; kivijalka on ladottu lohkotuista kivistä ilman laastia ns. kylmämuurauksena.

Samalla metsäsaarekkeella on myös välirauhan aikana (1941) rakennettu juoksuhauta ampumapesäkkeineen. Anjalan vanha kylä on sijainnut kirkonpaikan itäpuolella olevalla pellolla.

Digitaalikuvat: DG605:8-10

Ks. karttaote s. 31.

DG605:9 Anjalankoski Anjalan vanhan kirkon paikka, kirkonkivijalan kulmaanäkyvissä puun juurakon alla. Panoraama. SE-NW, 16.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

2. Anjalankoski Sippolan vanha kirkonpaikka ja hautausmaa

<i>Mjrekino:</i>	1000013075
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kirkkorakenteet – kirkonpaikat
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6736661, <i>ikoo:</i> 3500205, <i>z:</i> 45 m mpy (GPS -mittaus muistokivestä)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Kuvaus: Sippolan vanha kirkko ja hautausmaa ovat sijainneet Anjalankosken eteläosassa, nykyisestä Sippolan kirkosta noin 130 metriä koilliseen. Paikalla on edelleen hoidettu vanha hautausmaa sekä Sippolan kartanon omistaneen Alexander Leonard von Daehnin hautakappeli. Vuosina 1668–1737 palvelleen kirkon paikalla on graniittinen muistokivi. (Knapas 1984:15.)

Digitaalikuva: DG605:19

Ks. karttaote s. 51.

DG605:19 Anjalankoski Sippolan vanhan kirkon paikka, muistokivi. W-E, 28.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

3. Anjalankoski Turpaan ruutitehdas

<i>Mjrekino:</i>	1000013077
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	teollisuuskohteet
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6740799, <i>ikoo:</i> 3506979 (Muinaisjäännösalueen laskennallinen keskipiste.)
<i>Peruskartta:</i>	313101

Kuvaus: Anjalankosken kaakkoisosassa, Summanjoen itärannalla on Turpaan ruutitehtaan raunioita: tehtaaseen kuuluneiden rakennusten, maavallien, suojakäytävien ym. jäännöksiä. Turpaan ruutitehdas perustettiin 1877 ja se tuhoutui tulipalossa räjähtäen 1890 (Hellgren 1957:422-426). Tehdas oli käynnissä vuoden ympäri ja ruutia tuotettiin 318 000 tonnia. Ruutitehtaan rakennuksia ei ole merkitty kartalle, eikä niistä ole piirustuksia.

Kookkain raunio on alueen itäpäässä oleva leveän U-kirjaimen muotoinen, noin 6 metriä paksu kylmämuurattu kivimuuri, jonka korkeus on 2 metriä. Se on kooltaan noin 28 x 14 metriä. Kyseessä on mahdollisesti ruutivarasto.

Muita ruutitehtaan rakennusten suojavalleja ja kiviperustoja on Haapalantien ja Summanjoen välisellä rantatöyräällä. Paikalla on sijainnut myös 1600-luvun lopulla vasarapaja, joka toimi vuoteen 1701 asti sekä edelleen pystyssä oleva 1890-luvulla rakennettu Turpaan vesimylly. Alueella on mm. voimakanava, patolaitteita sekä erilaisia perustuksia ja keinotekoisia kumpareita.

Digitaalikuvat: DG605:20-23

DG605:20 Anjalankoski Turpaan ruutitehtaan raunioita. Panoraama. E-W, 28.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

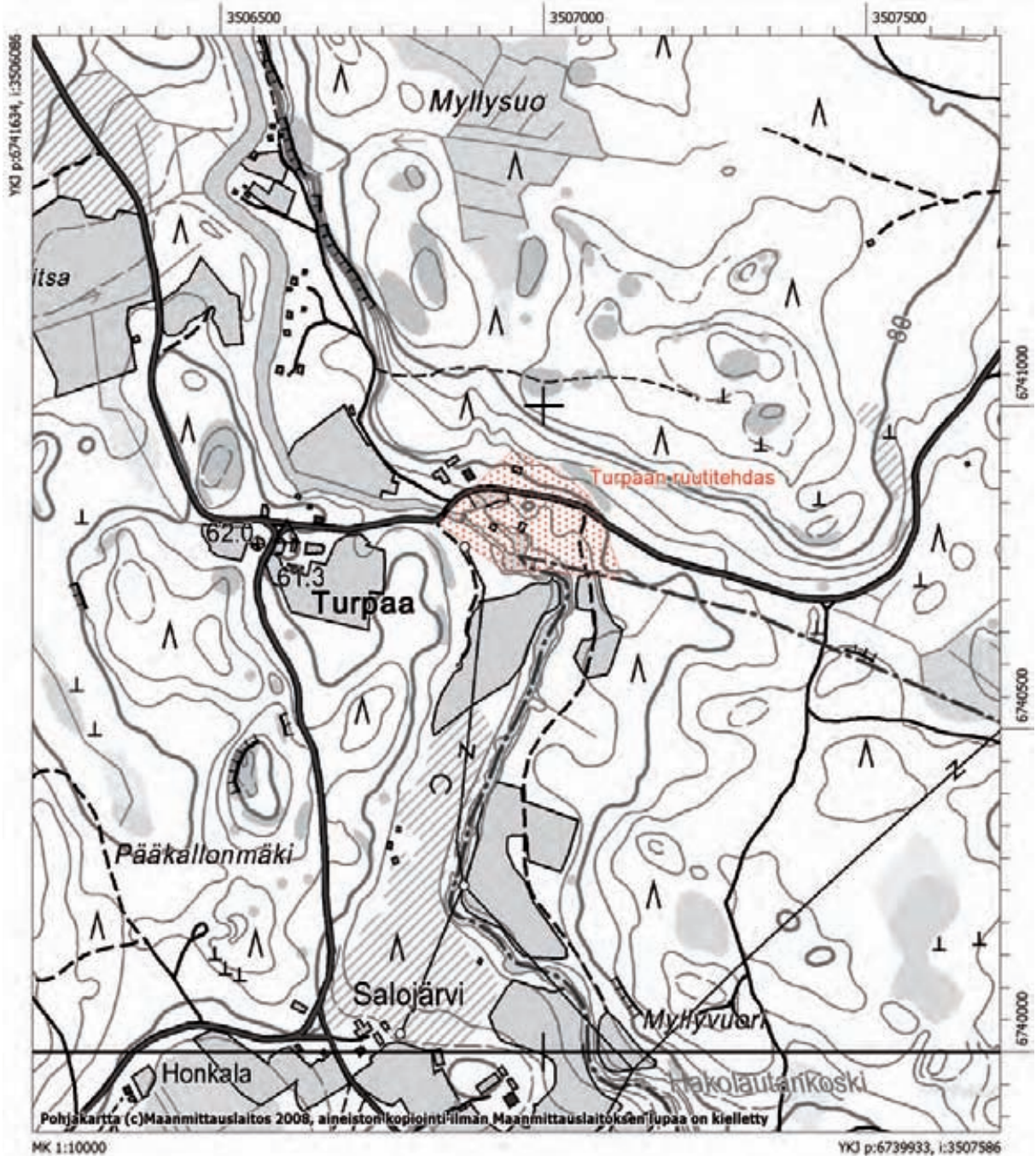
DG605:21 *Anjalankoski Turpaan ruutitehtaan raunioita. Panoraama. E-W, 28.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.*

DG605:22 *Anjalankoski Turpaan vesimylly. Panoraama. NW-SE, 28.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.*

Anjalankoski Turpaan ruutitehdas

Pk 313101

4. Anjalankoski Sippola Juustomänty

<i>Mjrekino:</i>	1000013076
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	tarinapaikat
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pko:</i> 6736368, <i>ikoo:</i> 3500106, <i>z:</i> 40 m mpy (GPS -mittaus männyn juurelta.)
<i>Peruskartta:</i>	304203

Kuvas: Nykyisen Anjalankosken eteläosassa, Sippolan kirkosta noin 230 metriä etelään, Sippolan kartanon mailla on ns. juustomänty, jonka luona kerrotaan keitetyn Suomen ensimmäisen emmental-juuston vuonna 1856. (Knapas 1984:15.) Paikalla olevan männyn oksassa roikkuu suuri metallipata; puu on ympäröity rautakettingillä.

Digitaalikuva: DG605:7

Ks. karttaote s. 51.

DG605:7 Anjalankoski Sippola Juustomänty. SW-NE, 29.10.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

5. Elimäki Peippolan krouvi

<i>Mjrekino:</i>	1000013038
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kestikievarit
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Ranboitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6734657, <i>ikoo:</i> 3470132
<i>Peruskartta:</i>	302406

Historialliset kartat: Kra (v. 1767 tiluskartta).

Kuvas: Elimäen kuntakeskuksessa, kirkon eteläpuolella olevalla puistoalueella on sijainnut kestikievari. Paikalla on lasten leikkipuisto ja nurmikenttä, jota halkovat hiekalla päällystetyt kävelytiet.

Vuodelta 1767 peräisin olevaan karttaan on Elimäen kirkon eteläpuolelle merkitty vuonna 1740 perustetu kestikievari ja krouvi, joka saattaa olla kievaria huomattavasti vanhempi. 1600- ja 1700-lvuilla huomattava osa satona saadusta viljasta käytettiin oluen ja paloviinan valmistukseen ja niitä anniskeltiin majataloissa ja krouveissa. Aateliset perustivat omia krouveja, ja mm. Gertrud von Ungernilla oli 1630-luvulla krouvi, joka sijaiti todennäköisimmin juuri Peippolassa, sillä sinne sanottiin olevan Muhniemeltä 1,5 peninkulman matka. (Oksanen 1981:66, 206.)

Digitaalikuva: DG605:37

DG605:37 Elimäki Peippolan krouvi, yleiskuva. Panoraama. S-N, 24.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Elimäki Peippolan krouvi

Pk 302406

6. Kuusankoski Huuhkajavuori

<i>Mjrekino:</i>	1000013030
<i>Ajoitus:</i>	historiallinen
<i>Tyyppi:</i>	kivirakenteet – <i>kivimuurit</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Raudoitusluokka:</i>	2
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	<i>pkoo:</i> 6760756, <i>ikoo:</i> 3479840, <i>z:</i> 70-75 m mpy
<i>Peruskartta:</i>	311306

Kuvaus: Kuusankosken pohjoisosassa Sompasen etelärannalla, Huuhkajavuori –nimisen kohouman lounaisrinteessä on rantalinjaa noin 300 metrin matkalla seuraileva kivimuri/-aita, jonka funktio ja ajoitus ovat epäselviä. Rakenne on kylmämurattu erittäin huolellisesti, sen leveys on noin 1 metrin ja korkeus maksimissaan 1 metrin. Muurissa on romahtaneita kohtia, mutta myös tarkoituksellisesti tehdyiltä näyttäviä painaumia. Latomus ajoittuu mitä ilmeisimmin historialliseen aikaan ja sen sijainti vesi- ja maareittien kannalta strategisessa kohdassa viittäisi sen puolustukselliseen tarkoitukseen.

Digitaalikuvat: DG605:54-56

Ks. karttaote s. 84.

DG605:54 Kuusankoski Huuhkajavuori, aitamainen kivirakenne. W-E, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

DG605:56 Kuusankoski Huuhkajavuori, yksityiskohta rakenteen pohjoispäästä. N-S, 2.9.2008 J. Enqvist, MV/RHO.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA): MHA = Maanmittaushallituksen kartat ja uudistusarkisto

Osa aineistosta saatavilla myös www-muodossa <<http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?amtun=11231.KA&PHPSESSID=3a338f9fc206412fdb112bb11876927>>.

Museovirasto (MV): Arkeologian osaston topografinen arkisto

Blomqvist, A.R. 1885: Kiinteät muinaisjäännökset Kymin kihlakunnassa. Inventointikertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Huurre, M. 1968a: Sippolan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset. Inventointiraportti Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Huurre, M. 1968b: Elimäen kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset. Inventointiraportti Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Huurre, M. 1968c: Anjalan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset. Inventointiraportti Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Kaskinen, I. 2000a: Muistio käynnistä Anjalankosken Ruutilassa Mäkelän tilalla 29.5.2000. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Kaskinen, I. 2000b: Käynti Anjalankosken Liikkalassa ja Ruutilassa. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Kykyri, M. 2001: Muistio käynnistä Elimäen Rahikkalankylän Uutelanmäellä 10.5.2001. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Kykyri, M. 2002: Elimäki Rapakivenkangas. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Miettinen, T. 1974a: Kuusankosken kiinteät muinaisjäännökset. Inventointiraportti Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Mikkola, E. 2004a: Anjalankoski Hirsimäki 1 ja 2. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Perttola, V. 2005b: Elimäki Pieni Mäyrämäki. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Pietiläinen, P. 2005: Anjalankoski Hirsimäki. Tarkastuskertomus Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

Museovirasto (MV): Rakennushistorian osaston arkisto

Ahvenisto, T. 1967: Elimäen inventointi. Inventointikertomus Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa.

Lagerstedt, J. 2008: Pohjois-Kymenlaakson sotahistoriallinen inventointi. Inventointikertomus Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa.

Ruotsin valtion sota-arkisto (Kra)

Venäjän laivaston arkisto (RGAVMF)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Alanen, T. & Kepsu, S. 1989: *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 505. Tampere.

Godenhjelm, M. 1994: Luonnonsuojelu Kymenlaaksossa. *Kymenlaakson liiton julkaisu B:* 124.

Haapanen, A. & Heikkilä, T. 1992: Maisemanhoito. Maisema-alueöryhmän mietintö I. Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueöryhmän mietintö II. *Ympäristöministeriö. Mietintö* 66/1992.

Hamari, R. & Rintanen T. 1992: Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet: Tutkimusmenetelmät 1991 Kymen läänissä. *Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja* 351.

Hellgren, K. 1957: *Sippolan historia*. Sippola.

Hering, F. 1999: Kymenlaakson perinnemaisemat. *Kaakkois-Suomen perinnemaisemat, Osa II. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus, Kouvola. Alueelliset ympäristöjulkaisut* 124.

Kaukiainen, Y. 1970: *Virolahden historia !,1850-luvulle*. Lappeenranta.

Kepsu, S. 1981: *Pohjois-Kymenlaakson kylännimet. Village Place Names in Northern Kymenlaakso. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 367. Helsinki.

Knapas, M.-T. 1984: Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet. *Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisuja A:*20.

Kokkonen, H. 1927: *Elimäen pitäjän historia* I. Alue asutus ja entinen elämä. Kouvola.

Kuusankosken kirja 1997: Kuusankosken kirja (toim. Niinikoski, E. et al). Kuusankosken kaupunki ja Kuusankosken seurakunta, Kuusankoski. *Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja nro* 34.

Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992: Kymenlaakson seutukaavaliitto, Kotka. *Kymen seutukaavaliiton julkaisu A:* 26.

Miettinen, T. 1998: *Kymenlaakson esihistoriaa. Kymenlaakson maakuntamuseon julkaisuja no* 26. Kotka.

Oksanen, E.-L. 1981: *Anjalan historia*. Anjalankoski.

Oksanen, E.-L. 1985: *Elimäen historia*. Elimäki.

Rosén, R. 1936: *Vehkalahden pitäjän historia* I. Suur-Vehkalahden asutus- ja aluehistoria n. vuoteen 1610. Helsinki.

Seppänen, K. 1997: Kuusankosken seudun esi- ja varhaishistoria. *Kuusankosken kirja* (toim. Niinikoski, E. & Talvisto, J.). Kuusankosken kaupunki, Kuusankoski.

Liitteet

Digitaalikuvaluettelo

Museoviraston rakennushistorian osasto/Arkeologian kokoelmat/Digitaalikuva-kokoelmat.

Kuvaaja Johanna Enqvist MV/RHO.

Nro.	Kohde	Suunta	Pvm
DG605:1	Anjalankoski Ahvio (Ahwis), yleiskuva. Panoraama.	SW-NE	10.9.2008
DG605:2	Anjalankoski Anjala (Aniala), yleiskuva. Panoraama.	SE-NW	16.9.2008
DG605:3	Anjalankoski Enäjärvi (Enäjärvi), yleiskuva. Panoraama.	S-N	29.10.2008
DG605:4	Anjalankoski Haapala (Haapala), yleiskuva. Panoraama.	W-E	28.10.2008
DG605:5	Anjalankoski Hirsimäki 1, yksityiskohta latomuksesta. Panoraama.	E-W	9.10.2008
DG605:6	Anjalankoski Hirvelä (Hirwelä), yleiskuva. Panoraama.	N-S	9.10.2008
DG605:7	Anjalankoski Sippola Juustomänty.	SW-NE	29.10.2008
DG605:8	Anjalankoski Kirkkokallion juoksuhauta, yleiskuva. Panoraama.	E-W	16.9.2008
DG605:9	Anjalankoski Anjalan vanhan kirkon paikka, yleiskuva. Panoraama.	SE-NW	16.9.2008
DG605:10	Anjalankoski Anjalan vanhan kirkon paikka, kirkon kivijalan kulmaa. Panoraama.	SE-NW	16.9.2008
DG605:11	Anjalankoski Korvenkylä Vähä-Pasila, yleiskuva	E-W	18.9.2008
DG605:12	Anjalankoski Liikkala (Likala) Iloharju, yleiskuva. Panoraama.	W-E	9.10.2008
DG605:13	Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi), yleiskuva. Panoraama.	NW-SE	11.9.2008
DG605:14	Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi), yleiskuva.	W-E	11.9.2008
DG605:15	Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi), Wredebyn kartanon vanha jääkellari. Panoraama.	N-S	11.9.2008
DG605:16	Anjalankoski Muhniemi (Muhuniemi), Wredebyn kartanon vanha jääkellari.	N-S	11.9.2008
DG605:17	Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa), yleiskuva. Panoraama.	E-W	15.10.2008
DG605:18	Anjalankoski Saaramaa (Saaramaa), yleiskuva. Panoraama.	S-N	15.10.2008
DG605:19	Anjalankoski Sippolan vanhan kirkon paikka, muistokivi.	W-E	28.10.2008
DG605:20	Anjalankoski Turpaan ruutitehtaan raunioita. Panoraama.	E-W	28.10.2008
DG605:21	Anjalankoski Turpaan ruutitehtaan raunioita. Panoraama.	E-W	28.10.2008
DG605:22	Anjalankoski Turpaan vesimylly. Panoraama.	NW-SE	28.10.2008

Nro.	Kohde	Suunta	Pvm
DG605:23	Anjalankoski Turpaan ruutitehtaan raunioita, kuvassa tutkimusavustaja Riku Mönkkönen.	E-W	28.10.2008
DG605:24	Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä. Kivistä ladottu neliömäinen majanpohja(?) Mikkolanniemen etelälaidalla.	SW-NE	16.9.2008
DG605:25	Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä. Kivikkoon kaivettu säilytys(?)kuoppa Mikkolanniemen etelälaidalla.	SW-NE	16.9.2008
DG605:26	Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä, neliömäinen uuninperustus.	SE-NW	16.9.2008
DG605:27	Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä, uuninperustuksia.	SE-NW	16.9.2008
DG605:28	Anjalankoski Ummeljoki (Ummeljoki) Rantakylä, kivijalka.	NW-SE	16.9.2008
DG605:29	Elimäki Hongisto (Hongisto by) Heikkilä, yleiskuva. Panoraama.	W-E	24.9.2008
DG605:30	Elimäki Hämeenkylä (Tavastby), yleiskuva. Panoraama.	N-S	25.9.2008
DG605:31	Elimäki Hämeenkylä (Tavastby), yleiskuva.	E-W	25.9.2008
DG605:32	Elimäki Teutjärven hörysaha, yleiskuva. Panoraama	S-N	25.9.2008
DG605:33	Elimäki Teutjärven hörysaha, yleiskuva. Panoraama	SW-NE	25.9.2008
DG605:34	Elimäki Joensuu/Tallusjoki (Joensu by), yleiskuva. Panoraama.	W-E	30.9.2008
DG605:35	Elimäki Kesola (Käsälä by), yleiskuva. Panoraama.	N-S	24.9.2008
DG605:36	Elimäki Huitila (Huitila by), yleiskuva. Panoraama.	SW-NE	24.9.2008
DG605:37	Elimäki Peippolan krouvi, yleiskuva. Panoraama	S-N	24.9.2008
DG605:38	Elimäki Moisio (Moisio), yleiskuva. Panoraama.	SW-NE	24.9.2008
DG605:39	Elimäen Kotiseutumuseon pihapiiriä, yleiskuva. Panoraama.	S-N	24.9.2008
DG605:40	Elimäki Peippola (Peipola) Kartano, yleiskuva. Panoraama.	W-E	24.9.2008
DG605:41	Elimäki Ratula (Ratula) Peltola, yleiskuva. Panoraama.	S-N	25.9.2008
DG605:42	Elimäki Raussila (Rausila) Tuomala, yleiskuva. Panoraama.	E-W	25.9.2008
DG605:43	Elimäki Teutkoski (Teutkoski) Pasila, yleiskuva. Panoraama.	SW-NE	25.9.2008
DG605:44	Elimäki Tuohimäki, yleiskuva. Kuvassa tutkimusavustaja Ville Rohiola. Panoraama.	SE-NW	8.9.2008
DG605:45	Elimäki Villikkala (Willickalai) Kulmala, yleiskuva. Panoraama.	SE-NW	10.10..2008
DG605:46	Elimäki Vilppula (Philpola by) Lautala, yleiskuva. Panoraama.	W-E	24.10..2008
DG605:47	Elimäki Värälä (Värälä) Mikkola, yleiskuva. Panoraama.	W-E	24.10..2008
DG605:48	Elimäki Värälä (Värälä) Tolkki, yleiskuva. Panoraama.	N-S	24.10..2008
DG605:49	Kouvola Alakylä (Kåfvola by), yleiskuva. Panoraama.	N-S	3.9.2008
DG605:50	Kouvola Alakylä (Kåfvola by), yleiskuva. Panoraama.	NE-SW	3.9.2008

Nro.	Kohde	Suunta	Pvm
DG605:51	Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby), yleiskuva. Panoraama.	SW-NE	27.8..2008
DG605:52	Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby), kylätontin rakentamatonta aluetta. Panoraama.	N-S	27.8..2008
DG605:53	Kuusankoski Hirvelä (Hirweläby), kivijalan kiviä kylätontin nykyisin rakentamattomassa osassa.	W-E	27.8..2008
DG605:54	Kuusankoski Huuhkajavuori, aitamainen kivirakenne.	W-E	2.9.2008
DG605:55	Kuusankoski Huuhkajavuori, aitamainen kivirakenne.	SW-NE	2.9.2008
DG605:56	Kuusankoski Huuhkajavuori, yksityiskohta rakenteen pohjoispäästä.	N-S	2.9.2008
DG605:57	Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, yleiskuva vanhan kansakoulun piha-alueelta. Panoraama.	W-E	2.9.2008
DG605:58	Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, kivijalan kiviä kylätontin nykyisin rakentamattomassa osassa.	SW-NE	2.9.2008
DG605:59	Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, uuninraunio kylätontin nykyisin rakentamattomassa osassa. Kuvassa tutkimusavustaja Ville Rohiola.	SW-NE	2.9.2008
DG605:60	Kuusankoski Keltti (Kelltes by) Koulu, kylätontin rakentamatonta aluetta Vt 7:n eteläpuolella. Panoraama.	N-S	2.9.2008
DG605:61	Kuusankoski Kirkkokallio, tarhamainen kivilatomus.	N-S	2.9.2008
DG605:62	Kuusankoski Kirkkokallio, yksityiskohta kivilatomuksesta.	E-W	2.9.2008
DG605:63	Kuusankoski Kyöperilä (Köperlä), yleiskuva kylätontin länsiosasta. Panoraama.	SE-NW	26.8..2008
DG605:64	Kuusankoski Pilkanmaa (Pilckanma), yleiskuva kartanon pihapiiristä. Panoraama.	N-S	27.8..2008
DG605:65	Kuusankoski Pilkanmaa (Pilckanma), kartanon piharakennus.	S-N	27.8..2008
DG605:66	Kuusankoski Ruotsula (Rotzila), yleiskuva. Panoraama.	E-W	2.9..2008
DG605:67	Kuusankoski Ruotsulan Lauttavalkama, rantaan johtava tasanne.	E-W	2.9..2008
DG605:68	Kuusankoski Ruotsula Ulvi, perimätiedon mukainen sotilaskirkon paikka ja hautausmaa ladon kohdalla.	W-E	